T.C
MARMARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ŞEHİR ÇALIŞMALARI ANA BİLİM DALI

MEKÂN VE BELLEK:
İSTANBUL ANTİKACILAR ÇARŞILARI
ÜSKÜDAR, HORHOR, MECİDİYEKÖY, BALAT ÖRNEKLERİ

Yüksek Lisans Tezi

ENES TAŞ

İSTANBUL, 2023

T.C
MARMARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ŞEHİR ÇALIŞMALARI ANA BİLİM DALI

MEKÂN VE BELLEK:

İSTANBUL ANTİKACILAR ÇARŞILARI

ÜSKÜDAR, HORHOR, MECİDİYEKÖY, BALAT ÖRNEKLERİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

DANIŞMAN: DOÇ. DR. YUNUS UĞUR

ENES TAŞ

İSTANBUL, 2023

T.C

MARMARA ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENESTİTÜSÜ

TEZ ONAY BELGESİ

…… Anabilim Dalı…….. Bilim Dalı Yükseklisans/Doktora öğrencisi…… 'nın …… adlı tez çalışması, Enstitümüz Yönetim Kurulunun…….. tarih ve …… sayılı kararıyla oluşturulan jüri tarafından oy birliği / oy çokluğu ile Yüksek Lisans/ Doktora Tezi olarak kabul edilmiştir.

Tez Savunma Tarihi: ……/……/……

Öğretim üyesi Adı Soyadı			**İmzası**
1	Tez Danışmanı		
2	Jüri Üyesi		
3	Jüri Üyesi		
4	Jüri Üyesi		
5	Jüri Üyesi		

ÖZET

MEKÂN VE BELLEK:

İSTANBUL ANTİKACILAR ÇARŞILARI

ÜSKÜDAR, HORHOR, MECİDİYEKÖY, BALAT ÖRNEKLERİ

Toplumsal bir bellek mekânı olarak anılabilecek İstanbul antikacılar çarşıları, antika eşyalar ile varlığını sürdüren mekânlardır. Mekân, bireyin hatırlama ediminde yardımcı bir araç olduğundandır ki bireyler maddi bir mekâna veya eşyaya yönelmektedir. İstanbul antikacılar çarşıları ve çarşıların içinde bulunan antikalar belleği yoklar ve hatırlamaya yardımcı olur. Bu yönüyle eşya olarak antikalar bireyin hatırlama sürecine katkı sağlamaktadır. Dolayısıyla bireyin bir antika eşyaya olan ilgisi belleğine ve kendi geçmişine olan ilgisine yöneliktir. İstanbul gerek metropol gerekse tarihsel ve köklü bir mirasa sahip bir şehir olması nedeniyle antikacılık kültürünün oluşmasına büyük bir katkı sunmaktadır. Şehir eşya ile unutmak ve eşya ile hatırlamanın meydana geldiği bir merkezdir. İstanbul antikacılar çarşılarının tarihsel, kültürel süreçlerini kenti mekân ve bellek bağlamında araştırmanın en iyi yollarından biri de bu çarşılara ilgi duyan bireylerin düşünce ve hisleri olmaktadır. Bu ilgi ve alaka ile beraber gelişen bellek bireyin kendi bireysel geçmişine ve bu bağlamda çeşitli bilgilerin açığa çıkmasına neden olmaktadır. Bu çalışmada Üsküdar, Horhor, Mecidiyeköy, Balat çarşıları örneğinde antikacılar çarşıları kentin mekân ve bellek ilişkisini bireylerin ilgileri bağlamında incelemiş ve anlamaya çalışmıştır. Bu bağlamda tezde eşya, mekân, bellek ve kente dair teorik çerçevelerden yararlanılmış, derinlemesine mülakat ve katılımcı gözlem teknikleri ile nitel bir yöntem kullanılmıştır. Antika çarşılarına gelen bireylerle yapılan görüşmelerle antika, bellek ve mekân ilişkisi anlaşılmaya çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: İstanbul, Antikacılar Çarşıları, Antika, Mekân, Bellek

ABSTRACT

SPACE AND MEMORY

ISTANBUL ANTIQUES BAZAARS

SAMPLES OF ÜSKÜDAR, HORHOR, MECİDİYEKÖY, BALAT

Istanbul Antique Dealers' Bazaars, which can be referred to as a place of social memory, are places that continue to exist with antique items. Since space is an auxiliary tool in the individual's act of remembering, individuals tend to a material place or object. Istanbul Antique Dealers' Bazaars and the antiques in which the bazaars are located contain a process that probes the memory and helps to remember. In this respect, antiques as goods contribute to the remembering process of the individual. Therefore, an individual's interest in an antique is directed towards his memory and his own past. For this reason, the city of Istanbul has a very valuable position to understand the Antiques Bazaar. As Istanbul is a metropolitan city and has a historical and deep-rooted heritage, it makes a great contribution to the formation of an antique culture. Since the city has both a metropolis and a historical past, it is a center where things and forgetting and remembering with things occur. One of the best places to research the historical and cultural processes of Istanbul Antiques Bazaars in the context of space and memory is the feelings of individuals who are interested in these bazaars. The memory that develops with this interest and relevance causes the individual's own personal history and, in this context, various information to be revealed. The aim of this study will focus on examining and understanding the city from the Antique Dealers' Bazaars, examples of which are given, in the context of individuals' interests in terms of space and memory. In this context, memory and urban studies were used in the thesis, in-depth interview and participant observation techniques were used within the framework of the discipline of anthropology. Antique and memory were tried to be understood through interviews with individuals who are interested in antiques.

Keywords: Istanbul, Antiques Bazaars, Antiques, Space, Memory

ÖNSÖZ

Bu çalışma, Mekân ve Bellek: İstanbul Antikacılar Çarşıları Üsküdar, Horhor, Mecidiyeköy, Balat Örnekleri adı altında mekân ve belleği bireylerin çarşılara ve antikalara ilgileri bağlamında anlamaya çalışmıştır. Araştırma sürecinde mülakatlar yapılmış ve çıkan bulgular tezde tartışılmıştır. Nitel araştırma teknikleri ile yapılan bu çalışma katılımcı gözlem ve derinlemesine mülakat araçları kullanılarak yapılmıştır.

Bu çalışmanın ortaya çıkmasında emeği geçen herkese teşekkürü borç bilirim. Lisansüstü eğitimim süresi boyunca birikimlerinden yararlandığım tüm hocalarıma şükranlarımı sunarım. Tezimin başından sonuna kadar sabırla azmimi kuvvetlendiren, cesaretlendiren, bilgi ve birikimlerinden yararlandığım değerli danışmanım Doç. Dr. Yunus Uğur'a çok teşekkür ederim. Beni yüreklendiren, keşfetme arzuma ışık tutan rahmetli annem Hanife Taş'a ve yaşama sevincimi destekleyen ve beni hayata karşı cesaretlendiren babam Ali İhsan Taş'a ve desteklerini ve sabırlarını esirgemeyen aileme teşekkür ederim. Çalışmamın tüm aşamasında sabrını ve sevgisini eksik etmeyen, eşim eğitmen ve cerrahi asistan Marla Jiyan Kurt'a teşekkür ederim. Tezi teslim sürecinde bana desteğini esirgemeyen İbrahim Bedir'e teşekkürlerimi sunuyorum. Tezimin görüşmeler kısmında fikirlerinden, bilgilerinden faydalandığım değerli tüm katılımcılara teşekkür ederim. Bu tez Covid-19 virüsü sürecinde yani pandemi döneminde başladı ve bu da mülakat süreçlerini etkiledi. Tezin toparlanması ve son şeklini alma dönemi ise 6 Şubat 2023'te meydana gelen Maraş merkezli depreme denk geldi. Bu son süreç deprem bölgelerinden biri olan Adıyaman'da insani yardım çalışmaları yaparken tamamlandı. Tezimi depremde hayatını kaybeden tüm insanlara adıyorum.

Bu çalışmanın tüm araştırmacılara faydalı olması dileğimle sevgi ve saygılarımı sunarım.

Enes TAŞ

Adıyaman, 2023

İÇİNDEKİLER

Türkçe Özet……..….....iv

ABSTRACT……..……...……...…….……..v

Önsöz…….vi

İçindekiler……...…….vii

Tablolar Listesi……..……..ix

Şekil ve Fotoğraf Listesi……...……x

1. GİRİŞ.……1

1.1 Tezin Konusu ve Amacı……...……..1

1.2 Literatürün Değerlendirilmesi……..……...…….……2

1.3 Tezde Uygulanan Yöntem…….……4

1. TANIMLAMALAR.....…...……..6

1.1 Antika...…….6

1.2 Eski Eser...…….6

1.3 Koleksiyonerlik...…...…….....6

1.4 Mezat / Müzayede..……...7

2. BELLEK OLARAK ANTİKA…….……8

2.1 Bellek Mekânı olarak Antikacılar Çarşısı……..……..……..……....8

2.2 Eski Osmanlı Bedestenleri ve Antikacılar Çarşıları.....11

2.3 Bir Bellek Unsuru Olarak Eşya……....18

2.4 Eşyanın Literatürde ve Sahadaki Yansımaları…….21

2.5 Nesneler ve Antikalar……..22

3. ANTİKA VE BELLEK MEKANLARI…….……26

3.1 Üsküdar Antikacılar Çarşısı…….……..……..26

3.1.2 Üsküdar Antikacılar Çarşısı'ndan Geçmişi Diriltme İsteği…….….29

3.1.3 Antikaya Yönelmek (Üsküdar Antikacılar Çarşısı Sahası ve Gözlemler)…….……...…33

3.2 Horhor Antikacılar Çarşısı……...36

3.2.1 Horhor Antikacılar Çarşısı Sahası ve Gözlemler……..37

3.3 Mecidiyeköy Antikacılar Çarşısı…….40

3.3.1 Mecidiyeköy Antikacılar Çarşısı Sahası ve Gözlemler……42

3.4. Balat Antikacılar ve Mezat Çarşısı…….46

3.4.1 Balat Antikacılar ve Mezat Çarşısı Sahası……50

4. BULGULAR VE SONUÇ…..……...……...…….53

KAYNAKÇA....……...…57

DİJİTAL KAYNAKLAR……...58

EKLER...……..…59

EK 1: MÜLAKATLAR……....……....59

TABLOLAR LİSTESİ

Sayfa No

Tablo 1 Görüşmeci Detayları.....…….…….5

Tablo 2 Görüşme Soruları……5

ŞEKİL ve FOTOĞRAF LİSTESİ

Sayfa No

Şekil 1 Bedestenlerin Dağılımı.....12

Şekil 2 Antikacılar Çarşılarının Dağılımı……13

Fotoğraf 1……..……..27

Fotoğraf 2……..……..30

Fotoğraf 3……..……..31

Fotoğraf 4……..……..35

Fotoğraf 5……..……..37

Fotoğraf 6……..……..38

Fotoğraf 7……..……..39

Fotoğraf 8……..……..40

Fotoğraf 9……..……..41

Fotoğraf 10…… ..……..43

Fotoğraf 11…… ..……..44

Fotoğraf 12…… ..……..46

Fotoğraf 13…… ..……..47

Fotoğraf 14…… ..……..49

Fotoğraf 15…… ..……..51

Fotoğraf 16…… ..……..52

1. GİRİŞ

1.1 Tezin Konusu ve Amacı

İstanbul antikacılar çarşısı bireyleri nostaljik bir yöne hareket ettiren, hatırlama edimine katkı sunan antikalara yönelen ilgiyi mekân, eşya ve bellek ilişkisi bağlamında anlamaya çalışmaktır. Bireylerin antikalara olan ilgileri antikacılar çarşısını toplumsal bir bellek mekânı yapabilmektedir. Tarihsel bir hatırlama sürecinin taşıyıcıları olan antikalar bireyin değer verdiği ve anlam ürettiği nesnelerdir. Dolayısıyla bu bağlamda antikacılar çarşısı ilgiye ve alakaya açık toplumsal ve tarihsel süreci içinde barındıran mekânlardır. Bu bağlamda tez, konusunu bireylerin antikalara duyduğu ilgiyi mekân ve bellek süreci bağlamında ele alarak bu yoğun ilgi ve merakla antikalara duyulan talep ve ilgi araştırılmıştır. Bireylerin antikalara olan ilgileri nereden gelmektedir; yeni bir ürüne olan merak ile bir antikaya olan merak arasındaki fark nedir; ne tür ilgiler açığa çıkmakta ve bu ilgi ve alakalar ne kadar sürmektedir; Antikacılar Çarşısı mekânları bireyleri ne düzeyde etkilemektedir; Hatırlama edimine, anımsamasına ne tür katkıları olabilmektedir; Bir antika olarak eşyanın insan üzerindeki etkisi ne düzeydedir; eşya hatırlama kadar unutmanın da bir ürünü müdür; eşyanın mekânsal olarak kullanımı ve eşyanın tabiatı nasıldır? Bu sorular bağlamında kent ne tür dönüşümlere tanıklık etmektedir gibi sorulara cevap aranmaya çalışılmıştır. [1]

Tezde bireylerin çarşılara uğrama nedenlerine bakılacaktır. Bireylerin antikalara duyduğu ilginin nedenleri araştırılmış ve mekânsal bir öneme sahip olan antikacılar çarşıları hatırlama edimine katkı sunduğundandır ki bireyler yaşamlarından bir parça arama arayışına girişmektedir. Bu bağlamda birey kişisel bir tarih arayışına yönelmektedir denilebilir. Ayrıca toplumsal bir cazibenin ve merakın da yeri olabilmektedir. Bu nedenle antikacılar çarşılarının toplumsal bir bellek mekânı da olduğu söylenebilir. Mekânsal olanın yalnızca kaba yapılardan ibaret olmadığı gerçeğinden yola çıkarak bireylerin hafızasında yer edinen yaşanmışlıklara bakılacaktır. Bu nedenle Antikacılar çarşılarının önemi gözden kaçırılmamalıdır. Tezin ana amacı mekânsal alana içkin olan belleğin antikacılara uğrayan bireyler üzerindeki etkisidir. Tez sürecinden örneği verilen Antikacılar çarşılarına uğrayan bireyler ve antikacılar ile mülakatlar yapılmıştır. Mekân ve bellek üzerine çalışan ve örneği verilen teorisyenler ışında tez çalışması yapılmıştır. Bu tez ile antikacılar çarşısının mekân ve bellek ilişkisini kavramak ve antika eşyaların bireyler ve toplum üzerindeki olumlu olumsuz etkilerini açığa çıkarmak istenmektedir. Bu bağlamda mekânsal bir alan olarak antikacılar çarşıları ele alınıp mekân ve eşyalar ile belleğini yoklayan bireylere odaklanılmıştır. Tezde kaynak olarak bellek çalışmaları konusunda araştırmaları ile

[1] Tez çalışması sırasında yaptığım bir sunumun yayınına dönüşen şu makale, tez içerisinde çeşitli yerlerde kullanılmıştır: Taş, E. (2021), "Üsküdar Antikacılar Çarşısı'ndan Kentin Dönüşümünü Anlamak," *Şehir Tarihi Yazarları, Çok Dilli Çok Kültürlü Şehirler*, Mardin: Mardin Artuklu Üniversitesi Yayınları, syf. 131-138.

bilinen Antropolog Paul Connerton'un bellek çalışmaları kullanılmıştır. Paul Connerton'un *Toplumlar Nasıl Anımsar?*[2] ve *Modernite Nasıl Unutturur?*[3] adlı eserleri bellek çalışmaları konusundaki iki önemli çalışmadır. Alan araştırması konusunda önemli bir deneyime sahip olan bir diğer teorisyen ise Walter Benjamin'dir. Walter Benjamin'in *Pasajlar*[4] adlı eseri teze önemli katkılar sunacaktır. Teze katkı sağlayacak bir diğer önemli çalışma ise Arnd-Michael Nohl'un *Eşya ve İnsan Bir Pratik İlişkinin Felsefesi, Pedagojisi ve Sosyolojisi*[5] adlı eser olacaktır. Eserinde eşya ve insan arasındaki ilişkiyi anlamaya çalışan yazar bu yönüyle teze büyük katkılar sunacaktır. Mekân üzerine çalışmaları ile bilinen David Harvey'in *Umut Mekânları*[6] adlı eseri tezin hedefine ulaşmak için tez de kullanılacak olan önemli bir diğer eserdir. Teorik arka planlar, okumalar ve alan araştırmaları tezin hedefine ulaşmak için önemli bilgiler vermektedir. Tez, antikaların insan yaşamı üzerindeki etkisine, mekân ve belleği de içine alarak bireylerin belleğe ilgileri bağlamında belirli hedeflere ulaşmaya çalışmıştır.

1.2 Literatürün Değerlendirilmesi

Antikacılar çarşısının bellek mekânı ve bireylerin antika bağlamında olan ilgisi ve bu ilgi ile beraber kentin mekân ve bellek bağlamı üzerine çalışılmamış olup genellikle ticaret, semt pazarları ve tarihsel bağlamda çalışılmıştır. Literatür taraması yapıldığında, Pelin Aytemiz'in *Hayalet imgeler: Türkiye antika pazarlarında dolaşımda olan sahipsiz aile fotoğrafları*[7], Gülizar Çelebik'in *Konya ili antikacılarında bulunan hesap işi ürünleri ve özellikleri*[8] adlı eser ve Filiz Ertürk'ün *Afyonkarahisar ili antikacılarında bulunan hesap işi işlemeli ürünler üzerine bir araştırma*[9] konusu olup Konya ve Afyonkarahisar ölçeğinde hesap işi işlemeli ürünler üzerine çalışılmıştır. Harun Tunçel tarafından 2009'da yayımlanan *Geleneksel Ticaret Mekânı Olarak Türkiye'de Haftalık Pazarlar*[10] adlı eserde daha çok nicel veri analizinden yararlanmış olup geleneksel bağlamda haftalık pazarların analizi yapılmıştır. Antikaların yasadışı ticareti üzerine yapılan *Birleşmiş Milletler Konvansiyonları Işığında Kültür*

[2] Connerton, P. (2014), *Toplumlar Nasıl Anımsar?,* İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
[3] Connerton, P. (2014), *Modernite Nasıl Unutturur?*, İstanbul: Sel Yayınları.
[4] Benjamin, W. (2016), *Pasajlar*, İstanbul: Yapıkredi Yayınları.
[5] Nohl, A. M. (2018), *Eşya ve İnsan-Bir Pratik İlişkinin Felsefesi, Pedagojisi ve Sosyolojisi*, İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
[6] Harvey, D. (2015), *Umut Mekânları*, İstanbul: Metis Yayınları.
[7] Aytemiz, P. (2005), *Hayalet imgeler: Türkiye antika pazarlarında dolaşımda olan sahipsiz aile fotoğrafları*, https://tez.yok.gov.tr/
[8] Çelebik, G. (1996), *Konya ili antikacılarında bulunan hesap işi ürünleri ve özellikleri*, https://tez.yok.gov.tr/
[9] Ertürk, F. (2014), *Afyonkarahisar ili antikacılarında bulunan hesap işi işlemeli ürünler üzerine bir araştırma*, https://tez.yok.gov.tr/
[10] Tunçel, H. (2009), *Geleneksel Ticaret Mekânı Olarak Türkiye'de Haftalık Pazarlar*, Journal of New World Sciences Academy, www.newwsa.com

Varlıklarının Yasadışı Ticaretinin ve Nakillerinin Önlenmesi[11] adlı eser Ali Rıza Tongur tarafından 2018'de yayımlanmış olup eser, eski eşyaların ticareti bağlamında çalışılmıştır.

Türkiye'deki literatür araştırması sonunda Antikacılar Çarşısı özelinde bir araştırmaya rastlanılmamış olup Antikacılar Çarşısından mekân ve belleği anlamaya yönelik bir esere de ulaşılmamıştır.

Ayrıca Paul Connerton'un *Modernite Nasıl Unutturur?*[12] ve *Toplumlar Nasıl Anımsar?*[13] adlı eserleri Antikacılar Çarşılarının mekân ve belleğin ne tür süreçlerden geçtiğini, dönüştüğünü gözler önüne sermek için tez de kullanılacak bir eserdir. Arnd-Michael Nohl tarafından yazılan *Eşya ve İnsan-Bir Pratik İlişkinin Felsefesi, Pedagojisi ve Sosyolojisi*[14] adlı eser eşyanın kullanma biçimini, eşyanın insan hayatındaki işlevselliği hakkında bilgi vererek bireylerin eşyalara olan yönelimlerini irdelemektedir. Dolayısıyla bireylerin yönelimlerini ve kendini bu eşyalar ile geliştirme süreçlerini anlamak için tezde kullanılan önemli bir eserdir. Paul Ricoeur'un *Hafıza, Tarih, Unutuş*[15] adlı eseri bireylerin hatırlama ve unutma süreçlerini analiz eden önemli bir eser olmak ile beraber tez sürecinde kullanılan eserlerden biridir. David Harvey'in *Umut Mekânları*[16] adlı eseri toplum nezdinde önem arz eden mekânların, toplumun hafızasında yer edinip toplumsal bellek mekânları olarak görülecek önemli yerlerin özelliklerini ve etkisini sunması amacıyla önemli görülen bir diğer eserdir. Yücel Öztürk'ün *Prof. Dr. Salim Cöhce Armağanı: Antikacı ve Tarihçi Arasındaki Fark*[17], metni tezde kullanılacak bir diğer önemli eser olarak kullanılacaktır. Maurice Halbwachs'ın *Kolektif Bellek*[18] adlı eseri kolektif bellek mekânları olarak kullanılan mekânların öneminden bahseden bir çalışmadır. Bu yönüyle tezde değerlendirilebilecek önemli bir diğer eserdir. Jean Baudrillard'ın *Tüketim Toplumu*[19] adlı eseri İstanbul Antikacılar Çarşılarına uğrayan bireylerin tüketim yönüyle eşyalara olan ilgileri bağlamında yazılacak olan teze katkısı düşünülmektedir. Bu yönüyle eser tez çalışmasına tüketim bağlamında bir şeyler katabilmesi açısından önemli denilebilecek bir eserdir. Literatür araştırmasının sonunda elde edilen eserlerden biri de Birikim Dergisi'nin 367.[20] özel sayısıdır. Sayının eşya konusu teze muhtemel olacak katkıları gözden kaçırılmamalıdır. Eşya konusu bağlamında birçok makaleyi içinde barındıran Birikim

[11] Tongur, A.R. (2018), *Birleşmiş Milletler Konvansiyonları Işığında Kültür Varlıklarının Yasadışı Ticaretinin ve Nakillerinin Önlenmesi*, https://dergipark.org.tr/
[12] Connerton, P. (2014), *Modernite Nasıl Unutturur?*, İstanbul: Sel Yayınları.
[13] Connerton, P. (2014), *Toplumlar Nasıl Anımsar?,* İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
[14] Nohl, A. M. (2018), *Eşya ve İnsan-Bir Pratik İlişkinin Felsefesi, Pedagojisi ve Sosyolojisi*, İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
[15] Ricoeur, P. (2020), *Hafiza, Tarih, Unutuş*, İstanbul: Metis Yayınları.
[16] Harvey, D. (2015), *Umut Mekânları*, İstanbul: Metis Yayınları.
[17] Öztürk, Y. (2017), *Prof. Dr. Salim Cöhce Armağanı: Antikacı ve Tarihçi Arasındaki Fark,* Ankara: Berikan Yayınevi.
[18] Halbwachs, M. (2019), *Kolektif Bellek*, İstanbul: Pinhan Yayıncılık.
[19] Baudrillard, J. (2016), *Tüketim Toplumu*, İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
[20] Birikim Dergisi, (2019), Sayı 367, İstanbul: Birikim Yayınları.

Dergisi 367. Sayısı eşyanın kullanılma nedenleri, bireylerin eşyada kendinde bulduğu bir takım izlerin nedenlerini anlatmaktadır. Bu yönüyle teze bellek ve eşya ile ilgili muhtemel katkıları şüphesiz ki çok önemli bir yere sahip olacaktır. Oluşturulacak tezin literatürdeki önemi mekân ve bellek bağlamında antikacılar çarşılarını anlamaya yönelik olacaktır. Bu bağlamda dört farklı bölgede Üsküdar, Horhor, Mecidiyeköy, Balat Antikacılar çarşıları örneği alınmıştır.

1.3 Tezde Uygulanan Yöntem

Bu çalışmada antropoloji disiplini çerçevesinde derinlemesine mülakat ve katılımcı gözlem tekniği uygulanmıştır. Üsküdar, Horhor, Mecidiyeköy, Balat, Antikacılar Çarşıları örneklerine bakılarak bu çarşılar araştırılmıştır. Bununla beraber esnaf ve çarşıya uğrayan bireyler ile derinlemesine mülakatlar gerçekleştirilip örneği verilen antikacılar çarşılarında katılımcı gözlem tekniği uygulanmıştır. Katılımcı gözlem ve derinlemesine mülakat eşliğinde örneği verilen dört antikacılar çarşısından teze aktarılan toplamda sekiz tane görüşme yapılmıştır (görüşmeci detayları ve sorular için bkz. Tablo 1 ve 2). Bu görüşmelerden ikisi antikacılarla kalan altısı antikacılar çarşılarına uğrayan bireylerle yapılmıştır. Tez, bireylerin antikacılar çarşısı üzerinden belleğini yoklamaya çalıştığından dolayı çarşıya uğrayan bireylerle daha fazla mülakat gerçekleştirilmiştir (mülakatların tam dökümünü Ek 1'de görebilirsiniz).

Üsküdar, Horhor, Mecidiyeköy antikacılar çarşılarının seçilme nedeni pasaj şeklinde olması nedeniyle katılımcı gözlemin ve derinlemesine mülakatın rahat bir şekilde yapılabilmesidir. Balat antikacılar çarşısının seçilme nedeni ise bireylerin anılarını, hatıralarını barındırdığı antikaların açık bir pazar haline gelmesini az da olsa irdelemeye çalışmaktadır. Bu çarşıların seçilmesinin bir diğer önemli nedeni ise Osmanlı döneminde ticaret mekânları olarak kullanılan ve sonraki bölümde detaylandırılacak bedestenlerin konumlarına yakın olmasıdır. Tezin ilerleyen süreçlerinde tarihsel olarak bedestenlerde müzayedelerin gerçekleştiği görülecektir.

Nitel araştırma tekniklerinden yararlanılmış olan bu tez, eleştirel sosyal kuram bakış açısı ile anlaşılmaya çalışılmıştır.[21] Bu nedenle tez yorumsamacılığa açık bir araştırmadır. Bu çalışmanın özgün değerine ulaşması için nitel veri analizleri yöntemleri kullanılmıştır. Nitel araştırma yöntemleri ile Üsküdar, Horhor, Mecidiyeköy, Balat, antikacılar çarşılarında alan araştırmaları yapılmıştır. Tez, antikacılar çarşıları mekân ve bellek bağlamında araştırıldığından diğer tezlerden farklılık arz etmektedir. Bu tezin özgün değeri literatür taraması yapıldığında da göz önüne çıkmaktadır. Tez literatürdeki antikacılar çarşısının bellek ve mekân bağlamındaki boşluğunu doldurmaya yönelik olacağından diğer oluşturulan tezlerden farklılık gösterecektir. Tez, bireylerin antikalara olan merakını çözümleyip, antikacılar çarşılarının mekân ve bellek ile olan ilişkisini, antika eşyaların etkisini

[21] Geuss, R. *Eleştirel Teori, Habermas ve Frankfurt Okulu*, İstanbul: Ayrıntı Yayınları.

anlamaya çalışacaktır. Bir bellek mekânı olarak görülebilecek antikacılar çarşıları bu yönüyle belleğe ve bireylerin ilgilerine odaklanmaya çalışacaktır.

Tablo 1. Görüşmeci Detayları

Kişiler	Görüşülen Kişinin Mesleği	Görüşmecinin Yaşı	Görüşülen Yer
R.B	Görsel Sanatçı	28	Üsküdar
K.K	Hemşire	44	Üsküdar
B.S	Sanat Tarihçisi	27	Horhor
S.Ş	Antikacı	59	Horhor
U.Y	Sosyolog	25	Mecidiyeköy
Y.V	Edebiyatçı	34	Mecidiyeköy
E.K	Hemşire	29	Balat
A.G	Antikacı	48	Balat

Tablo 2. Görüşme Soruları

Çocukluğunuzda Unutamadığınız bir eşyanız var mı?
Antika denilince aklınıza ilk ne geliyor?
Sizce yeni bir eşya ile eski bir eşya arasındaki fark nedir?
Sizin için eşya ne anlam ifade ediyor?
Antika sizin için bir anlam ifade ediyor mu?
Severek aldığınız bir antika eşyanız oldu mu?
Antikacılar Çarşısında ilginizi çeken bir şey oldu mu?
Sevdiğiniz bir eşya size ne hatırlatır?

1. TANIMLAMALAR

1.1 Antika

Antikanın birçok tanımı bulunmakla beraber antika İtalyanca *antico* ‘‘eski’’ sözcüğünden alıntıdır. İtalyanca sözcük Latince aynı anlama gelen *antiquus* sözcüğünde evrilmiştir.[22] Antika, Türkiye’de ilk kez eskiliğinden ötürü değer taşıyan eşya Terakki (gazete) (1869) ‘‘tuhaf’’ Ahmet Rasim, *Şehir Mektupları (1899)*[23] eserinde yer almıştır. Eski değerli eşya anlamına gelen antika kelimesinin birden çok tanımlanması bulunmaktadır. Mehmet Önder’in dile getirdiği şekliyle antika; taşınır eski eşya anlamına gelmekle birlikte, Türkçe’de eskilik ve az bulunurluk değeri olan eşya anlamına gelir. Bu tarz eşyaların satışını yapanlara antikacı, antika eşyaları toplayıp koleksiyon yapanlara da antika meraklısı veya antiker denmektedir.[24]

1.2 Eski Eser

Mehmet Önder’in 1995’te yayınladığı *Antika ve Eski Eserler Kılavuzu*’na göre eski eser, tarih öncesi ve tarihi zamanlara ait yer üstünde ve su altında bulunan taşınır ve taşınmaz insan kültürüne ait eşyalar olarak adlandırmaktadır. Önder’e göre taşınmaz eski eşyalar, tarihi yapıların tümü olarak adlandırılabilir. Geçmişin dünyasına ait insan estetiği ile anlam üretimine giren eşyaların tümü ise Önder’e göre taşınır eski eserler olarak görülür. İnsanın gelişimi ile beraber taşınır eski eserler müzeler aracılığıyla bir araya getirilmiştir. Bu nedenle müzeler en büyük koleksiyonlar olarak görülebilir. Önder’e göre Türkiye’de eski eser koleksiyonu yapabilme ve alım, satım işlemleri yapma hakkı 2863 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu tarafından yapılmaktadır(Önder, 1995: 59).

1.3 Koleksiyonerlik

Koleksiyonerlik tanımların çoğu bireyin hafızasında kalan ve bireyi etkileyen belirli bir eşya veya antika üzerinedir. Dijital müze platformuna göre koleksiyonerlik kelimesi öğrenme, yarar sağlama ya da zevk amacıyla bir araya getirilmiş ve çeşitlerine göre sınıflandırılması yapılmış, ayrılmış nesnelerin tümünü ifade etmektedir. Aynı türden olan nesnelerin, farklı tarz örneklerinin bir araya getirilmesiyle oluşur. [25]

[22] https://turkcenedemek.com/arama/antika/

[23] Rasim, A. (2017), *Şehir Mektupları,* İstanbul: Beyan Yayınları.

[24] Önder, M. (1995), *Antika ve Eski Eserler Kılavuzu*, Ankara: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.

[25] https://www.tebozelmuze.com/KoleksiyonerligeBakis

Bu tanımla beraber sahadan bir örnek vermek gerekirse, Horhor Antikacılar Çarşısı'nda görüşme yapılan B.S adlı görüşmeci koleksiyonerlerin kendi geçmişinden yola çıkarak, bir nesne ile kendi geçmişlerini biriktirdiği dile getirmektedir. Mehmet Önder'in yazdığı *Antika ve Eski Eserler Kılavuzu*'nda geçen tanıma göre koleksiyonerlik, bilgi, merak ve zevkle, aynı türe sahip eşyaların derlenerek bir arada toplanmasına ''koleksiyon'' bu işi yapanlara ise ''koleksiyoncu'' denir. Önder'e göre Türklerde koleksiyon oluşturma, Osmanlı'nın yükselişe geçtiği dönemde meydana gelmiştir. Önder, Çeşitli sanat eserlerine hayranlık duyan Fatih Sultan Mehmed ve daha sonraları Yavuz Sultan Selim ve Kanuni Sultan Süleyman'ın kendi dönemlerinde çeşitli koleksiyonlar yaptığını dile getirir. Günümüzde Topkapı Sarayı'nda bulunan Çin porselenleri koleksiyonunun Kanuni'nin merakından dolayı oluşturulduğu dile getirir. Bununla beraber Önder, son dönem padişahlarında koleksiyonerlik yaptığını belirtir. Önder, ilk Türk müzesinin Tophane-i Amire Müşiri Ahmet Fethi Paşa'nın 1846 yılında eski silahların toplatılmasını sağlayarak İstanbul'da Aya İrini Kilisesi'nde toplanması ve sergilenmesiyle başlandığını söyler. Önder, *Antika ve Eski Eserler Kılavuzu*'nda günümüzde pek çok eski eser meraklılarının olduğunu bununla beraber belirli konu ve türde koleksiyonlar oluşturduğu söyler. Buna binaen Önder, bu zevkin, merakın, faydanın hiç olmamasının birçok eski eserin kaybolup gideceğini, müzelerin ise birçok sanat eserinden mahrum olacağını dile getirmektedir. Önder, kimi koleksiyonerlerin biriktirdikleri eserlerle özel müzeler kurduğunu ve İstanbul'da Sadberk Hanım, Kenan Özbel, Sakıp Sabancı, Konya'da bulunan Koyunoğlu Müzesi gibi müzeleri örnek gösterir (Önder, 1995: 112).

1.4 Mezat / Müzayede

Mezat, rekabete dayanan bir alım satım süreci olarak görülebilir. Bir diğer anlamı müzayede olan mezat, taşınır ve taşınmaz birçok ürünün açık arttırma yoluyla alımını ve satımını ifade etmektedir. Mehmet Önder'in *Antika ve Eski Eserler Kılavuzu*[26] adlı eserinde müzayedenin arttırma anlamında kullanıldığını dile getirir. Bununla beraber Önder, müzayedeyi düzenleyen satıcı kuruluş veya firmanın sahibi olunan ya da satılmak üzere getirilen ürünlerin, önce ekspertizden geçilerek tahmini değerin belirlenmesi gerektiğini dile getirir. Daha sonra müzayedeye çıkarılacak eşyaların alıcılara sergilenmesini dile getirir. Bununla beraber Önder, müzayede yerinin, gününün saatinin belirlenerek ilan edildiğini söyler. Önder, müzayede gününde eşyaların müzayede katılımcılarına tanıtıldığını daha sonra tahmini fiyatından açık arttırmaya açıldığını dile getirir. Sonuç olarak en çok kim fiyat arttırırsa eşyanın ona ait olacağını belirtir(Önder, 1995: 145).

[26] Önder, M. (1995), *Antika ve Eski Eserler Kılavuzu*, Ankara: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.

2. BELLEK OLARAK ANTİKA

2.1 Bellek Mekânı Olarak Antikacılar Çarşısı

Tarihsel bir süreç olarak İstanbul kenti sosyo-kültürel olarak kendini kurma, inşa etme süreçleri ile beraber toplumların kenti kurmada önem arz eden toplumsal örgütlenme biçimleri, beğeni algıları, emek süreçleri ve kendilik algıları mevcuttur. Bununla beraber kenti dinamik bir şekilde kuran kapital süreçlerin kendisi de İstanbul kentine içkin olabilmektedir. Kozmopolit bir mekân olan İstanbul kenti, içinde yaşayan toplumlarla beraber tarihsel olarak belli zamanlar ve koşullar içinde kendini inşa etmiştir. Birçok toplumu içinde barındıran İstanbul her semtin, sokağın kendine has beğeni algısı, emek süreci, toplumsal örgütlenme biçimi bulunabilmektedir. Bu yüzdendir ki İstanbul'da yaşayan her toplumun kendine has düşünce yapısı varlığını devam ettirebilmektedir.

Bellek mekânları toplumun yansımaları ve sürdürülebilirliği açısından önemli bir yer tutabilmektedir. Birey ve toplum belirli bir mekânda varlık kazanarak hem kendini hem de çevresindeki etmenleri dönüştürebilecek güce sahip olabilmektedir. Toplumların bir yere, mekâna özgü duygusal bir sürecin içinde hissetmesi de bu duruma bağlı olabilmektedir. Mekân, insanın her an referans verebileceği özel bir konuma sahip olduğu için gerek kimlik anlatımlarında gerekse tarihsel, sosyal bağlantıları açıklamak açısından önemli bir özelliğe sahiptir. Mekânlar sosyal aidiyetlerin, toplumsal belleğin üretilmesi, toplumsal gruplaşma gibi birçok sosyal hareketin referans noktasıdır. Harvey, kolektif olarak kentlerimizi üretirken aynı zamanda kendimizi ürettiğimizi de dile getirmektedir (Harvey, 2015:196). Bu nedenle mekân meselesi farklı fikirlerce ele alınmış geniş bir yelpaze de bulunur. İnsanı doğal çevreden ayırt eden ve birtakım eylemlerini, düşüncelerini sürdürebilecek elverişli yerlere mekân denilebilir. İnsanların mekânlarda hareket kabiliyeti, eylemleri ve düşünceleri geliştikçe daha elverişli mekânlar üretmeye başlamışlardır. Mekânın üretilmesi için mutlak bir yönden ve kesin sınırlar bulunması gerekmemektedir. Mekânı oluşturan yapıların fiziksel bir şey olduğu kadar duygusal bir yaratım sürecini de içinde barındırabilir. Bireyin fiziksel olarak kendini bir mekânda hissetmesi gibi duygusal bir bağ da oluşturabilir. Mekânlar duyu organları ile algılanıp kavranabileceği gibi sezgisel, duygusal bir kavrama sürecini de verebilir. Bireyin ilk korunma ihtiyacı olarak oluşturduğu mekânlar artık günümüzde çok farklı yerlere doğru dönüşebilmektedir.

Mekânsal yapı kendi iç dinamiklerini barındırır ve insanı çevreleyen yapılar toplumsal örgütlenmeyi sağlar. Mekânsal yapılar ve organizasyonlar estetik kaygılardan önce içinde yaşamak ve

barınmak için oluşturmuştur. Mekânsal estetik algının oturması ile beraber mekânsal yapılar zamanla farklı özellikleri de içinde barındırmıştır. Mekânlar tüm duyu organlarına hitap edebilecek özelliklere sahip olabilir. Mekânın çeşitli şekillerde algılanmasında ışığın rolü çok büyüktür. Işıklar bize günümüzde farklı deneyimler yaşatarak hayatı farklı yönleriyle algılamamızı sağlamaktadır. Bu yönüyle ışıklar mekânların bir parçası olarak mekânların çeşitli yönleri ile görünürlüğünü açığa çıkarabilmektedir. Tezde birçok fotoğrafta görülebileceği üzere Üsküdar, Horhor, Mecidiyeköy ve Balat Antikacılar çarşıları loş ışıklı avizeler ile geçmişin dünyasındaki ambiyansı gösterebilmektedir. Modern dünyada ışığın her yere sirayet etmesiyle duyu algılarımızın mekân hakkındaki kavrama biçimlerinde de farklılıklar meydana gelmiştir. Jennifer M. Groh'un *Mekân Yaratmak*[27] adlı eserinde bu konu ile ilgi birkaç önemli görüşünü dile getirmektedir. Groh, görme duyumuzu kaybettiğimizde nesnelerin yerlerini saptamamızı sağlayan en önemli duyumuzu kaybettiğimizi dile getirir. Görme duyumuz ile nesnelerin biçimlerini algılamamızı sağlayan önemli bir özelliktir der. Bununla beraber Beynimizin mekân oluşturmasında görme duyumuzun çok elzem bir yerde olduğunu belirtir. Groh'a göre görme duyumuz bu bağlamda diğer duyu organlarımızdan ayrı bir öneme sahip olmaktadır (Groh, 2021: 20).

Mekân Yaratmak adlı eserinde Groh, bellek ve mekânsal yeteneklerimizin birbirinden ayrılmaz bir süreci içinde barındırdığını dile getirir. Ona göre bellek, mekân algısını kurma sürecinin bir parçası iken mekân ise hatıraların saklandığın ve sonradan erişilebildiği bir çeşit arşiv görevi görmektedir. Beynin mekân-bellek ilişkisi ise paylaşımlı nöral bir altyapıya dayanmaktadır. Bu bağlamda Groh'a göre bellek var olmamız açısından diğer bütün algısal ve bilişsel becerilerimiz kadar önemli bir konuma sahiptir. Bununla beraber Groh, bellek sistemimize depolanmış bilgilerin büyük bir kısmının doğası gereği mekânsal olduğunu dile getirmektedir (Groh, 2021: 183).

Bellek mekânları, toplumsal ilişki dinamiklerinin yoğunluklu olarak yaşandığı yerlerdir. Bir bellek mekânı olarak Balat Antikacılar Çarşısı bu durumu özetler nitelikte kendini mezatlar şeklinde gösterebilmektedir. Balat bu yönüyle dinamik ve genç kesiminde ilgisini çektiğinden dolayı önemli bir yer olarak görülebilir. Bu tür mekânlar bir toplumsallaşmanın ürünü olarak üretim ilişkilerine, estetik anlayışlarına, ekonomik refah seviyesine göre değişebilmektedir. Toplum çevresinden yalıtılmış kaotik bir düzlemde yaşayamadığından devamlı olarak diyalog halinde olduğu, etkilendiği bir bellek mekânı vardır. Toplumsal bir bellek mekânının var olabilmesinin birden çok nedeni olabilir. Bunlar o toplumun siyasi durumu, demografik yapısı, ekonomik üretim biçimleri gibi durumlara ayrılabilmektedir. Kültürel anlayışlar temelde bir mekânın oluşturulabilmesi için gereken esnekliği verir. Örneğin ortak değer

[27] M. Groh, J. (2021), *Mekân Yaratmak, Beyin Neyin Nerede Olduğunu Nasıl Biliyor?,* İstanbul: Metis Yayınları.

etrafında birleşen bireyler kültür dolanımıyla yaşam alanlarını oluşturmak için örgütlenirler. Dolayısıyla denilebilir ki kültür toplumsal bir bellek mekânı oluşturmak için nitelikli koşullar var edebilmektedir.

Mekânsal ilişkiler kültürel süreçler içinde üretilir. Bu tür ilişkiler ağı mekân kurmada elzemdir. Mekân tek başına anlamlandırılmaz. Belli süreçler ve dinamik yapılar gereklidir. Urry,[28] mekânın toplumsal olarak üretildiğini ve belli dinamik süreçlerin gerekli olduğunu dile getirir. Mekânsal olanın toplumsal koşullar etrafında şekillendiğini dile getirir. Mekânın tek başına soyut bir etki taşıyamayacağını vurgular ve mekânsal ilişkinin önemini toplumsal nesnelerin karakterine bağlar. Bununla beraber yalın bir mekânın var olamayacağını mekânsal ilişkiler ve dinamiklerin olduğunu belirtir (Urry, 1999: 97). Örneği verilen Üsküdar, Horhor, Mecidiyeköy, Balat Antikacılar Çarşısı bu durumu özetler niteliktedir. Antika severin ve antikacıların mekânsal ilişkiler geliştirdiği yerler olarak görülebilir.

Mekânlar salt kapitalist üretim biçimlerinin dayattığı maddi, yalıtılmış, nesneler silsilesinden ibaret değildir. Her an kolektif bir şekilde bellek mekânı olarak çeşitli üretim biçimlerine, dünya görüşüne, duygu biçimlerine, seslere göre yeniden ve dinamik olarak yapılandırılır. Dolayısıyla mekân ve ona bağlı olarak işleyen zaman algısının ve düşünce yapılarının her mekân için aynı şeyi ifade ettiğini söyleyemeyiz. Hafıza mekânları, birçok şehrin deneyimleri, anıları, travmaları ile var olabilmektedir. Mekânlar ve eşyalar toplumsal bellekte yer edinmiş yapılar olarak karşımıza çıkmaktadır. Farklı yaşanmışlıkların toplum ile yüzleşmesi ile alternatif bir yerleşke olarak karşımıza çıkabilmektedir. Tezin ilerleyen kısımlarında B.S adlı görüşmeci radyoda duyulan darbe örneği ile bu durumu açıklamaktadır. Bu nedenle denilebilir ki antikacılar çarşısı hafızanın ve anımsamaların ortaya çıkabildiği bununla beraber hatırlama süreçlerini gösteren bir hafıza mekânı olarak görülebilir. Antikacılar çarşısı eski radyolar ile geçmişte yaşanan deneyimleri hatırlatabilmektedir.

Kent, içinde yaşayan toplumun çeşitli deneyimleri ile kendini inşa eden mekânlardır. Kent, kültürel, doğal, politik, ekonomik, sanatsal gibi çeşitli yönleriyle kendini örüp, yıkıp ve yeniden inşa eden yerleşmedir. Mekân ile kenti ayıran en önemli özellik kentin sahip olduğu kimliktir. İstanbul böyle bir kimliğe sahiptir. Toplumun kenti algılayış ve kavrayış biçimi kenti kurucu ve geliştirici nitelik taşır. Bu nedenle kentsel olan yalnızca yapısal özelliklerle şekillendirip, biçim verilen değildir. Kenti, kent yapan içinde yaşayan insanların ona dair algılama ve kavrayış biçimidir. Bu nedenle kente dair beğeni algısı, kentte yaşama isteği, kenti sevme girişimi, kente verilen değerler, kimlikler, kodlar aracılıyla gerçekleşir. Dolayısıyla Mumford, görünümlerin hepsine uyacak bir şekilde tek bir tanımının olmadığını dile getirerek tek bir betimlemenin kent için çeşitli karmaşık devinimlerin yaşandığı

[28] Urry, J. (1999), *Mekânları Tüketmek*, İstanbul: Ayrıntı Yayınları.

embriyonik toplumsal çekirdeğe benzetip olgunluk evresindeki karmaşık biçimlere, oradan da son dönemlerindeki fiziksel çözülmeye kadar geçirdiği toplumsal devinim süreçlerini, kırılmaları karşılayamadığını söyler. Kentin kökenlerinin karanlıkta olduğunu, geçmişin büyük bir kısmı yeniden ortaya çıkarılamayacak şekilde gömülü veya silik durumda bırakıldığını ve gelecekte nasıl bir hal alacağını buna net bir tanım koymanın son derece zor olduğunu anlatır (Mumford, 2013: 13).

2.2 Eski Osmanlı Bedestenleri ve Antikacılar Çarşıları

Bu bölümde Osmanlı'da var olan bedestenler hakkında bilgi verilecek ve ardından mekânsal anlatımdan sonra antikacılar çarşısı anlaşılmaya çalışılacaktır. Bireylerin her hatırlama eyleminde ilk başvurdukları yer bellek olabilmektedir. Birey hatırlama eylemini gerçekleştirmek için hafızasında kalan mekâna başvurmaktadır. Dolayısıyla birey her hatırlama eyleminde belleğinde olan bir mekâna başvurmaktadır. Mekân, hatırlama sürecinde çok önemli bir yere sahiptir. Dolayısıyla kültürel mirasın ve geleneğin korunması adına bellek ve mekân ilişkisi asla unutulmamalıdır. Modernleşme deneyimimizin büyük bir parçası inşa ve yıkımlar ile beraber olduğu içindir ki, yıkılan bir sokağa, kaybolan bir nesneye veya eşyaya, şehri var eden bir katedrale ait hatıralarımız onlar var olduğu sürece kalırlar. Birey anılarını ve hatıralarını tazelemek istediğinde ise belleğe başvurur. Bu yönüyle örneği verilen Üsküdar, Horhor, Mecidiyeköy, Balat Antikacılar Çarşısı çeşitli anıları, hatıraları, eşyalar ile tazeleyen bununla beraber belleği ve kenti de farklı yönleriyle inşa eden özel bir konuma sahiptir.

Osmanlı döneminde ticaret merkezleri olarak görülen bedestenlerin birçok işlevi bulunmaktaydı. İstanbul'un uluslararası bir ticaret merkezi olmasındaki en önemli etkenlerden biri de bedesten denilen mekânların kullanımı olarak görülebilir. Türkçe'de bedesten olarak kullanılan kavram Arapça olan bezzazistan kelimesinden Türkçe literatürüne kazandırılmıştır. Osmanlı döneminde önemli kumaş merkezleri olarak görülen bedestenler çeşitli dönüşümlere uğramış ve cumhuriyetin son süreçlerine kadar önemli şahsiyetlerden kalma antikaların müzayede de alım satımı olarak da işlevsel bir mekân olarak kullanılmıştır.[29] Cumhuriyetin ilanından sonraki süreçlerde çeşitli gazete yazılarında Sandal Bedesteni'nde satılığa çıkan önemli mezatlara ulaşabilmek mümkündür. Rıfat N. Bali'nin *Türkiye'de Antikacılar, Koleksiyonerler ve Müzayedeler (1929-1980) Haberler-Yazıları* adlı eseri birçok örneği içinde barındırabilmektedir. İstanbul antikacılar çarşılarını konumlandırmanın ve tarihsel olarak gelişimini anlamak için Osmanlı döneminde önemli ticaret mekânları olarak kullanılan bedestenlere bakmak önem taşıyabilmektedir.

[29] Serdaroğlu, Ü. S. (2015), *İstanbul Bedestenleri, Antik Çağ'dan XXI. Yüzyıla, Büyük İstanbul Tarihi,* Cilt 6, Syf. 161.

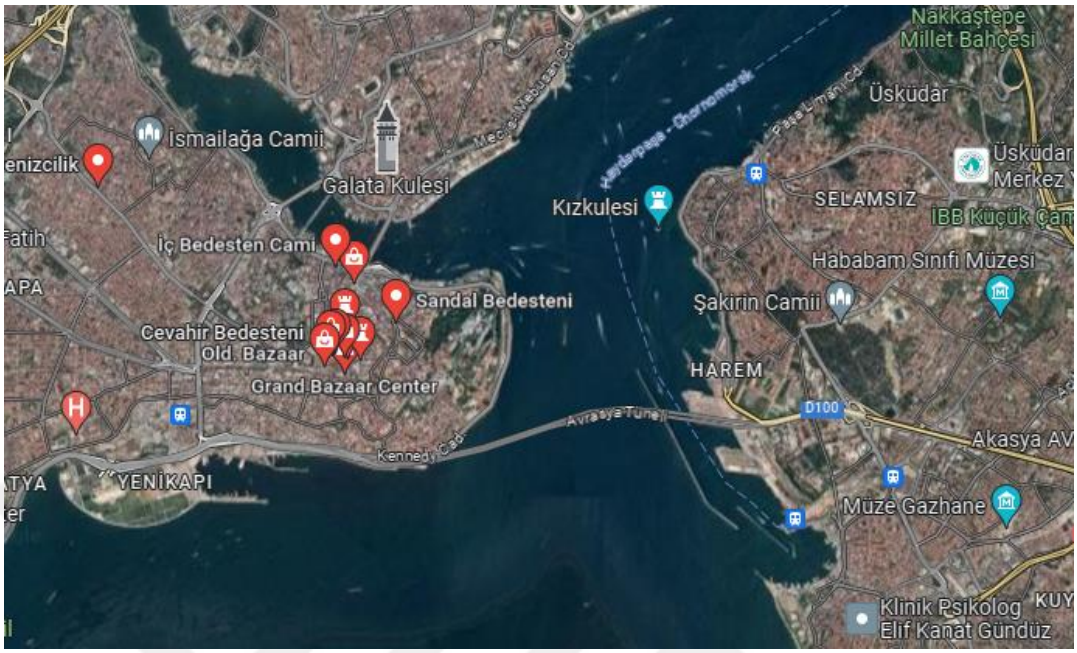

Şekil 1. Bedestenlerin Dağılımı

Kaynak: https://www.google.com/maps/search/istanbul+bedestenleri/@41.0166248,28.8363335,11z

Günümüzde tarihsel olarak Horhor Antikacılar Çarşısı'nı anlamanın en önemli noktalarından biri Cevahir Bedesteni ve Sandal Bedesteni'nin arasında kalmasıdır. Geçmiş zamanlarda elit zümrenin elindeki önemli eşyalar bu tür bedestenlerde satılığa çıkarılabilmiş ve birçok müzayede gerçekleşmiştir. Bu durum eski gazete yazılarında mevcuttur.[30] Bununla beraber Mecidiyeköy Antikacılar Çarşısı'nın tarihsel sürecini anlamaya yönelik bir gazete yazısını bu yönüyle anlamak da fayda sağlayabilir.

''*Müzeyyen ve antika mushafı şerif, dürbün ve yelpaze satılıktır.*

> *929/175 Fatih Sulh Üçüncü Hukuk hâkimliğinden: Terekeye müteallik gayet müzik ve antika el yazısı mecidiye cesametinde muhafaza derununda mushafı şerif ile işlemeli dürbün ve yelpaze şehri martın otuz birinci pazartesi günü saat bir buçukta Çarşı-yı Kebir'de Sandal Bedesteni'nde eşya kısmında bil müzayede furuht olunacağı ilan olunur.*''[31]

[30] Bali, R. N. (2021), *Türkiye'de Antikacılar, Koleksiyonerler ve Müzayedeler (1929-1980) Haberler-Yazılar,* İstanbul: Libra kitapçılık ve Yayıncılık.

[31] Bali R. N. (2021), *Türkiye'de Antikacılar, Koleksiyonerler ve Müzayedeler (1929-1980) Haberler-Yazılar,* İstanbul: Libra kitapçılık ve Yayıncılık, Syf. 223.

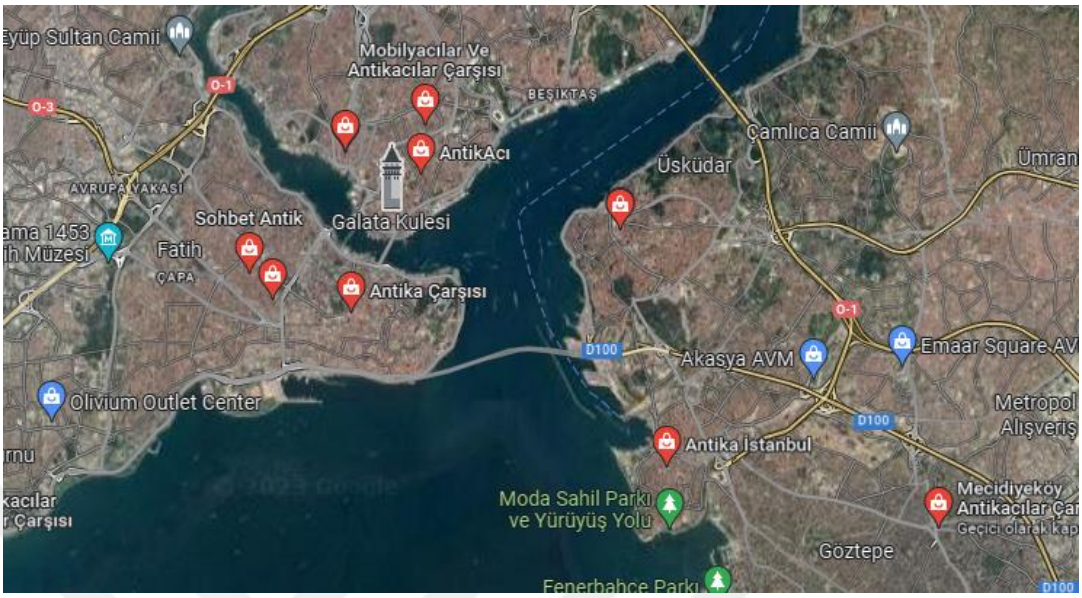

Şekil 2. Antikacılar Çarşılarının Dağılımı

Kaynak:https://www.google.com/maps/search/istanbul+antikac%C4%B1lar+%C3%A7ar%C5%9F%C4%B1lar%C4%B1/@41.0169082,28.8363324,11z/data=!3m1!4b1

Osmanlı'da bedestenler, İstanbul antikacılar çarşılarını anlamlandırmak ve konumlandırmak için önemli mekânlar olarak görülebilir. Alan araştırması ile Horhor, Üsküdar, Mecidiyeköy ve Balat antikacılar çarşısında Osmanlı dönemine ait eserlerin satışta olduğu bununla beraber zaman zaman bu eşyalar için mezatların düzenlendiği görülebilir. Osmanlı'da tarihsel öneme sahip olan Cevahir, Sandal ve Galata bedestenleri çeşitli malların alınıp satıldığı ticaret mekânları olarak kullanılırdı. İçerisinde satılan mücevherler, altınlar, halılar, ipekli ürünler, silahlar, kürkler birçok yönden İstanbul'un ekonomik olarak büyümesine destek sağlamaktaydı.[32]

Akşam gazetesinin 4 Haziran 1933 tarihli haberine göre birçok önemli hattatların kıymetli eserleri Sandal Bedesteni'nde satılığa çıkmış ve müzayede yapılmıştır. Bu haberi Rıfat N. Bali *Türkiye'de Antikacılar, Koleksiyonerler ve Müzayedeler (1929-1980) Haberler-Yazılar* adlı eserinde belirtmiştir.

> *''Şeyh Hafız Osman, İsmail Zühdüler, İmad, Mahmut Celalettin, Kazasker ve diğer emsalsiz hattatların tezhip cilt itibariyle de pek kıymettar ve nadide asarı nefiseleri Sandal Bedesteni'nde teşhir edilmiştir. 5/6/933'üncü Pazartesi günü saat 1 buçukta satılacaktır.''*[33]

[32] Serdaroğlu, Ü. S. (2015), *İstanbul Bedestenleri, Antik Çağ'dan XXI. Yüzyıla, Büyük İstanbul Tarihi,* Cilt 6, Syf. 161.

[33] Bali R. N. (2021), *Türkiye'de Antikacılar, Koleksiyonerler ve Müzayedeler (1929-1980) Haberler-Yazılar*, İstanbul: Libra kitapçılık ve Yayıncılık, Syf. 225.

Bununla beraber İstanbul gibi kapitalist tüketim ilişkilerinin yoğunluklu olarak yaşandığı metropol yerlerinde genellikle sunulan mekân anlayışları verili olabilmektedir. Devasa alışveriş merkezleri buna örnek gösterilebilir. Lefevbre, mekân üretmenin şiddet yoluyla rasyonel bir düzlemde bir takım erkler tarafından pratize edildiğini söyler (Lefevbre, 2014: 215). Rasyonel akılla üretilen her hizmet, her mekânsal anlayış toplumsal bellekte büyük yıkımlara neden olabilmektedir çünkü her hizmet özünde bir yıkım getirir ve bu yıkım büyük ölçüde bellek olabilmektedir. Fakat bellek mekânı olarak var olan mekânlar, tüketim ilişkilerinin yanında toplumsal bir üretim sürecini de içinde bulundurabilmektedir. İstanbul antikacılar çarşıları bu bağlamda hafıza üretilen bir yer olması itibariyle özel bir konuma sahip olabilmektedir. Somut olarak bir mekân üretmek ve bunu sürdürülebilir kılmak gayet basit eylemsellikler olarak görülebilmektedir. Ancak araçsal akıl ile düşünülüp buna uygun olarak üretilmeye çalışılan mekânlar farklı bir takım olumsuz durumlar getirebilmektedir. Connerton'a göre "bellek sanatı öncelikli olarak sabit bir mekân sistemine bağlıdır.'' (Connerton, 2014a: 14). Mekân bellek ile devamlı olarak bir ilişkide bulunur. Birey her hatırlama ediminde ilk olarak bellekte kalan fiziki mekân anlayışına başvurur ve her hatırlama edimi bellekte başvurduğu fiziki mekân kavrayışına göre inşa edilir. Mekânlar toplumsallıktan çok daha maddi bir araçlar yığını halinde belirdiğinden toplumsal olarak inşa süreçleri genelde ikinci planda tutulabilmektedir. Toplumsal olarak inşa edilen mekânlar ve mekânlarla beraber üretilen toplumsal ilişki sürdürülebilir bir birliktelik yaratabilir. Toplumsal ilişkilerin yoğunluklu olarak yaşandığı Üsküdar, Horhor, Mecidiyeköy, Balat Antikacılar çarşısına uğrayan mezat günlerinin varlığı bu durumu özetleyebilir. Örneğin Balat'ta görüşme yapılan A.G isimli görüşmeci mezat meraklıları ile canlı yayın veya haftanın belirli günlerinde mezat günleri yapıldığını dile getirmektedir. Bu durum Balat Antikacılar Çarşısının toplumsal ilişki dinamikleri ile kendini inşa ettiğinin bir göstergesi olarak görülebilir. Harvey, toplumsal mekânın fiziksel bir şey olmadığını, toplumsal mekânın zuhur etmesinin bizzat toplumsal ilişki ve devinimlerinin kendisi olduğunu söyler. Bu bize bir mekânın toplumsal olarak var olması ve bir mekân özgün olarak varlığını nasıl inşa edere bir cevap niteliğinde olabilir (Harvey, 2013: 34).

Bireyin bir kente dair anılarının, hatıralarının kalması o kentin mekânlarının bireyin üzerinde bıraktığı tesir ile açıklanabilir. Birey kentte gördüğü mekânlara tanıklık ederek kendi belleğini inşa etmeye çalışır. Ancak birey yalnızca tanık olduğu mekânlar ile belleğini inşa etmemektedir. Farklı türden insanların tanıklıkları ile de birey kendi belleğini çeşitli yönleriyle inşa edebilmektedir. Bir mekân hakkında her bireyin hatırladığı şey farklı olduğundan dolayı bireylerin hatırlama edimi kolektif bir biçimde gerçekleşmektedir. Bireyler birbirlerine algıladıkları aynı mekân hakkında fikir alışverişinde bulunduğu vakit kolektif bir hatırlama sürecine doğru adım atmış olurlar. İstanbul Antikacılar Çarşıları bu bağlamda bireylerin kolektif deneyimine dayanan mekânlardır. Bir bireyin bir antikaya ait olan hatıraları bir başka birey tarafından desteklenip kolektif bir hatırlama sürecine

dönüşebilmektedir. Bu da gösteriyor ki İstanbul Antikacılar Çarşıları kolektif bir hatırlama mekânıdır denilebilir. Bir bellek mekânı olarak İstanbul antikacılarının değeri, antikalara ilgi duyan bireylerin antikaları kolektif bir biçimde hatırlaması ile anlamlı olmuştur. Her bir bireyin antika eşyalara olan ilgileri bu tür mekânların süreç halinde kolektif bir şekilde kurulmasına neden olmuştur. Bireylerin geçmiş ile kurdukları ilişkiler, süreç halinde gelişen deneyimleri hatırlama sürecine büyük katkılar sağlamaktadır. Tüm bu duygusal süreçler toplumsal bir birliktelik yaratarak belleğin birlikte gelişmesini sağlar. Maurice Halbwachs, *Kolektif Bellek*[34] adlı eserinde hatıraların ortak bir temelde buluşması için belleğimizin diğer bellekler ile irtibatta olmasını dile getirir. Yeterli temasın bulunması halinde Halbwachs, hatıraların hem benimsendiğini hem de yeniden bir yaratım sürecine girdiğini vurgulamaktadır (Halbwachs, 2019: 40).

Halbwachs'ın dile getirdiği üzere hatırlama süreci toplumsal olarak meydana gelmektedir. Bireyin hatırlama sürecinin en önemli kısmı hafızasında oluşturduğu fiziki mekân anlayışına göre şekillenmektedir. Bununla beraber toplumsal bir hatırlama eyleminde bulunmak içinde birey bir yakınına başvurarak belleğinde eksik kalan parçaları başkası ile tamamlar. Tüm bu süreçler bireyleri kolektif hatırlama eylemine doğru sürükler ve artık bireyler kendini belli bir grubun üyesi olarak görür. Birey kendini bir topluluğun parçası gibi hisseder ve böylelikle belleği yoklama girişimi toplumsal olarak başlar. Bu durum belleğin bireysel bir yeti olduğu savını değiştirmektedir.

Kolektif bellek oluşturma biçiminin geliştiği yerlere İstanbul antikacılar çarşılarını örnek gösterebiliriz. Burada antikalara ilgi gösteren bireyler toplumsal bir hatırlama sürecine hep beraber adım atarlar. Bireylerin bir antikaya gösterdikleri hatırlama eylemi aslında grubu sayıldıkları toplumsal bir bellek süreciyle beraber olmaktadır. Bireyler hatırlama edimlerini kolektif olarak gerçekleştirebilmektedir. Bir bireyin başka bir bireyin belleğini kışkırtması üzerine çeşitli anıların, hatıraların dillere dökülmesi şeklinde meydana gelebilmektedir. Bu bağlamda antikacılar çarşısında da toplumsal bir hatırlama sürecinin görülebildiği söylenebilir. İstanbul kentinin kolektif bellek mekânları olan İstanbul antikacılar çarşısı bellek süreçlerine tanıklık etmektedir. Bu mekânlar toplumsal hafızanın sürekliliğini gösterebilmektedir. Hatıralarda bulunan ve günümüzde de canlılığını koruyan objeler vasıtasıyla İstanbul antikacılar çarşısına uğrayan bireyler, antikalara olan ilgisini geçmiş deneyiminden almaktadır. Antikacılar çarşıları dede, nine, anne, baba yadigârı antika eşyalar veya geçmişin tarihsel süreçlerine tanıklık etmiş objeler vasıtasıyla mekânsal varlığını sürdürmektedir. *Toplumlar Nasıl Anımsar?*[35] Adlı eserinde Paul Connerton, bugüne ilişkin deneyimlerimizin geçmiş hakkında hatıralarımızda kalan yaşanmışlıklardan kaynaklandığını dile getirmektedir. Geçmiş hakkındaki

[34] Halbwachs, M. (2019), *Kolektif Bellek*, İstanbul: Pinhan Yayıncılık.
[35] Connerton, P. (2014), Toplumlar Nasıl Anımsar?, İstanbul: Ayrıntı Yayınları.

deneyimlerimizi yaşamamıza olanak sağlayan şeyin belleğimizin o şeyi arzulaması sonucu oluştuğunu dile getirir (Connerton, 2014b: 9).

Mekânların toplumlar üzerindeki etkisi ve belleği kurmadaki önemi kuşkusuz çok önemlidir. Belleğin bir şeyi arzulaması birden çok nedene veya birden çok nesneye bağlı olabilmektedir. Geçmişin dünyasına karşı beslediğimiz hislerin açığa çıkması çeşitli süreçlerden geçmektedir. Bir bireyin hatırlama serüveni geçmişte yaşadığı mekânlara bağlı olabilmektedir. Bireyin hafızasındaki mekânlar ne kadar çeşitli, renkli, duygu yüklü ve fiziksel olarak sağlam ise bireyin hatırlaması ve belleği sürdürmesi o kadar güçlü olmaktadır. Bu yönüyle Üsküdar, Horhor, Mecidiyeköy, Balat Antikacılar Çarşısı bu çeşitlik ile bireysel hatırlama serüvenine yardımcı olacak mekânlar olarak görülebilir. Bireysel hatırlamanın önemli kaynağı ise bireyin hafızasında bulunan bu duygu yüklü fiziki geçmiş ile olmaktadır. Çoğu zaman birey bir grubun üyesi olarak kolektif bir hatırlamanın dışında bireysel bir hatırlama serüveninin içinde kendini bulabilmektedir. Birçok görüşmeciye sorulan çocukluğunuz unutamadığınız bir oyuncağınız var mıydı? Sorusu bireysel bellek konusunu anlamlandırmaya yardımcı olabilir. Bu yönüyle birey kendini ait hissetmediği topluluğun parçası dışında bir bellek oluşturarak kendi tarihsel anlayışını ortaya koyar. *Kolektif Bellek*[36] adlı eserinde Maurice Halbwachs bireysel bellek oluşturma girişimine açıklık getirir. Halbwachs, bireysel bir hatırlamanın olup olmadığını sorarak her hatıranın temelinde bireysel bir bilinç halinin hatırlanmasının yattığını ve bilinç halinin toplumsal düşünceye ait birçok öğeden azade bir duyumsal sezgi olduğunu dile getirmektedir (Halbwachs, 2019: 43).

Bir bellek mekânı olarak İstanbul antikacılar çarşıları toplumsal bir bilincin geliştiği gibi bireysel bilincin de açığa çıktığı bir alanlar olabilmektedir. Bireyler toplumsal bir birliktelik mekânı olarak antikacılar çarşısına ürettikleri belleği toplumsal bir bilinç ile örerken bireyler antikacılar çarşısında Halbwachs'ın ifadesiyle duyumsal bir sezgi yoluyla örmeye çalışır (Halbwachs, 2019: 43). Bireysel bir bellek oluşturmanın en önemli özelliği bireyin hatırasında kalan fiziki geçmiştir bu fiziki geçmişin duygu yüklü olmasıyla beraber birey imgenin hatıraları ile hafızasını yoklar. Birey hatırladığı bir mekânı veya bir nesneyi hafızasında kalan imgeler yoluyla canlandırır. Balat'ta görüşme yapılan E.K adlı görüşmeci çocukluğunda unutamadığı bir eşyayı ve eşyanın neler hatırlattığını sorunca verdiği cevabın fırfırlı etek olduğunu ve komşuların evlerini ve asfaltı hatırladığını dile getirmiştir. Bu yönüyle örneği verilen İstanbul Antikacılar Çarşıları bireyin hafızasında kalan çeşitli imgelere tanıklık eden bir mekân olarak karşımıza çıkarabilmekte ve belleği yoklamamıza imkân tanıyan binlerce antikaya ev sahipliği yapabilmektedir.

[36] Halbwachs, M. (2019), *Kolektif Bellek*, İstanbul: Pinhan Yayıncılık.

Çocukluğumuza dair anılarımızın belleğimizde kalmasının en büyük nedenlerinden biri de hafızamızı yokladığımızda hatırladığımız fiziki mekânlardır. Hafıza yoklandığında hatırlanan fiziki mekân ile anılar geçmişte içinde ailemizle beraber yaşadığımız ev, oyun oynadığımız sokak, hatta saklambaç oynadığımız duvar bile hatırlanabilir. *Mekânın Poetikası*[37] adlı eserinde Gaston Bachelard ev ilgili birçok anekdot vermiştir. Bachelard'a göre ev ilk bakışta çok güçlü geometriye sahip bir nesne olarak görülür. Ona göre evi yalnızca akılsal bir biçimde analiz etmeye çalıştık. Evin gerçekliği fiziki bir şekilde ortaya çıkmaktaydı. Eve düz bir çizgi egemendi. Bachelard'a göre şakul, kendi bilgeliğinin, kendi dengesinin mührünü basmıştır eve. Bachelard'a göre bu şekilde geometrik nesnenin, insan bedenini, insan ruhunu misafir eden metaforlara direnmesi gerektiğidir. Bachelard, evin içsel bir dinginliğin ve ruhun genişleme alanı olarak kabul görüldükten sonra düşsellik alanının açıldığını dile getirir. Bununla beraber Bachelard, geçmişteki evlerin önemine vurgu yaparak düşsel geometride nasıl görünebildiğini yakından incelememiz gerektiğinin altını çizmektedir. Horhor Antikacılar Çarşısı'nda görüşme yapılan B.S adlı görüşmecinin evine televizyon almak yerine evinin duvarına kahveci güzeli halısı asması ve gelen misafirlerin bu halıya bakarak içsel bir yolculuk ile evin dinginliğinden beslenerek iyi hissetmesi Bachelard'ın fikirlerini destekleyebilmektedir (Bachelard, 2021: 79).

Geçmişte beraber olduğumuz duygusal bir ilişki geliştirilen oyuncaklar, duvardan duvara atlarken kanatılan bir diz bize belleğin mekân ile olan uyumunu gösterir. Çocukluk hatıralarını güzelleştiren onu anlamlı kılıp hala hatırlanmasını sağlayan daha farklı etmenlerde bulunabilmektedir. Nesneler, oyuncaklar veya çok sevilen bir obje bireye hatıralarının rengini verebilir. Çocukluk döneminde çok sevilen bir oyuncağın aniden ortadan kaybolması ile çocuğun oyuncağını kaybetmesine üzülmesi ve bu sebeple sürekli oyuncağını hatırlaması arasındaki ilişki belleğin o nesneyi arzulamasına bağlıdır. Yıllar geçtikten sonra bireyin karşılaştığı bir oyuncağa ''bu benim küçükken oynadığım oyuncaktı. Ama onu kaybettim.'' Demesi bize bireyin belleğinin geçmişte o nesneyi ne kadar çok arzuladığını gözler önüne serebilir ve bu bağlamda birey geçmişte çok sevdiği ama kaybettiği bir nesne ile bütün çocukluluğunu, ailesini, bütün bir arkadaş çevresini yarı eksik yarı fazla hatırlayabilir. Bu fikirler bağlamında Halbwachs, *Kolektif Bellek*[38] adlı eserinde Charles Blondel'in şu sözlerini dile getirir. Blondel'e göre birey hatıralarını çevreleyen ortamı tekrar oluşturmaya çalıştığında hatıranın kendisini tekrar oluşturmasına gerek olmadığını bunun benzeri hatıraların gerçekten de geçmişte ve öncelikli ve tarihsel tekrar oluşturmayı koşullandıran doğrudan bir temas içinde hissettiğimizi dile getirmektedir (Halbwachs, 2019: 47). İmgelerin hafızada saklanması yolu ile çocukluk hatıralarında kalan fiziki mekâna, oyun sokağına ve oyuncaklara ulaşılabilir. Halbwachs'ın ifadesiyle ''Brondel'ın söylediği gibi

[37] Bachelard, G. (2021), *Mekânın Poetikası*, İstanbul: İthaki Yayınları.
[38] Halbwachs, M. (2019), *Kolektif Bellek*, İstanbul: Pinhan Yayıncılık.

‘‘hatırasını çevreleyen ortamı yeniden oluşturmaya’’ ihtiyacı yok çünkü hatıra o ortamda kendini gösteriyor.’’ (Halbwachs, 2019: 48). Hatıranın o ortamda kendini göstermesi demek, bireyin geçmişte içinde bulunduğu mekâna veya geçmişte tanık olduğu bir nesne ile tekrar karşılaşması onu geçmişin dünyasına yani belleğinde kalan mekâna geri götürmesi, hatırlaması demektir. Gözlemlerden edinilen bilgiler ışığında Üsküdar, Horhor, Mecidiyeköy, Balat Antikacılar çarşılarında bu tür çocukluk hatıralarına tanık olan mekânlardır. Birey bu antikacılar çarşılarında hareket ederken gördüğü bir nesne veya oyuncak ile çocukluk hatıralarına ulaşabilmektedir. Günümüzde bu tür durumlara çok fazla maruz kalınmaktadır. Geçmişte özellikle çocukluk hatıralarını aydınlatan nesnelerle hemen her zaman karşılaşılmaktadır. İmgelerin bu yönü bireyin geçmişte ailesiyle kurduğu ilişkileri, eski arkadaş çevresini, zamanında yaşanan toplumsal olaylara ulaşabilir. Çocukluk hatıralarının gücü bu yönüyle bir gerçek olarak beliriverir. Zamanında ilişki geliştirilen bir oyuncak, İstanbul antikacılar çarşısında karşılaşılması geçmişin dünyası ile şimdiki dünyanın arasındaki ayrımı bireyin önüne serebilir. İstanbul antikacılar çarşıları bu tür diyaloglara karşılaşmalara sahne olan tarihin depoları gibidir. Kimi zaman birey başka bir bireyin belleğinden destek alarak çocukluk zamanında kalan bir antika oyuncağın ne tür tarihsel koşullardan geçtiğini, geçmişinde var olan beğeni algılarına, toplumsal ilişki biçimlerine kadar birçok şeyi şuan da yaşadığı dünyası ile kıyaslama yarışına girebilir. Bu yönüyle İstanbul antikacılar çarşıları toplumsal ilişkilerin tarihsel dinamiğini canlandıran bellek mekânları olarak gün yüzüne çıkarabilmektedir.

2.3 Bir Bellek Unsuru Olarak Eşya

Bu kısımda nesnelerden anlamlandırmaya çalıştığımız eşyalara ne tür dönüşümlerden geçtiği vurgulanacaktır. Bununla beraber eşyanın tarihsel ve kültürel olarak nasıl bir konuma doğru gittiğini sorgulamaktadır. Bir bellek unsuru olarak eşya kısmının bellek ile olan süreci değerlenecektir.

Mekân ve bellek ilişkisinin yadsınamaz bir boyutu içinde yaşadığımız nesnelerdir. Nesneler insanların doğadan taklit ederek ürettiği bununla beraber kültürün parçası saydığı önemli bir olgu olarak karşımızda durmaktadır. Doğayı taklit eden birey kendi hakikatini oluşturarak doğadan farklı bir çevre inşa etmiştir. Bu çevre ona yeni algılar ve düşünce sistemleri vermiştir. Paranın icat edilmesi ile beraber bu kültürel dediğimiz süreç hızlı bir hal almaya başlamıştır. Paranın gücü ile beraber toplumlar rekabete girmiş, uluslar üretmiş ve eşyaların dünyasına adım atmıştır. Doğadan kopan insan kendine daha farklı bir yaşam alanı üretmeye çalışmıştır. Örneğin *Eşyanın Tabiatı, Üstüne Dünya Kurduğumuz Malzemelerin Olağanüstü Öyküleri*[39] adlı eserinde Mark Miodownik para hakkında birçok önemli şey dile getirir. Miodownik, paranın kâğıt formunda olmasını şaşırtıcı bulmuş ve insanların onu kullanırken

[39] Miodownik, M. (2019), *Eşyanın Tabiatı, Üstüne Dünya Kurduğumuz Malzemelerin Olağanüstü Öyküleri*, İstanbul: Domingo Yayınevi.

ne kadar mutlu hissettiği bir nevi duygusal bir ilişki geliştirdiğini dile getirir. Onun için para insanların ekonomik sisteme duyduğu güvenin bir simgesidir. Dünyanın her yerine ulaşmamızı sağlayan pasaport işlevi görmektedir. Bununla beraber para pamuktan yapılmaktadır. Pamuktan yapılması hem yıpranmasını önlemektedir hem de sesini değiştirir. Para ile kâğıdın sesinin değişmesi sahteciliği de önlemektedir. (Miodownik, 2020: 57).

Doğanın verdiği zenginliği kullanan insanın para üretmesi ve onunla alışveriş yapması ve zamanla onu bir bellek parçası yapması daha farklı ve önemli bir serüvenin parçasıdır. Birey kendi eliyle ürettiği ve o ürettiği şey ile istediği eşyayı alması çok daha farklı ve sorgulanması gereken önemli bir konudur. Paranın zamanla eskimesi ile toplum eski paraların veya zamanında kullanılan altınların değerli olduğunu ve belleğin ve tarihin bir parçası olduğunu anlamış ve bir ilişki geliştirmiştir. Tarihin ve belleğin bir parçası olarak görülebilecek antika paralar günümüz İstanbul Antikacılar Çarşılarında çok rahat görülebilir. Paranın antika bir değer taşıması güncel bir olay değildir. Zamanın tarihsel, toplumsal, siyasal bir dizi süreçlerin sonucunda var olmuştur. Örneği verilen para ile imparatorluk savaşlarının, ulusal kurtuluş mücadelelerin, bağımsızlık savaşlarının toplumlar için önem arz etmesi ile para bugün antika bir değer taşımaktadır. Bellek için önem arz eden eşyaların başında gelen antika paralar günümüzde neredeyse herkes için önem taşımaktadır.

Mağaralardan mega kentlere uzanan bu büyük eşya serüveni rekabetçi mantığı da devreye sokarak aklımızın alamadığı kadar eşya üretimine neden olmuştur. Felsefi düşüncenin birçok konusundan günümüz dünyasının reklam propagandalarına kadar eşya hayatımızın her alanına hâkimdir. Zamanla kendini doğal çevreden izole etmeye çalışan insan eşyasız bir yaşam alanı düşünememiştir. Bu bağlamda ürettiği her nesne bireyin işlevsellik, estetik, hız gibi kaygılarına cevap aramıştır. Günümüz dünyasında doğanın hunharca yok edilmeye çalışılması ile beraber sürdürülebilir mekânlar ve kentler oluşturulmuştur. Sürdürülebilir yaşam alanlarına rağmen birey eşya ile varlığını sürdürmeye devam etmektedir. Seyahat için kullandığımız uçaklar, metrolar, arabalar, toplu taşıma araçları bireye hız kazandırmış ve toplumsal bir serüvenin parçası olmuşlardır. İçinde bulunduğumuz yaşam alanlarımızı koltuk takımları, buzdolapları, masa, sandalye gibi nesnelerden ibarettir. Doğadan daha farklı bir yaşam alanı oluşturan birey giyinme ihtiyacı hissetmiş ve kendini kıyafet giyme sürecinin içinde bulmuştur. Bireyin üstüne aldığı ceket, pantolon, kravat gibi nesneler bedenin de doğadan daha farklı bir mekânsal algı yarattığı söylenebilir. *Eşyanın Tabiatı, Üstüne Dünya Kurduğumuz Malzemelerin Olağanüstü Öyküleri*[40] adlı eserinde Mark Miodownik ‘‘Nasıl oluyordu da bir malzeme bizim için onca şeyi yaptığı halde onun hiç bahsini açmıyorduk’’ demektedir. Mark Miodownik kullanılan tükenmez kalemin,

[40] Miodownik, M. (2019), *Eşyanın Tabiatı, Üstüne Dünya Kurduğumuz Malzemelerin Olağanüstü Öyküleri,* İstanbul: Domingo Yayınevi.

anahtarlıklarımızın, içine binip bizi götüren arabanın belli maddelerden yapıldığını ve uygarlığımızın bir parçası olduğunu dile getirmektedir (Miodownik, 2020: 3).

Eşyanın serüveni bilmek tükenmek bilmez bir halde varlığını devam etmektedir. Toplumsal açıdan eşyalar ile örülü bir halde yaşam alanları kurulmaya devam edilmektedir. Uygarlaşma sürecindeki insanın eşyayı ilk olarak işlevsel bir biçimde kullanması ile beraber başlayan bir serüven vardı. Zamanla insan eşyaya biçim vererek onu estetik kaygısı ile donattı. Estetik biçim verme ile beraber eşyaya anlam verilince insan ile eşya arasında farklı türden bir ilişki gelişti. Bununla beraber eşya bir bellek taşıyıcı unsur olarak beliriverdi. İnsanın eşya üzerine kurduğu ilişki sürdürülebilir bir dinamik barındırabilmektedir. Bu dinamiğin kendisi ile beraber eşyaya bir özne olma pozisyonu verildi. Eşyanın bu konumlandırılması insan için yeni bir deneyimdi. Eşya böylece dile ve diyaloğa açtı kendini. Pratik bir halde işlevsel iken eylemsel bir hale geçti. Daha sonra insan eşyanın konuşmasını sağladı. Böylece eşya bir bellek unsuru olarak karşımıza çıkabildi.

Eşyanın tavır alması insan için yeni bir olgu olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu tavır aslında bir bellek taşıyıcı rolü üstlenerek varlığını sirayet ettirir. Cansız dediğimiz her şey geçmişin dünyasında bir eylemde bulunur ve dünyanın değişimine öncülük edip hem değişir hem de dönüştürür. Cansız olarak adlandırılan bir eşyanın insana yeni bir şeyler anlatması çok şaşırtıcı bir yeniliktir.

Antika olarak bir eşyanın bir şeyler anlatması söz konusudur bu bağlamda tablolar, mobilyalar, fotoğraflar, kapılar, masalar insan üzerinde derin bir etki bırakarak belli bir geçmişin veya içinde bulunulan çağın temsili gibi karşımızda durur. Zaman zaman kendi çağının dışına çıkarak insanın süreğen ve ilerleme mantığı çerçevesinde bir şeylere adım attırır. Bazen ise kendi çağının timsali kalarak geçmişin yaşantısına ortak ettirir belleğin kendisini. Perdeler, kartpostallar, halılar adeta geçmişin ruhunu yansıtıp insanın doğal çevresini bellek ile çeşitlendirip muazzam bir nostaljik unsur olarak beliriverebilir.

Eşyayı yapan ve belli bir emek süreci halinde hazır hale getiren birey ona aynı zamanda bir ruh verebilir. Eşya insanın işlevsel olarak rahat hareket, kullanım, değişim süreçlerine tanıklık etmekle beraber toplumsal olarak bir şeylerde anlatabilir. Eşya ruhu ile geçmişin dünyasına ve geleceğin merakına açılan bir kilit nokta gibi beliriverir bireyin karşısında. *Eşya bize ne anlatır?*[41] adlı metninde Funda Dörtkaş bu bağlamda şunları dile getirmektedir: ‘‘Yüksek tavanlı ve geniş salonlu bu konağa ait, odalarını çevreleyen, yılları kapladıkları boşlukta eskitmiş ve geçmişin tanıklığıyla yorulmuş eşyaların varlığı, kadının ve erkeğin şimdiki zamanı için hem gizli bir tehdit (hiç kullanmadıkları eşyalar arasında

[41] Dörtkaş, F. (2019), *Eşya Bize ne anlatır?*. İstanbul: Birikim Dergisi, Birikim Yayınları, 367, 6-8.

ne yapacağını bilememe duygusunun beslediği) adlandıramadıkları tanıklıktır. Kuşku ve merak, koltukları saran örtüler kaldırıldığında yerini karmaşık ve garip bir dalgınlığa bırakır (Dörtkaş, 2019: 6). Dörtkaş'ın belirttiği şekliyle bireyde uyanan kuşku ve merak eşyanın bir bellek nesnesi olarak anılabilir. Bu nedenle birey çeşitli karmaşık duygular silsilesi içinde bulabilir kendisini. Bu yönüyle Dörtkaş bireyin keşfetme duygusu ile de bireyin hareket ettiğini belirtmektedir (Dörtkaş, 2019: 6). Ali Teoman'ın Kuzguncuk'taki Konak adlı öyküyü örnek veren Dörtkaş, öykü içinde geçen bir sandığın yaşamın geçmiş dönemine tanıklık eden bir ortak olduğunu kendi hayatlarındaki hatıraları andıklarını ile getirir (Dörtkaş, 2019:6). Dörtkaş'a göre eşyanın varlığı, anlamına dair düşünmek ile sezgi ve duyguya tekabül ettiği bir yönü olduğunu vurgular. Bununla beraber eşyanın göründüğünden fazlası olduğunu çeşitli duygu karmaşası haline büründüğünü, bir eşyanın yerini değiştirince, aynı mekânı paylaşamamanın verdiği huzursuzluktan tutun da duygusal bir yoğunluğun, sevincin, hüznün, mutluluğun, bağlılığın veya nefretin içinde olduğu çeşitli silsilelerle örülü olduğunu vurgular. Bu durumlarla ilişkili olarak bizim mekâna ve zamana olan bakış açımızın etkilemesine ve kişisel hikâyelerimizin ayrıntılarını sağlamamıza olanak sağladığını dile getirmektedir (Dörtkaş: 2019: 6-7).

2.4 Eşyanın Literatürde ve Sahadaki Yansımaları

Yukarıdaki fikirler bağlamında Üsküdar Antikacılar çarşısında görüşülen K.K adlı görüşmecinin sedef kolyesi ve sedef kolyesindeki taşları hikâyesi bu durumu izah eder niteliktedir. Bu bağlamda denilebilir ki her bir eşyanın kendine özgü bir yaşam alanı vardır. Dolayısıyla bu yaşam alanı içerisinde kendini bir frekansın içinde bulur. Bu frekans toplumsal yaşamla harmanlanan yerdir. Eşyanın topluma veya bireye bu bağlamda konuşması, bazı şeyleri dile getirmesi söz konusu olabilir. Bir diyalog yolu geliştiren eşya, insan ile bağlantısını sürdürerek yaşam alanına yeni boyutlar kazandırmaktadır. Eşya kendi hikâyesini kurmaya çalıştığı vakit kendi gerçekliğini inşa etmeye çalışır. Dörtkaş, bu durumun analizini yapmaktadır. Bir masaya dokunduğumuzda masanın neler hissettiğini, sehpadaki bir vazonun içinde kuruyan çiçekleri hatırlatmak için seslendiğini, bir kutu içerisinde teki kaybolmuş bir küpenin küskünlüğünü, oturmaktan eskimiş bir koltuğun artık misafir kabul etmek istemediğini, kalemlikte yıllar boyu unutulmuş bir kalemin küskünlüğünü, depolarda istiflenen üst üste yığılmış ve sıkışmış eşyaların belki de isyan ettiğini dile getirmektedir (Dörtkaş, 2019:7). Dörtkaş, Orhan Pamuk'un *Masumiyet Müzesi*[42] romanını örnek göstererek eşyaların ayrı ayrı hikâyelerinin olduğunu dile getirir. Hayatlarımızın orta yerinde kimi zaman görmezden gelsek de *Şeylerin Mahsumiyeti*'ndeki gibi eski bir eşyanın hatırasının başka bir şey olduğunu, hayaller ile hatıraların yakınlık kurduğunu dile getirir. Bununla beraber Dörtkaş *Şeylerin Mahsumiyeti*[43] metninden yola çıkarak eşyanın kişisel müzelerimiz

[42] Pamuk, O. (2019) *Mahsumiyet Müzesi*, İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
[43] Pamuk, O. (2019) *Mahsumiyet Müzesi*, İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.

olarak evlerimizin varlığına ait hikâyelerin parçalarını birleştirdiğini dile getirmektedir (Dörtkaş, 2019:8).

İstanbul antikacılar çarşıları, çarşı sahipleri, çarşıyı gezen antika meraklısı bireylerin hikâyeleri ve antikaya olan yaklaşımları bununla beraber eşyanın belleği saran süreçleri bu tezin yazılmasındaki en büyük emektir. Sürekli unutma alışkanlığı edinmiş modern dünyada karşılaşılan bir eşya ile hafızanın geçmişe dönüşü ve beslenmesi söz konusudur. Ölümlü nesneler üzerindeki modern kapital düşünce sisteminin aksine antikacılar çarşıları nesnelerden güç alarak belleği kışkırtabilmektedir. Ölümlü veya insanı boğan eşya yığınları eleştirisi zamanın süreğen akışında formunu değiştirerek bellek nesneleri yani antikalara da dönüşebilmektedir. Bu nedenle ölümlü olan insanın kendi çağının araçlarına ölümlü nesneler veya eşyanın stresi, eşyanın insanı boğan kısmını düşündüğünde sadece kendi çağının araçlarına eleştiri sunmakla kalabilmektedir. Zamanın, hatıranın, geçmişin izinden silkelenerek bir bellek nesnesi haline gelen antika insanın değer yargılarını yeniden bir üretim sürecine sokar. Bir diğer değişle antikalar belleği hayata dâhil eder.

2.5 Nesneler ve Antikalar

Çocukluğumuzdan itibaren nesneler ile sürekli bir biçimde diyalog halindeyiz. Bizim nesneler ile olan ilişkimizin perçinlenmiş ilk adımı olarak çocukluğumuz oyuncaklar ile başlamaktadır. Göz ardı ettiğimiz, unuttuğumuz veya kaçırdığımız bu tuhaf durumu anlamlandırmak, açıklamak antikaları, antikacılar çarşılarını çözümleyebilmemiz ve belleğin antikalar ile olan ilişkisini daha iyi görebilmemize olanak sağlayacaktır. Geçmişin dünyasındaki biz yani çocukluğumuz, oyuncakların arasında geçmiştir. Modern bireyin, ebeveynin genelde nesne olarak gördüğü oyuncağı çocuk daha farklı bir dinamik ilişkide bulunduğu bir şey olarak görür. Nesne ile çocuk arasında tuhaf bir ilişkiler yumağı vardır.

Behçet Çelik'in ifadesiyle çocuklar ellerindeki oyuncakları istedikleri yerlere zorla götürmek ister. Gece gündüz o nesneden ayrılmak istemezler. Yanlarına almak için ayak direr, kıyameti koparırlar. Bize göre bir nesne olan ama onun için en sevdiği oyuncak veya oyuncaklardan biri olarak gördüğü için ona değer verir. Ama bu senin için neden bu kadar önemli diye sorulduğunda ise bu soruya yetişkinler tatmin edici bir cevap almazlar. Çocuğun oynadığı, zaman geçirdiği oyuncak çok yıpransa bile asla yenisi ile değiştirmeyi kabul etmek istemez. Çocuğun oyuncağı ile olan dinamik ilişkisini, oyuncaktan güç alması kendini oyuncağı ile var etmesi, varlığını onunla eş değer kılması bireysel inşa sürecinin ilk adımı olarak görülebilir. Behçet Çelik *Neden Bazı Eşyalar*[44] adlı metninde bu durumu titizlikle ele alır. Çocuğun

[44] Çelik, B. (2019), *Neden Bazı Eşyalar…* İstanbul: Birikim Dergisi, Birikim Yayınları, 367, 18-24.

elindeki eşyayı asla değiştirmek istemediğine, oyuncak kirlendiğinde, yırtıldığında veya kaybolduğunda yenisi ile değiştirmeyi asla kabul etmediğini dile getirir. Bununla beraber çocuğun oyuncak ile oynarken çocuğun oyuncağa misafirliğe gittiğine, misafir olarak oyuncağı kabul ettiğine değinmektedir. Çocuğun korktuğundan mı yoksa ona cesaret mi verdiği üzerine sorgulatan Behçet Çelik, metninin ilerleyen süreçlerinde yetişkinlerinde mucize olarak inandığı ve onu yanında istedikleri, onunla güvende hissetleri, değerli gördüğü bir eşyalarının olduğunu dile getirir (Çelik, 2019: 18). Çelik'in üzerine eğildiği konuların ne denli önemli olduğuyla beraber bazı eşyaların bizim için ne denli önemli olduğunu bazı eşyaların diğer başka eşyalar ile eş değer bir anlama sahip olmadığını görebilmekteyiz.

Günlük hayattan edinilen gözlemler ışığında şunlar söylenebilir, anlam kattığımız eşyanın varlığımızı inşa ettiğini bu inşanın yanında bizimde eşyaya dair konumun belli anlayışı ile hareket edilmektedir. Bu konumun kendisi spesifik bir biblodan öte bir şey olmalı ki her daim bizim için anlam ifade eden o kolyeyi veya yüzüğü üzerimizden çıkaramayız. Elzem bir durum olmadıkça veya herhangi bir kaza bela yaşamadan asla ve asla o eşya çıkmaz. Nişan yüzüğümüz veya evlilik teklifi ile gelen yüzüğün bireyde bıraktığı etkinin tarifi imkânsızdır. Henüz bu anlam üretimi gerçekleşmeden önce şöyle bir kritik yapılabilir. Birey kuyumcudan aldığı ilk yüzüğü nesne olarak görür. Onu belli bir emeği karşılığında, zamanı ile satın alır. Daha sonra onu değer verdiği bir kişiye hediye veya hayatına anlam kattığı kişiye verir. Belli bir süreçten ve emekten sonra yüzüğün kendisi antika bir sürecin içinde bulur kendisini. Süreç halinde üzerinden zaman geçen yüzük bir zaman sonra nene yadigârı olarak geline veya kıza verilebilir ve şu şekilde hediye edilene sunulabilir; Bu ninenden veya dedenden kalma bir yüzük, bu onun yüzüğüydü şeklindeki ifadeler bireye belli bir zamanı, eşya ile bellek ilişkisini, yaşanılan mekânların hatırasını gözler önüne getirebilir.

Bir nesnenin antika bir hal almasının belli bir sürece, yaşanmışlığa ve çeşitli duyguların açığa çıkması ile mümkün olmaktadır. Fabrikada seri bir şekilde üretilen aynı eşyalar dünyanın birçok yerine dağılabilmektedir. Her biri bir aileye, yaşama, yaşamlara tanık olabilmektedir. Fakat süreç içerisinde her bir eşya zamanla, emekle, çeşitli şekillerde dönüşüp bir bellek ilişkisi içerisinde bulurlar kendilerini. Eşyaların hemen hepsi bu sürece dâhil olmayıp bazı eşyalar anlamlandırılmadığı için geri dönüşüm veya çöp olarak adlandırılıp modern birey tarafından faklı şekillerde hayatlardan çıkmaktadır. İstanbul antikacılar çarşılarında durum çok farklı değildir. Bu çarşılarda eşyanın ve antikanın arasındaki çizgi çok net bir biçimde görülebilmektedir. Onarılan, restorasyonu yapılan, eşyalar belli bir anlamlandırmanın ürünüdür. Bunlar antika bir değer taşıdıkları için antikacılar açısından önem taşıyan parçalar olarak görülür. Öte yandan restorasyona değer görülmeyen eşyalar daha önce bir onarım sürecine dâhil olmayan eşyalar ise daha ucuz şekilde satılabilecek eşyalar kategorisi içerisinde alıcısını beklemektedir. Horhor Antikacılar çarşısı bu durumu özetler niteliktedir. Horhor'da çekilen fotoğraf 6

ile onarım süreci görülebilmektedir. Çelik'in yukarıda ifade ettiği şekli ile denilebilir ki, nedeni ne olursa olsun bazı eşyalar bazı bireyler için çok daha fazla önem arz etmektedir. Duygu durumunun kendisi, bireyde uyandırdığı anılar, bir takım rastlantılar kişinin kendisi için bazı eşyaları daha önemli kılmaktadır. Birey için çok önceleri nesne olarak anlamlandırılan bir şeyin paylaşımların, insan ilişkilerinin dinamikleri ekseninde değişip dönüşmesi ve yeni bir anlam üretimi söz konusu olmaktadır.

Behçet Çelik *Neden Bazı Eşyalar*[45] adlı metninde Walter Benjamin'in ''Özel Atmosfer'' kavramını hatırlatarak bazı eşyaların saflığı, özgünlüğünü ilk yaratım sürecinin önemine vurgu yapar. Behçet'in ifadesiyle Benjamin, sanatın ilk icra edildiği zamanlardaki özgün işlevini, sanat eserinin ritüellerdeki, kültürdeki konumunu andıktan sonra sanat eserinin dönüşümünün özgün değeri yerine sergi nesnesi haline geldiğini anlatır (Çelik, 2019: 19). Sanayi devrimi ile beraber sanat eserlerinin aurasının bozulması, teknik olarak sürekli bir biçimde çoğaltılması, kopyalanması durumu sergileme nesnelerine bırakmıştır. Benjamin'in *Pasajlar*[46] adlı eserinde *Yükselen Kapitalizm Çağında Bir Lirik Şair Charles Baudelaire*[47] adlı metninde aura yitiminin, sanat eserlerindeki biricikliğin ölümünü Flanör adlı kişi ile dile getirmiştir. Flanör sanat eserlerindeki biriciklikten çoktan kopmuş, çarşılarda aylak aylak gezip vitrinlere bakan bir kişidir (Benjamin, 2016:131). Sanayi devriminin sanat eserlerindeki biricikliği mekanik bir hale getirmesi bir eserin devamlı kopyasını yapması, özgünlüğe ve yaratıcılığa dair büyük bir kırılma yaratmıştır.

Üsküdar, Horhor, Mecidiyeköy, Balat Antikacılar çarşısına giden birçok bireyin uğrama sebebi o biricikliği ve özgün antikayı edinmek istemektir. Kimsede olmayan, eşsiz ve nadir olan parça olarak görülen antika birey için cazibeli bir şey olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu eşsiz, nadir ve biricik olma durumunun kendisi antikanın çeşitli yönleri ile değerini yüceltmektedir. Horhor Antikacılar Çarşısı'nda görüşme yapılan B.S adlı görüşmeci onun için manevi değeri yüksek Fokus marka adlı hesap makinesine dair hislerini anlatmaktadır. Fakat kimine göre maddi kimine göre ise manevi değeri değişmektedir. Birçok kişi için ise hem maddi hem de manevi değeri yüksek antikalar söz konusu olabilmektedir. Söz konusu auranın yitimi, biricikliğin ölümü olduğunda İstanbul Antikacılar Çarşılarında da Benjamin'in ifade ettiği biçimde düşündüğümüzde aynı durumun İstanbul Antikacılar Çarşılarında da geçerli olduğunu görülebilir. Nadir olmayan ve ekonomik sirkülasyonun devamlılığı söz konusu olması için birçok benzer antika veya eşya bulunabilir.

[45] Çelik, B. (2019), *Neden Bazı Eşyalar…* İstanbul: Birikim Dergisi, Birikim Yayınları, Sayı: 367.
[46] Benjamin, W. (2016), *Pasajlar*, İstanbul: Yapıkredi Yayınları.
[47] Benjamin, W. (2017), *Flanör, Yükselen Kapitalizm Çağında Bir Lirik Şair Charles Baudelaire*, İstanbul: Sub Yayımları.

Antikayı anlamanın bir diğer yolu nesnenin kulanım nedenini derinleştirmek ile pekişecektir. Behçet Çelik'in ifadesiyle bazı eşyaları biriktirmek için edindiğimiz, gelene gidene göstermek, onlara sergilemek için edinmek istediğimizi dile getirir. Sayısız bir biçimde ve seri şekilde üretilen birçok eşyaya verilen önemin eşyaya yeniden bir anlam katma çabası olduğunu dile getirmektedir. Burada Çelik ''sergileme değeri'' ile ''kült işlevi'' kavramlarını kullanarak iki durumun çakıştığından bahsetmektedir. Burada şu durum titizlikle değerlendirilebilir, Benjamin'in ''kült işlev'' olarak adlandırılan kavram burada biricikleştirilerek gösterilen antika bir değer taşıma olarak gösterilebilir. Biricikleştirilerek gösterilen kült mana özel bir atmosfer olarak görünür kılınması istenmektedir. Bu nokta da nesne ile antika arasındaki ilişkiyi ve ayrımı iyi yapmak elzem bir şekilde olmalıdır (Çelik, 2019: 19).

Eşya denilince akıllara ilk olarak ev eşyası gelmesi bireyin kendi yaşam alanında bazı eşyalar ile savaş halinde olduğunu net bir biçimde bütün çıplaklığı ile gözler önündedir. Eşyanın boğucu etkisi bireyin düşünce yapısını kısırlaştırdığını düşünmesi, bin bir çeşit eşya ile örülü yaşamında muhabbet araması eşya ile barışıklığının geçmişte diyalog halinde olduğu bir insan ile süregelen olması onu değerli bir sürecin içine dâhil eder. José Saramago *Ölümlü Nesneler*[48] adlı yapıtında bozuk kapılara, ortadan kaybolan posta kutularına veya sürahilere bir yere kadar katlanılabileceğini dile getirmektedir (Saramago,2019: 88). Dolayısıyla bazı eşyalara katlanılıp bazı eşyalara katlanmamak söz konusudur. Walter Benjamin'in ''Eşyanın Kült İşlevi'' demesi eşyaya gösterilen tahammülün göstergesi olarak açığa çıkar. Bu nedenledir ki, antikalar tahammül nesneleri olarak görülen bunun için pasajlar, pazarlar ve dükkânlar hatta fuarlar kurulan nesneler olarak görülebilir. Eşyanın tahammül edilebilecek bir yanından da çok belleğin nesneleri olarak adlandırılabilecek muazzam bir etkiyi bize hissettirir. Bununla beraber Nohl, eşyanın insan için ancak özel bir anlam taşıdığında anlamlı ötekine dönüştüğünü dile getirir (Nohl, 2018:182). Eşya ile insan arasındaki derinlikli bağın bir özeti gibi olan Nohl'un sözleri eşya ile birey arasındaki açıklığı ve netliği gösterebilmektedir. Tüm bu durumlar göz önüne alındığında antikaların katlanılabilir bir konumda olduğu aşikârdır. Dolayısıyla bireyin bir hatırlama nesnesi olarak belleğe yolculuğu sağlayan eşyanın konumu çok özel bir yerde olabilmektedir.

[48] Saramago, J. (2019), *Ölümlü Nesneler*, İstanbul: Kırmızı Kedi Yayınevi.

3. ANTİKA VE BELLEK MEKÂNLARI

3.1 Üsküdar Antikacılar Çarşısı

Bu çalışma Üsküdar'da alan araştırması bazında Üsküdar Antikacılar Çarşısı'ndan edinilen mülakatlar ve fotoğraflar ışığında, bireylerin antikaya ait duyumsadığı, ilgi gösterdiği, arzuladığı belleği ve mekânı anlamaya çalışmaktadır. Antikacılar çarşısı ve çarşıya uğrayan bireyler belleğin taşıyıcısı olan antikalara önem vermektedirler. Dolayısıyla bireyler antikalar bağlamında hem bir nostalji yaratıp hafızasını tazelemekte hem de modernleşmenin getirdiği problemler ile karşılaşabilmektedir. Çalışma, antikalar üzerinden bireylerde uyandırdığı belleğin izlerini, süreçleri analiz edip eskiye olan özlemi ve antikaların insanlar üzerindeki tesirini kent bağlamında incelemektedir. Mekân ve insan arasında sürekli olarak bir ilişki bulunur ve bu ilişki her zaman devam etmektedir. Üsküdar, İstanbul'un tarihini ve doğal güzelliklerini fiziksel, kültürel olarak anlatan en güzel yerlerden biridir. Dolayısıyla bir bellek mekânı olarak çok önemli bir yere sahiptir.

Fotoğraf 1 Üsküdar Antikacılar Çarşısı bölgesinde çekilmiştir. Bu fotoğraf antikaların dışında geçmişe dair izlerin, hatıraların, inşa süreçlerinin, yıkımların olması söz konusu olan bir kare gibidir. İki farklı yapının bir arada aynı semtte ve sokakta olması, karşılıklı bir tavır sergileme çekişmesini andırır. Geçmişin, izlerinden silkelenerek günümüze ulaşan bir Üsküdar olma tavrı ile modern olmaya çalışan betondan çanaklarla örülü bir bina mevcuttur. Öte yandan sokağın ritmi görülebilir. Bir yandan belleğin izlerini taşıyan sade ahşaptan bir hatıra, diğer yanda betonla örülü bir unutkanlık biçimi hâkim. Beton bina tedirgin bir biçimde yükselirken ikinci katta bir tedirginlik görülebilir. Plastik pencereye ve balkon renginin kahvemsi, ahşap renginden yapılması karşısındaki binaya özenmesi, geçmişin rengini almaya çalışması elzem bir mesele olarak değerlendirilebilir. Geçmişe olan özlemin bu şekilde nüksetmesinin tuhaflığı ile ahşap binanın net duruşu arasındaki farkı daha iyi anlamak için Üsküdar Antikacılar Çarşısı'nı da anlamakta fayda var.

Günümüz dünyasında eskiye duyulan özlemin nüksetmesi ile bireylerin vintage elbise tarzlarına özenmesi, hatta bunun için büyük mağazaların vintage adı, old school adı altında kıyafetlerin pazarlanması belleğe duyulan özlemin bir belirtisi olarak değerlendirilebilir. Dolayısıyla buradan şu anlaşılabilir, geçmişin etkisi kısa süreli olarak büyük ölçekli işletmelerin pazar hacmini beslemesine neden olmaktadır. Üsküdar'da gözlemlerden edinilen bilgiler ışığında Fotoğraf 1'de geçmişe duyulan, belleği yoklamaya çalışılan özlemin bir belirtisi olarak gösterilebilir. Ahşap binanın net duruşu ile çanak dolusu beton arasındaki zıtlığını iyi kavramak için eşyanın aurası iyi kavramak mekânsal dönüşüme kulak vermek elzem olarak görülebilir. Bu yönüyle eşyanın mekân ve bellek ile derin bir ilişkisi bulunmaktadır. Eşyanın bireyin belleğine ve mekâna uzanan uzamlara sahip derin anlamı

olabilmektedir. Görüşme yapılan Geleneksel mekânların dönüştürülmesi, yıkılması, bozulması eşyanın yok olması ile başlamaktadır. Eşyadan vazgeçmeden binayı yere indirmek mümkün değildir (Çelik, 2019: 23). Mekânsal yıkımın, tarihsel bozulmaların ilk aşaması olarak eşyanın ortadan kaybolması evdeki eşyaların eskiciye verilmesi, komşulara dağıtılması, değiş tokuş yapılması ile başlamaktadır. Dolayısıyla belleğin ilk dağıtım evresi oradan başlamaktadır. Bu nedenle bellek ve kentin uzamlarını anlamanın en önemli yeri olarak antikacılar çok elzem bir konuma sahip olabilir. Aşağıdaki binanın dışına bakmak ne kadar önemli ise dışına bakmak da o kadar önem teşkil etmektedir. Somut olan kültürel miras süreçlerini anlamanın en önemli dayanak noktası olarak Üsküdar Antikacılar Çarşısı çok özel bir konuma sahiptir.

Fotoğraf 1 Üsküdar Antikacılar Çarşısı dışında Çekilen Eski ve Yeni Evleri Gösteren Bir Fotoğraf

Somut olmayan kültürel mirası ise o eşyaya dair bireylerin hafızasında kalan hatıraları anlatmak ve onlarla yaşamak ile canlı tutulur. Yunus Uğur'un *Yaşayan ve Yaşanabilir Üsküdar*[49] adlı metninde, mekâna ve gündelik yaşama dair olan kültürel mirasın bir direnç veya bir tutunma noktası olarak günümüz dünyasının aniden değişim ve isteklerine karşı şehrin sarsılmalarından korunabileceğine bazı günümüz dünyasındaki temel moda ve trendlerin gelip geçici meşguliyetler olduğunu fakat daha derinlikli ve anlamlı fenomenlerin yenilenerek kültürel miras olarak daha sonraki bireylere aktarılacağını dile getirir. Bununla beraber Üsküdar'a yapılan bir takım mekânsal müdahalelerin kültürel miras süzgecine takılarak duracağını ama daha derinlikli ve anlamlıların ise kültürel miras öğelerine geçeceğini dile getirir (Uğur, 2019: 12). Bu bağlamda Üsküdar özelinde düşünüldüğünde Yunus Uğur'un söylemleri Üsküdar'ın mutlu anları, geçmişin direngenliğini, yaşanmışlıkları, hatırlatma, saklama özelliklerine sahip olduğu söylenebilir. Bu nedenle denilebilir ki, Üsküdar Antikacılar Çarşısı bellek anlatılarına tanıklık eden bu yönüyle bireyi cezbeden bir bellek mekânı olarak değerlendirilebilir.

Hızlı kentleşme ile çeşitli bellek mekânları kendi sınırlılıkları ölçüsünde inşalarını sürdürebilmektedir. Antikacılar çarşıları çeşitli eski metaların dolaşıma sokulduğu alan olarak gözler önüne çıkmaktadır. Ayrıca antikacılar çarşısı kent belleği ile içkin olan somut olan kültürel miras öğelerinin de bulunduğu yerler olarak karşımıza çıkmaktadırlar. Kentin toplumsal ve tarihi öneminin çeşitli yönleriyle taşıyıcısı konumunda olmaktadırlar. Dolayısıyla Üsküdar Antikacılar Çarşısı'na uğrayan bireyler buradan aldıkları metalarla tarihsel bağlamda hatırlama edimini gerçekleştirerek bellekte bir inşada bulunmaktadır. Bu ise tarihsel olarak kültürel miras süreçlerine katkı yaparak geleceğe sağlam katkılar yapar. Kent bu yönüyle geçmişin birikimleri ile şimdiki anın güzelliği ile geleceğe doğru sağlam adımlar atabilmektedir.

Connerton, toplumsal olarak bellek ile inşa etme girişimini şöyle tanımlar; ‘‘Birçok durumda bir şeyi, başkaları beni onları anımsamaya kışkırttığı için anımsarım; çünkü başkalarının belleği, benim belleğime yardıma gelir ve benim belleğim, kendine onların belleğinden destek alır.’’(Connerton, 2014b:12). Antikacılar çarşıları böyle bir kışkırtmaya neden olabilecek bir sahne gibidir. Birçok bireyin antikalara olan ilgisi belli kışkırtmalar aracılığıyla gerçekleşebilmektedir.

[49] Uğur, Y. (2019), *Yaşayan ve Yaşanabilir Üsküdar,* 9. Sayı, İstanbul: Üsküdar Dergisi.

3.1.2 Üsküdar Antikacılar Çarşısı'nda Geçmişi Diriltme İsteği

Kentsel alan, milyonlarca eşyanın küresel sermaye eliyle dolaşıma sokulduğu alandır. Gücünü bu malları kent ortamında, çarşı meydanlarında satmak ile elde eder. Dolayısıyla sürekli yenilenmeyi yeni mallar ortaya koymayı ve reklamlar aracılığıyla ayakta kalmayı arzulayabilmektedir. Büyük küresel gücün hegemonyasını elinde tutmasının en iyi yöntemi artı değeri sürekli satmaya ve talepler oluşturma düşüncesi ile sistemli halde hareket etmesinde yatabilmektedir. Avrupa'da gelişen sanayi devriminden sonra makineleşmeyle beraber burjuvalar ihtiyaçlarından fazlasını üretebildi. Bu üretmeye karşın elindekileri satmak için Pazar ihtiyacı doğabildi. Bununda bilgisini edindikten sonra dolaşıma sürekli yeni metalar sokarak burjuvazisini yarattı. Bununla beraber kentler bu bilgiye ve mallara göre yeniden dizayn edildi. ''Braudel doğmakta olan mali kapitalizmi, tümüyle Avrupalı bir fenomen olarak gördüğü fuarla ilişkilendirir: ''16. yüzyıldan itibaren ilerleme, para ve kredinin bir fuardan diğerine üst düzey dolaşımın etkisi altında, *yukarıdan* başarılmış olmalıydı.'' Fuarlar ve pazarlar mübadeleyi finanse etme ve hesapları halletme yollarını sunuyordu ve kuşkusuz çok daha önceleri ve başka yerlerde de vardı. Fuarların yalnız malların satışı değil, Champagne'daki gibi bunun sonucu olan mali işlemler içinde çok önemli olduğu açıktır.'' (Goody, 2014: 232)

Fuarların 16. Yüzyılda inşa edilme biçimlerine bakıldığında günümüz dünyasının da sermaye odaklı bir kent anlayışı etrafında inşa edilmeye devam edildiği görülmektedir. Bu bağlamda Connerton, parasal sermayeden farklı bir biçimde simgesel nesnelerin düzenindeki sermayenin tüm hayat öyküsü içine kilitlenmiş gibi olduğunu bu nedenle, ona sahip olanların belleklerinin sayıldığını dile getirmektedir. Nedeninin ise sahip olmaya çalışılan şeyin bir açısından değerlendirildiğinde, onun gerektirdiklerini yerine getiren bir hayat sürmeden, ondan yararlanılmadığını dile getirmektedir (Connerton, 2014b:148).

Fotoğraf 2 Üsküdar Antikacılar Çarşısı Yakınında Bulunan Modern Bir Mağaza

Üsküdar Antikacılar Çarşısı'nın etrafında yeni metaların dolaşıma sokulduğu çeşitli mallar vardır. Bu mallar koca görünümlü binaların vitrinlerinde sergilenir. Fotoğraf 2 bu durumu destekler niteliktedir. Yeni malların kent ortamında tüketilmesi durumu bireyin rızası alınarak yapılır.[50]

Walter Benjamin'in anlattığı Baudelaire'nin aylak gezen Flanör bireyi vitrine fokuslanan bireyi gözler önüne getirir. ''Eğer pasaj, *Flâneur*'ün sokağı algıladığı gibi klasik interieur türündeyse alışveriş merkezi *interieur*'ün çöküşünün işaretidir. Çarşı, *Flâneur*'ün son meskenidir. Eğer bir sokağın başı onun için bir *interieur* olduysa bu *interieur* artık bir sokağa dönüşmüştür ve tıpkı bir zamanlar şehrin labirentinde dolandığı gibi ürün labirentinde dolanmaktadır. Poe'nun öyküsündeki bu harikulade dokunuş, *Flâneur*'ün en eski tanımıyla birlikte onun kendi sonunu fark etmesini de içermesidir.''(Benjamin, 2017: 17).

Kent ortamında vitrinlere bakan birey, köklü bir bellek üretmekten yerine kısa süreli hatırlamalara maruz kalır. Bir çeşit afallama durumunu oluşturan bu durum kent ortamında muazzam derece kirliliği

[50] Bknz. Noam Chomsky, Rıza İmalatı.

ve tüketimi de beraberinde getirebilmektedir. Dolayısıyla birey eylemlerini kent ortamında tüketim odaklı olarak düzenleyebilmektedir. Bu durumu Jean Baudrillard şöyle anlatmaktadır; ‘‘Demek ki tüketim güçlü bir toplumsal (tüketici bireylerin bir birinden soyutlanmasıyla) denetim öğesidir, ama tam da toplumsal denetim öğesi olması nedeniyle tüketim süreci üstünde hep daha şiddetli bir bürokratik zorlama zorunluluğunu doğurur; bunun sonucu olarak bürokratik baskı, hep daha fazla gayretle *özgürlüğün saltanatı* olarak yüceltilecektir. Bundan kurtulunamayacak.’’(Baudrillard, 2016: 99).

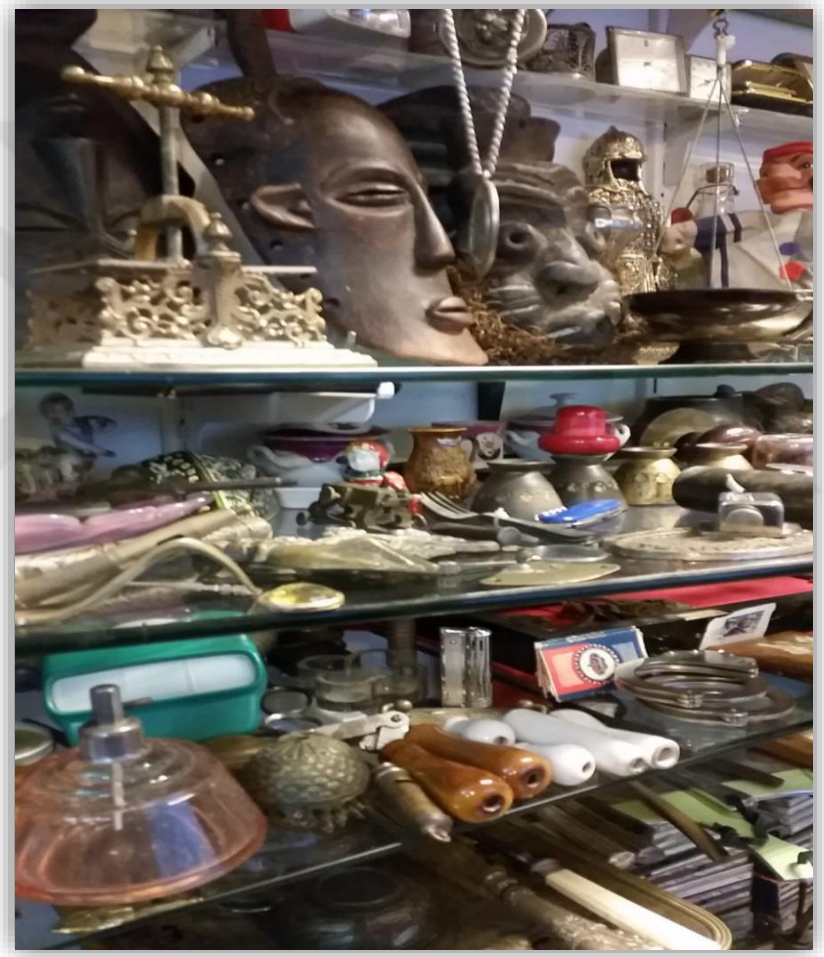

Fotoğraf 3 Üsküdar Antikacılar Çarşısı'nda Bulunan Bir Antikacı Dükkânı

Fotoğraf 3’te görüldüğü üzere Üsküdar Antikacılar Çarşısında bulunan bir antikacı dükkânında çekilmiştir. Tüketim çılgınlığına rağmen Üsküdar Antikacılar Çarşısı bir bellek mekânı olarak görülebilir. Antikacılar çarşısına ilgi duyan birey eşyayı incelerken aynı zamanda hatırlama sürecine katkı sağlayabilmektedir denilebilir. Fakat tüketim toplumu içinde debelenen bireyin kolektif bir bellek oluşturması çok sanrılı bir sürecinde parçası olabilmektedir. Birey sözlü kültürden yazılı kültüre, anlatı bilimden, görsel dünyaya doğru yol aldığı bu süreçte bellekte çeşitli değişimler ve dönüşümler meydana

gelebilmektedir. Dolayısıyla bu bellek çabası kent ortamında bireyleri antikalara itebilmektedir. Eskinin bu biricikliği ve eşsizliği onu birey için önemli bir sürecin parçası kılabilir. Dolayısıyla bu melankolik durum, eskiye olan özlem eşyaya duyulan ilgiyi farklı bir minvalde dışa vurulup gözler önüne serilebilir. Üsküdar Antikacılar Çarşısı bu üretilen biriciklik etrafında varlığını idame edebilmektedir. Şehrin hızına ve kalabalığına karşı kısa süreli bir mola ve geçmişe duyulan özlemi barındırabilmektedir.

Sözün kısalması, uzun sohbet deneyimlerinin yerini suskunluğun alması yükselmekte olan kapitalizmin birçok yere sirayet etmesinden kaynaklanabilmektedir. Aynı şekilde sosyal ilişkilerin kısalıp bireysel meşguliyetlerin olmasının da kent ortamında yükselen kapitalizmin nihai sonucu olarak değerlendirilebilir. Toplum bu muazzam kent kıskacı içerisinde hızlı bir yaşam sürdüğünden dolayı geçmişe, doğaya, belleğe, hatırlamaya değer şeyler aramaya çalışabilmektedir. Dolayısıyla bu durumlar bireyin antikalara ilgi duymasına neden olabilmektedir. Gözlemlerden edinilen bilgiler ışığında birçok bireyin Üsküdar Antikacılar Çarşısı'nda zaman geçirip soluklandığını, geçmişinde karşılaştığı gibi eşyayı gördüğünde eşyayı alırken hatırlamaya çabaladığı görülebilmektedir.

Simmel, insanların büyük şehirlere has, yeni ve epey tuhaf bir duruma uyum sağlamak zorunda kaldığını dile getirmiştir. Walter Benjamin George Simmel'in, burada olan biteni isabetli bir biçimde özetlediğini dile getirir. Duymayan ama gören birinin, duyan ama görmeyenden çok daha tedirgin olduğunu söyler. Bunun büyük şehir sosyolojisine mahsus bir nokta olduğunu dile getirir. Büyük şehirlerde kişiler arasındaki görsel aktivite ilişkilerinde, işitsel aktiviteden çok daha baskın olduğunu bunun en önemli nedeninin ise toplu taşıma olduğunu söyler. 19.yy'da trenlerin, otobüslerin, tramvayların kullanılmaya başlamasından çok önce, insanlar daha önce hiç yüz yüze bakıp da dakikalar, hatta saatlerce konuşmadan oturmak zorunda kalmadığını anlatır. [51] (Benjamin, 2017: 27).

Gözlemlerden edinilen bilgiler ışığında içsel bir rahatlama ve belleğin izinden koşmak modern birey için artık bir istek olarak karşımıza çıkabilmektedir. Bireyin Üsküdar Antikacılar Çarşısında diyalog kurması, belleğini başkaları ile kurduğu muhabbet ile zorlaması ve kendini geçmişin peşinde bulması ve bu nedenlerden ötürüdür ki Üsküdar Antikacılar Çarşısına uğraması bize asıl sebepleri verebilir. Üsküdar Antikacılar Çarşısı kısa da olsa bir rahat nefes alma, soluklanma yeri olarak karşımıza değerlendirilebilir. Bu bağlamda Üsküdar Antikacılar Çarşısı bir eşyaya bakıp belleğe adım atmanın yeri olarak görülebilir.

[51] Bknz. Georg Simmel, Soziologie, 4. Edn, Berlin, 1958, s.486.

3.1.3 Antikaya Yönelmek (Üsküdar Antikacılar Çarşısı Sahası ve Gözlemler)

Birey, anılarını hatırlamak için onu kuşatan maddi dünyaya başvurabilmektedir. Bellek bu yönüyle maddi bir dünyanın ilişkisi bağlamında kurulabilir. İnsanın görsel hafızası işitsel hafızasından çok daha iyi olduğundan dolayı, birey hatırlama edimini gerçekleştirdiği zaman belleğinde kalan maddi dünyaya yani görsel olarak daha önce tanık olduğu dünyaya, mekâna başvurabilmektedir. Gözlemlerden edinilen bilgiler ışığında birçok bireyin ‘‘Bunu hatırlıyorum…’’ deme şaşkınlığı bu düşüncelere örnek teşkil edecek bir durum olarak değerlendirilebilir. Birey nesneyi hatırlıyor çünkü daha önce de benzerini çocukluğunda veya geçmiş dünyasında gördüğü içindir. Dolayısıyla Üsküdar Antikacılar Çarşısında birey, eşya ile hatırlamayı daha önce gördüğü benzer bir eşya ile yapabilmektedir. Günümüz dünyasında robot resimlerin yapılmasının nedeni de budur. Hırsızlığa veya herhangi bir zarar ile karşılaşan bireye zararı verenin robot resmi gösterilir. Veya şöyle bir soru yönlendirilir; hatırladınız mı? Hatırladınız mı? Sorusu şunu anlatır; Görülen şey ile birlikte görülen şey ile kurulan ilişki de görülür. Bu da bireyde belleği yoklamaya neden olabilmektedir. Paul Connerton bu uzamları anılarımızın, bizi kuşatan maddeler ortamına bağlayarak savunulduğunu onları hatırlamak istediğimizde ise ilgimizi toplumsal uzamlara yönlendirmemiz gerektiğini dile getirir çünkü ona göre içinde yaşadığımız ve adımlarımızla ikide bir üzerinden geçtiğimiz ve böylelikle her zaman girebildiğimiz, her an kafamızda canlandırıp kurabildiğimiz uzamlarımıza yönelebileceğimizi söyler. Anılarımızın belli bir grubun zihinsel ve maddi uzamlarına sabitleştirilmiş durumda olduğunu anlatır (Connerton, 2014b:67).

Belleğin izinden gidip daha yaşanabilir mekânlar kurma girişi elzem olarak görülebilir. Kent ortamındaki üretilen bilimsel bilgi bitmek, doymak bilmez sermayedarların arzularını doyurmaktadır. Dolayısıyla bu belleğin ardına bakmak için yıkılan, geçmişe terk edilmiş, Belleğin uzamlarında çeşitli güzelliklerin farkına varmak gerekmektedir. Foucault *Kelimeler ve Şeyler*[52] eserinde Batı’nın verili mekân anlayışını şöyle anlatmaktadır; ‘‘Batı bilgi mekânı şimdi yana devrilmeye hazırdır: büyük evrensel tabakanın, bir *mathesis*’in olabilirliğiyle birlikte sergilediği ve bilginin güçlü yanını meydana getirmekte olan *taxinomia* –aynı anda hem ilk olabilirliği hem de mükemmelliğinin tamamına erişi-, karanlık bir dikeyliğin içinde yer alacaktır.’’ (Faucault, 2015:353).

Kent ortamında kapitalizmin metalarını iyi satması amacıyla yeni bir tekniğe başvurulmuştur. Artık bir uykusuzluk problemi hâkimdir. Walter Benjamin’in *Flanör* adlı metninde Delvau’nun bu durumu şu şekilde dile getirdiği anlatılmıştır: ‘‘ İnsan zaman zaman istirahat edebilir; arada durup dinlenmeye izni vardır ancak uyuyamaz.’’ Bununla beraber gün içinde bireylerin aynı hızda ve aynı koşullarda

[52] Foucault, M. (2015), *Kelimeler ve Şeyler, (İnsan Bilimlerinin Bir Arkeolojisi)*, Ankara: İmge Kitabevi Yayınları.

alışveriş yapmasını, eşya almasını sağlamak içinde şüphesiz elektriğin, ışığın icat edilmesinden sonra gelişen ve dönüşen kentlerin ne yönde ve ne tür farklılıkta değiştiğini görmek gerekiyor. Walter Benjamin'in *Flanör*[53] metninde bu durum hakkında şunlar söylenmektedir; ''Şehirlerdeki bu artan güvenlik, kalabalıkların kendilerini sokakta gece bile evde hissetmesini sağladı ve yıldızlı gökyüzünü yüksek binalardan çok daha etkili bir şekilde büyük şehir ambiyansından çıkardı. ''Güneşin ardındaki perdeyi çekiyorum. Şimdi yatmaya gitti, olması gerektiği gibi; böylece ben de gaz lambası dışında başka ışık görmeyeceğim.'' ''(Benjamin, 2017: 21).

Gözlemlerden edinilen bilgiler ışığında Üsküdar Antikacılar Çarşısı çeşitli eşyaların bulunduğu tarihsel koşullar bakımından geçmişin dünyasında olan ancak insanların bir tür melankolik durum ile yaklaştığı, değer verdiği bununla beraber arasında duygusal bir ilişki ördüğü eşyaların bulunduğu mekân olarak öne çıkabilmektedir. Üsküdar Antikacılar Çarşısı'na uğrayan bireyler eşyaları inceleyip birbirleri ile geçmişe dair anılarını tazeleyebilmektedir. Dolayısıyla birey, antikaların içinde bir takım anıların peşinde koşmaktadır ve belleğine dair bir arayışa girebilmektedir. Antikacılar çarşısında tanık olunan her bir eşya farklı bir uzamı, hatırayı içinde barındırabilmektedir. Antikacılar çarşısına uğrayan her bir birey kendi hayatının farklı bir dönemini gözlerinin önünde canlandırabilir. Bu yönüyle içerisinde hareket halinde olan toplum belli yönleriyle farklı değerler inşa etme eğilimindedir. Üsküdar Antikacılar Çarşısı'nda inşa edilen değerler genellikle eskiye, bireyin geçmişe duyduğu özlemi barındırabilmektedir.

[53] Benjamin, W. (2017), *Flanör, Yükselen Kapitalizm Çağında Bir Lirik Şair Charles Baudelaire*, İstanbul: Sub Yayımları.

Fotoğraf 4 Üsküdar Antikacılar Çarşısı Girişi

Gözlemlerden edinilen bilgiler ışığında eşyalar anımsama gücünü elinde bulunduran bir güç olarak değerlendirilebilir. Bireyler İstanbul Antikacılar Çarşısı'nda alışveriş yaparken hafızasını yoklamaya çalışabilmektedir. Geçmişe duyduğu ilgi ve özlem onu oraya alışveriş yapmaya zorlayabilmektedir. Modern alışveriş mantığında ise bireyler yeni bir ürüne gösterdiği ilgi farklılık arz edebilmektedir. Fakat gözlemlerden edinilen bilgilerden bireyin belirli bir hızda, ritimde alışveriş yapabilmektedir. Modern mağazalardan alışveriş yapan bireylerin daha hızlı olduğu görülebilmektedir. Fakat Üsküdar Antikacılar Çarşısı'na uğrayan bireyler daha yavaştır. Gözlemlerden edinilen bilgiler ışığında bireyin bir eşyaya duyduğu ilgi yeni üretilen mallara oranla daha fazla olabilmektedir. O eşyaya saatlerce bakıp durabilmektedir, o eşyanın doğallığına o kadar ilgilidir ki, eşyayı temizlemek bile o eşyaya hakaret gibidir. Birey eşyanın bir geçmişi olduğunu bildiği için eşyaya duygusal bir süreç halinde yaklaşabilmektedir. Üsküdar Antikacılar Çarşısı'nı ve belleğin izlerini keşfetmek ve anlamak için bu

yönüyle Üsküdar Antikacılar Çarşısına uğrayan bireylerin duygularını, hislerini, çarşıya uğrama nedenlerini anlamakta fayda var. [54]

3.2 Horhor Antikacılar Çarşısı

Horhor antikacılar çarşısı geçmişe duyulan özlemi perçinleyecek binlerce antikaya sahip bir müze gibidir. Antika almak isteyen bireylerin alışveriş yapmak isterken en çok dikkat etmeye çalıştığı konular antikalardaki zaman ve antikanın değeri oluyor. İstenilen bir altın varaktan aynanın zaman üstünden geçince hala aynı değeri koruyor mu? Diye sormak isteyen ve alınca tedirgin davranan bireyler oldukça fazladır. Geçmişten gelen ustaların yaptığı antika benzeri taklitler ve bugüne ait antika görünümlü eşyalar antika sürecini etkileyen önemli nedenlerin hâkim olduğu görülebilir. İmitasyon veya çok sonradan oluşturulmuş, üretilmiş antika benzeri eşyaların varlığı görülebiliyor.

Osmanlı dönemi binlerce eserin görüldüğü bir müze gibidir Horhor Antikacılar Çarşısı. Burada herkes işinin ehli olarak görülmüyor ve işin içine yine esnaf ahlakı ve karşılıklı güven devreye giriyor. Gözlemlerden edinilen bilgiler ışığında, bireyler alışveriş yaptığı zaman birey kendi hisleri ile hareket ediyor ve eşyanın onu çağırmasını bekliyor gibi hissedilebilmektedir. Bireyin hissettikleri, eşyayla olan içsel ve sezgisel diyaloğu bireyin eşyanın maddi değerini görmezden kılmakta ve eşyanın hikâyesini duymak için harekete geçirmektedir.

Adını Horhor Çeşmesinden alan Horhor Antikacılar Çarşısı 7 kat ve 200'den fazla dükkâna sahip olmakla meşhur dünyanın en büyük antikacılar çarşısı unvanına sahip olmaktadır. Fotoğraf 5 Horhor Antikacılar Çarşısını göstermektedir. Gözlemlerden edinilen bilgiler ışığında bireyler çarşıya girdiği zaman büyülü bir atmosfere kapılabiliyor. Horhor Antikacılar Çarşısı'nda birçok koleksiyonere rastlamak mümkündür. Birçok esnafın kendi koleksiyonunu oluşturulduğu görülebilir. Bununla beraber antikalarla bağ oluşturup sevilen bir antikanın satılmasını istemeyen esnafların varlığı da gözlemlenmiştir. Bunun yanında çarşı, birçok farklı milletin antika ürünlerini barındırabilmektedir.

[54] Taş, E. (2021), "Üsküdar Antikacılar Çarşısı'ndan Kentin Dönüşümünü Anlamak," *Şehir Tarihi Yazarları, Çok Dilli Çok Kültürlü Şehirler,* Mardin: Mardin Artuklu Üniversitesi Yayınları. Syf. 131-138.

Fotoğraf 5 Horhor Antikacılar Çarşısı Dış Görünümü

3.2.1 Horhor Antikacılar Çarşısı Sahası ve Gözlemler

İçinde mobilya ağırlıklı, dolap, masa, sandalye, koltuk, daktilo, vazo, çini, telefon, ayna, soba, abajur, heykel, sehpa, tepsiler, gramofon her türden eşyaya ulaşmak mümkün oluyor. Görüşmelerden edinilen bilgiler ışığında yüz yıldan fazla bir süredir çarşı dimdik ayakta kalmaktadır. Neredeyse her dükkânın kendi zamanı var gibi hissettiren Horhor Antikacılar Çarşısı içinde eski eşyasını satmaya gelen insanlarda var olabilmektedir. Gözlemlerden edinilen bilgiler ışığında antika satışının yanında antikaların tamiri ve restorasyonunu görmek de mümkündür. Birçok dükkan restorasyon için bulunabilmekte ve bu ileri dönüşüm fikrini açığa çıkarmak olarak değerlendirilebilir. Bu durum Horhor da belleğin ileriye dönük yaşamasına birçok bireyin hatırlamasına da olanak sağlayabilmektedir. Birçok kişiye kapısını açan bu çarşı geçmişin izlerini gözler önüne seren varlığını kabul ettiren eşyalarla dolu bir müze gibi günümüze ve geleceğe kültürel miras öğelerini bırakmaya devam edecek gibi durmaktadır. Görüşmelerden edinilen bilgiler ışığında birçok sanatçının uğrak noktası olan Horhor Antikacılar Çarşısı sanat yönünü de gözler önüne serebilmektedir. Gözlemlerden edinilen bilgiler ışığında Horhor'un ilk katı mobilyalarla ve mobilyaların restorasyon süreçleri ile ilgilenilen yer olarak kurulmuştur. Geri kalan birçok antika üst katlarda alıcısını beklemektedir. Gözlemlerden edinilen bilgiler ışığında Horhor'un estetiğe verdiği önem ilk bakışta göze çarpmaktadır. Bununla beraber her bir dükkânı gezip görmek bir gün için sınırlı bir zaman dilimi olarak görülebilir. Bunun yanında emekle bütünleşen bir mekânın varlığı söz konusudur.

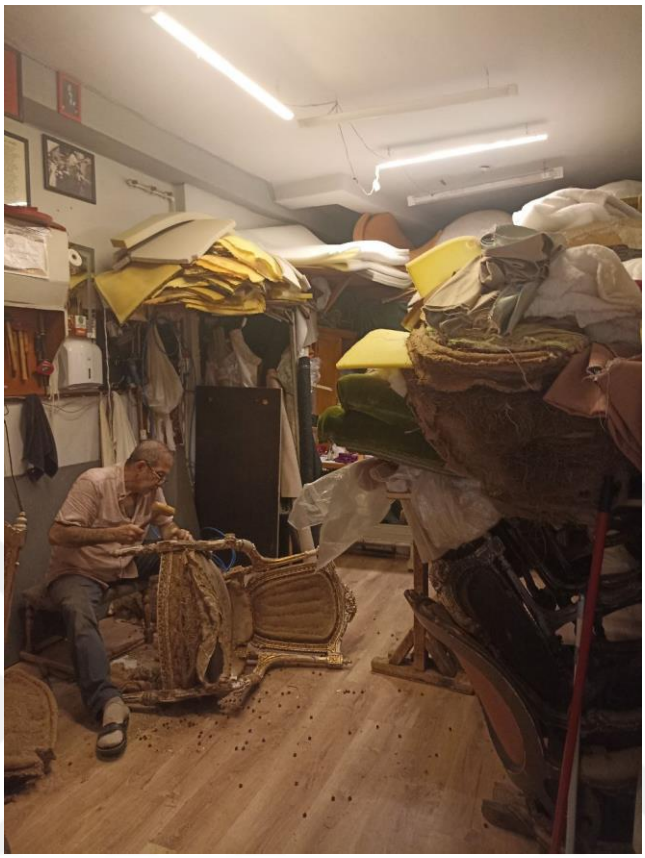

Fotoğraf 6 Horhor Antikacılar Çarşısı'nda Koltuk Onarımı Yapan Bir Esnaf

Horhor Antikacılar Çarşısı birinci katında daha çok restoratörler, kumaş tamircileri ve mobilya dükkânları bulunmaktadır. Burada bir şeylerin onarılmasını, tamiratını yapan birçok esnaf ve çırak bulunmaktadır. Fotoğraf 6'da görüldüğü üzere birçok kumaş parçası ve onarılmayı bekleyen yan yatmış tekli bir koltuk bulunmaktadır. Üzerinde titizlikle koltuğu onarmaya çalışan emekçi bir esnaf bulunmaktadır. Eline aldığı çekiç ve murç ile titizlikle koltuğu onarmaya çalışıp eski formunu geri çıkarmaya çalışmaktadır. Burada onarılmayı bekleyen birçok antika mevcuttur ve bunlar ileri dönüşümünde bir örneği olarak değerlendirilebilir. Antikaya uygun olan birçok parça mevcuttur ve bunlar her bir farklı eşyaya uyumlu olması için titizlikle üzerinde çalışılmaktadır. Koltuk birçok hatırayı içinde barındırdığı izlenimini gösterebilmektedir. Koltuk geçmiş ile günümüzün bir kilit noktasını andırabilmektedir. Bu fotoğraf ile denilebilir ki geçmiş ile geleceğin beraber diyalog kurmasının bir fotoğrafı gibi olarak değerlendirilebilir. Koltuğun onarılmayı bekleyen süreci belleğe bir çağrı olarak değerlendirilebilir. Gözlemlerden edinilen bilgiler ışığında denilebilir ki, onarılmayı bekleyen koltuk değil de bellek gibidir.

Fotoğraf 7 Horhor Antikacılar Çarşısı'nda Bulunan Bir Antika Dükkânı

Belleğin yitimini salt fiziki mekânın yitimi ile bağdaştırmak eksik bir parça gibidir. Yıkmanın bellekte büyük bir yıkım bıraktığı bir gerçektir. Değişim ve dönüşümün devamlı olduğu bir çağda belleğinde dönüşmesi söz konusu olabilmektedir. Fakat mekânın eşya ile olan derin bir diyaloğu bulunabilmektedir. Behçet Çelik'in ifadesiyle eşyadan vazgeçmeden binayı yere indirmek mümkün değildir (Çelik, 2019: 23). Eşyanın belleği mekânsal bellek ile iletişim halinde gibidir. Evin dekorunun farkında olunmadan değiştirilmesi bireye tuhaf bir tesir vermektedir. Eski bir eve ait anıların yavaş yavaş ortadan kaybolması eskiciye verilen eşyalar ile çöpe atılan eşyalar ile mümkün hale gelebiliyor. Fakat Fotoğraf 7'de görüldüğü üzere antika sayılabilecek birçok ev eşyasını Horhor Antikacılar Çarşısı yaşanabilir, hatırlanabilir eşyalar olarak yeniden bireye gösterebilmektedir. Mekânsal olarak belleğin varlığı mekânın içinde bireyin eşya ile olan diyaloğu ile başlayabilmektedir. Dolayısıyla Horhor Antikacılar Çarşısı savaş meydanlarında kullanılan top ve tüfekten evin içinde kullanılan çatal bıçağa kadar hafızayı yoklayan koca bir müze gibidir. Mekânsal olarak bellek varlığını eşyanın belleğine yani antikaya borçludur denilebilir.

Fotoğraf 8 Horhor Antikacılar Çarşısı'nda Bulunan Bir Antika Dükkânı

Horhor Antikacılar Çarşısında çekilen fotoğraf 8 antikaların nasıl sergilendiğini gösterebilmektedir. Çarşı her ne kadar eski ürünlerin, antikaların cazibe merkezi olarak görülse de sergilenebilmektedir. Gözlemlerden edinilen bilgiler ışığında bireyleri alışveriş yapmaya iten durumlardan biri de ürünlerin görünebilir ve sergilenebilir olmasıdır. Fotoğraf 8'de görüldüğü üzere mağazada oyuncak arabalardan mobilyalara uzanan birçok ürün mevcuttur. Daktilo, çevirmeli telefon, televizyon, sandıklar, bavullar, avizeler hepsi geçmişin dünyasına ait günümüzde nadir bulunabilecek ürünler olarak mağazada mevcuttur.

3.3 Mecidiyeköy Antikacılar Çarşısı

Mecidiyeköy Antikacılar Çarşısı geçmişten günümüze 1982 yılından beri ayakta durmaktadır. 4 katlı ve 80 dükkâna sahip büyük bir bina olan bu çarşı resim tablolarını, mobilyaları, çini vazoları, tahta oyma heykelleri, eski duvar saatleri gibi binlerce eşyaya ev sahipli yapmaktadır. Gözlemlerden edinilen bilgiler ışığında Mecidiyeköy Antikacılar Çarşısı'nda alıveriş mantığı diğer antikacılara oranla daha az talep edilmektedir. Genelde dışarı da farklı bir mağazası bulunan birçok esnaf ürünlerinin satışını orada yapmaktadır. Bununla beraber alışveriş yapma kültürü biraz farklıdır. Dükkân sahibi birçok esnafın dükkân camlarında numaraları bulunmaktadır. Herhangi bir talep olduğunda müşteri cam üzerindeki numaraları arayarak istediği parçayı alabilmektedir. Fiziki olarak birçok yüksek binanın içerisinde kalmış gibi hissi veren Mecidiyeköy Antikacılar Çarşısı minyon bir müze gibi durmaktadır. İlk bakışta kale görünümünde bulunan Mecidiyeköy Antikacılar Çarşısı tarihsel bir alegori gibi göze çarpmaktadır.

Tarihsel bir yapı görünümde ve sarı renginde bulunan bu güzel bina dört katı ile içerisinde muazzam derece güzel antikalar bulundurmaktadır. Bu tarihsel görünümünün nedeni ise 1982 yılında kurulması ve antika geleneğini sürdürmesine bağlıdır. Bu yönüyle Mecidiyeköy Antikacılar Çarşısı somut olan kültürel mirasın taşıyıcı rolünü üstlenebilmektedir denilebilir. Mecidiyeköy Antikacılar Çarşısı içerisinde kültürel miras öğeleri barındırmakla beraber yurt dışından da temin edilen nadide antikalara da ev sahipliği yapmaktadır.

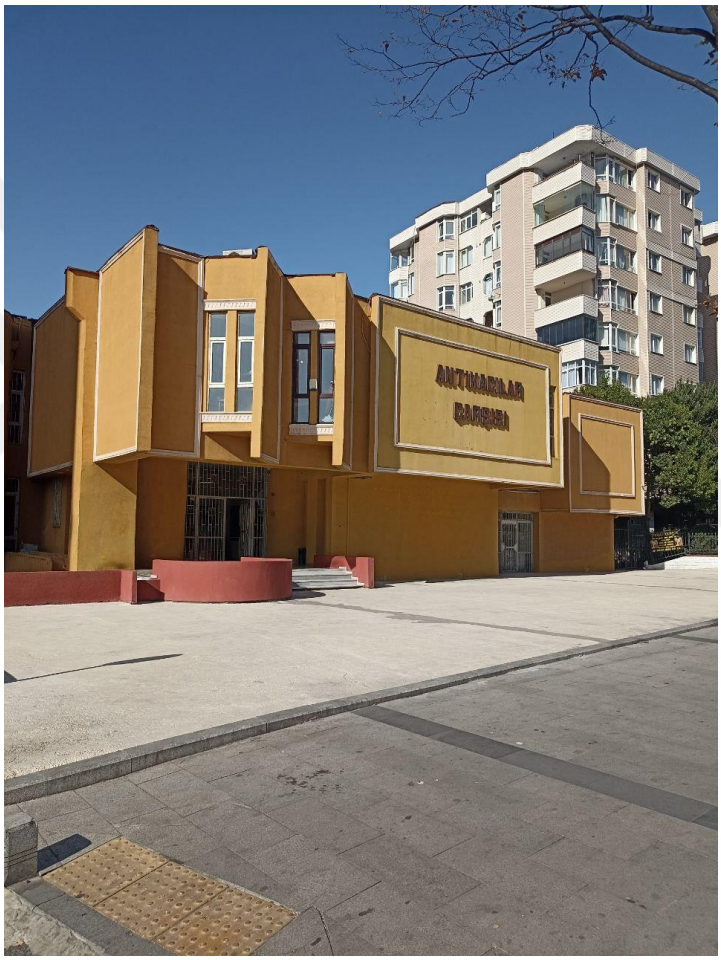

Fotoğraf 9 Mecidiyeköy Antikacılar Çarşısı Dış Görünümü

Mecidiyeköy Antikacılar Çarşısı mağazalarının kapıları, girişleri Horhor Antikacılar Çarşısı gibi eskiye dair anıları, geçmişi andırmamaktadır. Daha çok modern bir tarzda mağaza işletme kapılarını andırmaktadır. Mağaza cam ve kapılar siyah ve demir alüminyumdan yapılma küçük mağazaları andırmaktadır. Mecidiyeköy Antikacılar Çarşısı dört katlı bir pasaj gibidir. Her bir dükkân üzerinde numaralar bulunmaktadır. Eşyaların görünmesi için mağazaların hemen hepsi camlıdır ve cam temiz görünür. Her dört kattın yerleri de karo ve çimento kullanılmıştır. Mağazanın ortasındaki zeminde oturma yerleri mevcuttur. Pasajın orta kısmı boştur ve her kattaki mağazalar birbirini görebilmektedir.

Mecidiyeköy Antikacılar Çarşısı'nın orta kısmında zaman zaman mezat olmaktadır. İstanbul'da geçmiş ile geleceğin buluştuğu nadir mekânlardan biri olarak da görülen Mecidiyeköy Antikacılar Çarşısı birçok antikası ile tarihi eser niteliğinde bir antikacılar çarşısıdır. Mecidiyeköy Antikacılar Çarşısı'nda birçok eşyaya ulaşmak mümkündür. Mecidiyeköy Antikacılar Çarşısı birçok koleksiyonerin uğrak mekânlarından biri olarak da görülmektedir. Modaya meydan okuyan birçok eseri içerisinde bulunduran Mecidiyeköy Antikacılar Çarşısı bireylerin bu mekâna uğramasını vazgeçilmek kılmaktadır. İçerisinde mobilya, cam, hat, gümüş, her türlü aksesuar, vazo bulunmaktadır. Mecidiyeköy Antikacılar Çarşısı'nda esnafların birçoğunun bu işi yapmasının nedenlerinden biri de baba veya dede mesleği olarak görülmesinden kaynaklanmaktadır. Mecidiyeköy Antikacılar Çarşısı dönemin karakteristik özelliğini hatırlatan bir mekândır. Üsküdar Antikacılar Çarşı ve Horhor Antikacılar Çarşısı esnafın söylediği gibi burada da antikacılar her eski eşyanın antika olmadığının ısrarla dile getirmektedir. Dönemin karakterini ve zamanı, hatırasını içinde barındıran ve nadir olan eşyaya antika diyen birçok esnaf hâkimdir Mecidiyeköy Antikacılar Çarşısı'nda. İkinci Abdülhamit döneminden kalma oturma grubunun zamanında bu antikacılar çarşısında olduğunu dile getiren bir esnaf o dönemin hafızasını günümüzde de yaşanılan bir şey olduğunu dile getirmekteydi.

3.3.1 Mecidiyeköy Antikacılar Çarşısı Sahası ve Gözlemler

Yaşamın ritmi Mecidiyeköy Antikacılar Çarşısı'nda görülebilmektedir. Müşteri kitlesi her ne kadar az olsa da antikalar ile konuşmak ve dertleşmek mümkün hale gelebilmektedir. Her an hafızayı yoklayacak bir antika ile karşılaşmak mümkün hale gelebilmektedir. Mecidiyeköy Antikacılar Çarşısı'nda gezinirken birey kendini çok huzurlu ve dingin hissedebilmektedir. Modern yaşamın, modern trafiğin ve karmaşadan ziyade birey antikaları ve belleğin ruhuna tanık olduğunda hareketlerini, bakışlarını yavaşlatıp kendi geçmişine yolculuk edebilmektedir. Bireyin her hareketi yavaş olduğundan dolayı bireyin kendi geçmişini gördüğü antikalar ile belleğine yolculuk yapabilmektedir. Birey belleği o kadar arzular ki belleğe saldırması anılarını canlandırmayı istemesi hemen olabilmektedir. Şaşırmalar mümkün olabilmektedir. Aaa geçmişte böyle bir şey vardı. Biz bunları çok kullanırdık. Aaa bular hala var mı? Söylemleri bireyin geleceğe beslediği arzu kadar geçmişe beslediği arzunun da bir göstergesi gibidir. Dolayısıyla Mecidiyeköy Antikacılar Çarşısı bir zamanda yolculuk gibi görülebilir. Bireyin antikacılar çarşılarına uğraması bireyin zaman makinesine girmesi gibi bir olaya benzetilebilir.

Fotoğraf 10 Mecidiyeköy Antikacılar Çarşısı'nda Bulunan Bir Antikacı Dükkânı

Fotoğraf 10'da görüldüğü üzere Mecidiyeköy Antikacılar Çarşısı'nın bir dükkânı ve içerisinde sedef işlemeli bir mobilya bulunmaktadır. İşçiliği çok fazla emek isteyen sedef işçiliği aurasını ilk görüşte belli edebilmektedir. Dükkânın geçmişin dünyasından bir parça olarak kendini göstermesi kapılarının ahşaptan yapılmasından görülebilmektedir. Sedef işçiliğinin oturma grubundaki ağırlığı kendini gösterebilmektedir. Bununla beraber geçmişin dünyasını gözler önüne çıkaran muazzam detayların Mecidiyeköy Antikacılar Çarşısı'nda bulmak mümkündür.

Antika eşyanın değeri eski olması kadar geçmişin dönemini yansıtmakla da ilgisi vardır. Bu nedenle yüksek fiyatlarla satılıp alınan antikalar, antika piyasasını oldukça genişletmiştir. Tarih boyunca devletlerin ve ata yadigârı antikaların muhafaza ve korunması ile beraber antikaya duyulan ilgiyi ve önemi arttırmıştır. Bununla beraber bazı bireylerin antikalara olan aşırı merakı paha biçilmez antika koleksiyonlarının öne çıkmasına neden olmuştur. Geçmiş ile günümüz dünyasının kilit noktası gibi görünen antikalar hala varlığını devam etmektedir ve bu etkiyi Mecidiyeköy Antikacılar Çarşısı'nda da görebilmek mümkündür. Mecidiyeköy Antikacılar Çarşısı geçmişin izinden giden kıymetli dükkân

sahipleri ile çarşıya uğrayan meraklı ve yoğun ilgi gösteren antika severlerin buluştuğu anılarını anlattığı paylaştığı yerdir.

Fotoğraf 11 Mecidiyeköy Antikacılar Çarşısı'nda Çekilen Gaz Lambaları ve Aydınlatıcılar

Mecidiyeköy Antikacılar Çarşısı'nda fotoğraf 11 modernleşme deneyiminin yaşandığı bu dünyada ışığın, aydınlatma gerçeğinin ne tür dönüşümlere tanıklık ettiği konusunda bazı bilgiler verebilmektedir. Walter Benjamin'in *Pasajlar* adlı eserinde *Charles Baudelaire: Kapitalizmin Yükseliş Çağında Bir Lirik Şair*[55] adlı kısmında ilk gaz ışığının pasajlarda yakıldığını, gaz ışığının açık havada kullanma girişiminin Baudelaire'nin çocukluk zamanlarına dayandığını dile getirir. Bununla beraber III. Napolyon döneminde Paris'teki sokak lambalarındaki sayılarında hızlı bir şekilde artış olduğunu dile getirmektedir. Bu durumun kenti daha güvenli bir yer haline getirdiğini ve insanların kendilerini evindeymiş gibi bir his verdiğini belirtmektedir. Bu bağlamda temel amacın insanların devamlı bir biçimde gece bile alışveriş yapmasını ve kapital düzenin gece bile işlerlik sağlamasına hizmet ettiğini belirtir. (Benjamin, 2016:144) Öte yandan Mecidiyeköy Antikacılar Çarşısı'nın özel büyüsü ve içinde bulundurduğu bellek nesneleri olan antikalar lafını kapitalizme karşı esirgemeyen bir tavır ile belleğin büyüsünü bireye her defasında hatırlatabilmektedir. Mecidiyeköy Antikacılar Çarşısı'nda çekilen fotoğraf ve Benjamin'in gaz lambası üzerine dile getirdiği sözler bellek üzerine bazı fikirler verebilmektedir. Fotoğrafta mavi gaz lambaları ve hemen yanında duran biblolu lambalar geçmişin dünyası ile günümüz dünyasının arasındaki ayrımı gösterebilmektedir. Antikanın kendini

[55] Benjamin, W. (2017), *Flanör, Yükselen Kapitalizm Çağında Bir Lirik Şair Charles Baudelaire*, İstanbul: Sub Yayımları.

gösterebilmesi ve belleği kışkırtması söz konusudur. Mavi renginin net duruşu ile biblolu lambanın renkli boyası bir şeyler anlatabilmektedir. Estetik kaygıların zamanla değişmesi ve dönüşmesi ile beraber modern bireyin beğeni algılarında değişme ve kaygısında ise hızlanma söz konusu oldu. Fakat bireyin bellekten kopması henüz söz konusu olmamaktadır. Bireyin anılarını, belleğini farklı bir birey ile olan diyaloğu, fiziki mekânla girdiği ilişki belirlemektedir. Bireyin diyaloğa geçtiği yaşlı bir bilgenin ortadan kalkması, yok olması veya vefat etmesi bireyin belleğine ağır bir darbe gibidir. Keza aynı şekilde kentsel dönüşüm adı altında tarihi bir yapının yıkılıp yağmalanması da aynı şekilde belleğe bir saldırı girişimi gibidir. Fakat göz ardı edilen nesneler, kendini hapsedilmeye çalışılan tarihten sıyıran antikalar geçmişin engin derinliği ile belleği günümüze taşımaya inat etmiş bir gerçeklik olarak karşımızda durmaya çalışmaktadır. 1982 yılından günümüze dek 41 yıla aşkın bir süredir antikalara ev sahipliği yapan Mecidiyeköy Antikacılar Çarşısı eşyanın büyüsü ile direnmeye devam eden bir kale gibi durabilmektedir. Mecidiyeköy büyük eğlence mekânlarının ve kapitalizmin yoğun olarak piyasasını devam ettirdiği bir yer olarak karşımızdadır. Fakat aynı zamanda Mecidiyeköy, Antikacılar Çarşısı ile modern bireye bir şeyler anlatmaktadır. Pierre Nora'nın[56] ifadesi ile hafıza, bellek denilen şey içerikten çok bir çerçeve olarak görülmelidir. (Nora, 2006: 10) Mecidiyeköy Antikacılar Çarşısı antikaların bir çerçevesi olarak görülmelidir. İçeriden dışarıya taşan bir olgu söz konusudur. Antika değer taşıyan bir olgu olarak burada göz önünde bulunmaktadır. Antika konusunun ele alınış biçimi sermayedarların, koleksiyonerlerin kapitalizm çılgınlığına bir maşa tutmak ile kotarılamaz bir gerçek olarak göz önündedir. Bu nedenle Mecidiyeköy Antikacılar Çarşısı'nın kendisini konumlandırdığı yer hafızadır. İçinde bulundurduğu her bir antikanın kendine has bir geçmişi, belleği vardır. Antikanın belleği yoklaması bireyin eşya duyduğu ilgi ile o bireyin geçmişinde o antika eşya ile bir yerlerde karşılaşması ile mümkün olmaktadır. Bireyin Mecidiyeköy Antikacılar Çarşısı'nda gezerken hissettikleri geçmişine karşı hissettiği ve özlem duydu anılar ile ilgilidir. Anılarının varlığını Mecidiyeköy Antikacılar Çarşısı'nın antikalarına borçlu gibi hissetmektedir.

[56] Nora, P. (2006), *Hafıza Mekânları*, Ankara: Dost Kitabevi Yayınları.

Fotoğraf 12 Mecidiyeköy Antikacılar Çarşısı'nda Çekilen İşlemeli Hediyelik Eşya Kutuları

Mecidiyeköy Antikacılar Çarşısında bir antika dükkânında çekilen fotoğraf 11 saklamanın, hediyeleşmenin, antikaya ve eşyaya verilen değeri gösterebilmektedir. Kutuların, sandıkların bu yönüyle güvenli küçük alanlar olduğu gerçeğini gösterebilmektedir. Maddi veya manevi olarak değeri yüksek veya bellek ile ilişkisi kurulabilecek eşyaların güvenli bir şekilde saklanması olarak değerlendirilebilir. Marcel Mauss'un *Armağan Üzerine Deneme*[57] adlı eseri Mecidiyeköy Antikacılar Çarşısında örneği gösterilen hediyelik eşya kutuları ve görülen hediyeleşmenin önemini destekler niteliktedir.

3.4. Balat Antikacılar ve Mezat Çarşısı

Tarihi yapısıyla bellek mekânı olarak adlandırılabilecek özel konuma sahip Balat antikacılar ve mezat çarşısı, çeşitli ve rengârenk antikacılar, eskiciler ve mezat çarşıları ile varlığını sürdürmektedir. Gözlemlerden edinilen bilgiler ışığında antika ürün alım satımı yapan yaklaşık 23 dükkân mevcuttur. Kafe ve antikacılığın iç içe geçtiği diyaloğun ve ilişkilerin perçinlenmek istendiği bir kamusal alan gibidir Balat antikacılar ve mezat çarşısı. Dolayısıyla mekânsal dinamikler, nostaljik görünümler, beğeni algılarının çeşitliliği Balat'ın rengarenk bir yer olmasına destek vermiş gibi görünmektedir. Bireylerin özlemini çektiği birçok sohbete tanık olmak mümkündür Balat antikacılar çarşısında. İç içe geçen lakırdıların, dertleşmelerin olduğu teatral bir sahne gibidir. Gözlemlerden edinilen bilgiler ışığında Balat antikacılar ve mezat çarşısı ortak kültürel deneyimlerin yaşandığı, farklı jenerasyonların

[57] Mauss, M. (2018), *Armağan Üzerine Denemeler*, İstanbul: Alfa Yayınları.

beraber sohbet edebilme fırsatını yakaladığı birçok antikacı, eskici ve mezat dükkânına rastlamak mümkündür. Balat antikacılar ve mezat çarşısında birçok bireyin hatırlama serüvenini yakalamak mümkündür. Somut olan kültürel miras ve değerli birçok antikayı içlerinde barındıran balat antikacılar ve mezat çarşısında birçok dükkân mevcuttur.

Fotoğraf 13 Balat Antikacılar ve Mezat Çarşısı Muhitinde Bir Sokağın Görünümü

Gözlemlerden edinilen bilgiler ışığında Üsküdar, Horhor ve Mecidiyeköy Antikacılar Çarşısı gibi pasaj mantığından farklı bir şekilde olan Balat Antikacılar ve Mezat Çarşısı kafe mantığı ile daha çok kamusal alan görünümündedir. Fotoğraf 13 bu durumu gösterebilmektedir. Antika dükkânları dağınık bir yerleşime sahiptir. Taşınabilir antikaların ve eşyaların varlığı daha çok rağbet edilmektedir. Bununla beraber birçok antikacı dükkânı mezat günleri ile açık arttırma ile ürünlerini dolaşıma sokmaktadır. Dolayısıyla genç kesimin ilgisini daha çok çekebilmektedir. Bu nedenle Balat Antikacılar çarşısındaki dükkânların müşterileri daha çok olmaktadır. Dükkânlara uğrayan birçok bireyin ilgisi kendi belleğini yoklamak istemesine, hatırladığı eski bir eşyayı almak istemesi ile olmaktadır. Bununla beraber birçok

birey bellek mekânı olarak anılabilecek birçok dükkânda kahvesini, çayını yudumlayıp sohbetini icra edebilmektedir. Antikalara tam bir ilgi veya ilgisizlik arasında gidip gelme hissi yaşanabilmektedir. Birçok bireyin Balat'ta herhangi bir antikacılar dükkânında fotoğraf çekip hemen oradan uzaklaşması da söz konusu olabilmektedir. Balat antikacılar ve mezat çarşısı sıradan duygulanımların yaşandığı, günlük rutinlerin sürdürülebilirliği, antikalar üzerine hararetli konuşmaların, anımsamaların mümkün olabildiği bir yer olarak değerlendirilebilir.

Balat Antikacılar ve Mezat Çarşısı diğer araştırılan diğer antikacılar çarşılarından çok daha farklı bir yerleşime sahiptir. Daha çok çarşı ve dükkânlar bölük ve parçalı halde ayrı ayrıdır. Balat Antikacılar pasaj olarak anılabilecek bir statüye sahip olmamakla beraber, gazozcuları ile meşhur ve renkli sokakları ve ara sokakları ile adeta insanı büyüleyen bir semt olarak karşımıza çıkmaktadır. Renkli sandalyeler, küçük minyon kafeler, üç tekerlekli eskici arabaların tekerlek sesleri ve renkli merdivenler hâkimdir Balat'ın birçok yerinde. İnsanı büyüleyen bir aurası olduğunu söylemek mümkündür. Balat Antikacılar ve Mezat Dükkânları ünlü Fener Rum Patrikhanesi'ne çok yakın bir konumda olmaktadır. Tarihi dokusu, çeşitli kimliklerin zamanında bir arada yaşadığı günümüzde birçok etnik yapının azaldığı fakat restorasyon ve yeniden onarılmalarla ayakta kalabilen Balat antikacılık kültürü ile de farklılığını korumaya devam etmektedir.

Samimi ve sıcak dostluklara kapı aralayan Balat antikacılar dükkânları rengârenk döşeli taş sokakları ile muazzam derece bir görünüşe sahiptir. Her akşam başlayan mezat kültürü ile dolup taşan dükkânların kalabalığı ve iç içe geçen sohbetler antikacıların güzelliğini ortaya çıkarmaktadır. Balat'ta mezatlar gece yarılarına kadar devam edebilmektedir. Mezat'a katılmak isteyen birçok antika severi bir arada görmek mümkün olmaktadır. Birçok insan kafelerde, sokakta arkadaşları ile sohbet edebilmektedir. Birçok insan ise mezata katılıp değerli bir antika bulma serüveni için heyecan ile mezat saatini bekleyebilmektedir. Mezatta işin kurdu olan birçok insan ise mezat için sabırsızlıkla beklediklerini görebilmek mümkündür. Bununla beraber Balat'ın bazı antika dükkânlarında yaklaşık on saat mezat yapıldığını görebilmek mümkündür.

Balat'ta mezatlarda eşya beklemenin özel bir nedeni olmaktadır. Eşyaya olan ilginin bir hikâye ile başladığını söyleyebilmek gerekir. Eşyaya olan ilginin sadece bir bireyin başından geçen bir hikâye olmasına da gerek olmamaktadır. Balat antikacıların ve akşamüstü yapılan mezatların en önemli sebebi eşyanın hikâyesini satın almak olabilir. ''Neden Bazı Eşyalar'' adlı metninde Behçet Çelik, bazı eşyaları bizim için özel kılan şeyin son tahlilde bir yanılsama olduğunu ve hayal gücümüzün oyunu olduğunu ve bununla beraber aynı zamanda bizim için gerçek olduğunu ve duygusal bir karşılığının olduğunu dile getirmektedir. Behçet, dünyanın değişkenliğine karşı eşyanın koruyucu bir sığınak olduğunu dile getirmektedir (Çelik, 2019: 23). Behçet Çelik'in ifadesiyle aynı şekilde Balat da antikacılar çarşısı ve

akşamları düzenlenen mezatlarla rengârenk ve muhabbet dolu dükkânlar ile birer sığınak gibi görülmektedir. Bu yönüyle birey için yalnızca bir ev sığınak olarak görülmemektedir. Ancak birey evini eşya ile doldurduğunda vakit ona sığınak, ev veya yuva olur. Dolayısıyla bir sığınağın olması eşyasız mümkün görülememektedir. Bununla beraber bellek gücünü bu eşyalardan, hatıralardan, eşya ile olan derin geçmişinden almaktadır. Müzelerde sergilenen onca antika eşya ile bu eşyaları depolayan mekânlara bellek mekânı olarak müze denilmesi pekâlâ önemlidir. Fakat günlük yaşamın ritminde Balat antikacılar çarşısında örneği görüldüğü üzere sıradan nesneler bile bellek mekânı olarak Balat'ı anlamak için önemli bir anekdottur. Öte yandan Göze Orhon'un ifadesiyle 1990'lardan bu yana bir nostalji endüstrisi hakim ve Balat bundan nasibini almaktadır. ''Cisimleşmiş Bellek, Yaşayan Nesne (Eşya, Ev, Müze)''[58] adlı metninde Göze Orhon, geçmişin sıradan nesnelerinin bile hiç olmadığı kadar günümüz bireyinin ilgisini çektiğini ve onu çağırdığını ifade etmektedir. Balat, Göze Orhon'un metni ile okunduğunda Orhon, eski eşya düşkünlerinin, koleksiyonerlerin ve retro gençlik kültürünün bu nostaljik nesnelerle ne yaptıklarına dair bir fikrimizin henüz oluşmadığını belirtmektedir (Orhon, 2019:51).

Fotoğraf 14 Balat'ta Bir Antikacı Dükkânında Gerçekleşen Bir Mezat

Eşyanın birey üzerinde etki bırakmasının bir nedeni de ona hatırlatmasıdır. Anıların, duyguların iç içe geçtiği bireyi çocukluk, gençlik, yıllarına sürüklediği bir zaman makinesi özelliği taşıyabilmektedir.

[58] Orhon, G. (2019), *Cisimleşmiş Bellek, Yaşayan Nesne: Eşya, Ev, Müze*, İstanbul: Birikim Dergisi, Birikim Yayınları, Sayı: 367

Birey kendini yoğun bir betimlemenin içinde bulur. Göze Orhon'un ifadesiyle birey anlatmaya başladıkça kendinde bir tokluk hissi yaratır. Orhon, eşyanın bir hatırlayıcı olduğu kadar unutmanın da bir aracı olduğunu söyler. Orhon'a göre hatırlamanın bir cisme kazındığı onunla anlam birliği etmiş halinin, bir bellek anlatısında hayli katılaşmış versiyonu olduğunu söyler. Bununla beraber bir anlatı içinde sabitlenmiş eşyanın diğer anlatıların dışlayıcısı olduğunu dile getirir (Orhon, 2019: 54). Bu bağlamda Balat hem hatırlamanın hem de unutmanın gerçekleşebildiği bir yer olarak görülebilir.

3.4.1 Balat Antikacılar ve Mezat Çarşısı Sahası

Balat antikacılar çarşısı haftanın yedi günü hizmet vermektedir. Bununla beraber sosyal medyada da ürünlerin satışını yapan birçok antika dükkânı mevcuttur. Antikacılığı bir meslek haline getiren birçok esnaf bulunmaktadır. Fakat antikacı olarak açılan birçok dükkânın eski eşya satabildiği görülebilmektedir. Bu işi merak ile ilerletip zamanla bir sevdaya dönüştürdüğünü söyleyen birçok esnaf hâkimdir Balat'ta. Birçok esnaf sattıkları ürünün son kullanıcıya ulaşmasını, birey ile özdeşleşen eşyayı yalnızca o bireyin almasını dilemektedir. A.G isimli görüşmecinin dert edindiği gibi birçok antikacı ellerinden geldiğince temiz mal getirmek istediklerini belirten birçok esnaf bulanabilmekteydi. Bununla beraber ellerinde çok eski antikaların bulunduğunu da dile getirmektedirler. Antikacılığın çok engin bir meslek olduğunu söyleyen bir antika satıcısı Balat'ta antikacı olan çok az kesimin bulunduğunu dile getirmektedir. Antikacılığı layıkıyla icra eden az sayıda insan olduğunu dile getiren birçok esnaf da geçmişin ruhunu, belleğin ritmini ortaya çıkarmak isteyen az sayıda insan olduğunu bu durumu dert edindiklerini söylemektedirler. Bu durumu özümseyen birçok antikacı dolayısıyla antikacılığın nasıl olması gerektiğine ve antikacılık ahlakının inceliğine hâkim olmaktadır. Gözlemlerden edinilen bilgiler ışığında birçok antikacı dükkânının ikinci el eşya alım satımı da yapabilmektedir. Nostaljik öğelerin çok fazla ön plana çıktığı bununla beraber görselliğe ve estetiğe çok daha fazla önem verildiği görülebilir. Bununla beraber ikinci el olarak satılan eski eşyaların yanında birçok eşyanın iki yüz, yüz ve elli yıllık olduğu görülebilmektedir. Gözlemlerden edinilen bilgiler ışığında Balat Antikacılar Çarşısı'nı güzelleştiren en güzel etmenlerden biri de dükkânlarda yapılan mezatların yalnızca para kazanmaya değil aynı zamanda muhabbetin ve sohbetin geliştiği alanlar olması ve mekânın yeniden bir örgütlenme biçimine girmesidir. Buna binaen Balat Antikacılar Çarşısı'nın Balat'ın tarihsel yapısına yakıştığı görülebilmektedir.

Fotoğraf 15 Balat'ta Bir Antikacı Dükkânında Çekilen Ürünler

Hatırlamanın ve sınırlı diyalog kurmanın aynı mekânda gerçekleştiği Balat Antikacılar Çarşısı sözün kısalması ve az diyalog kurulması konusunda iyi bir anekdot sunabilmektedir. Hatıraların, iç içe geçen diyalogların ve kahkahaların varlığı söz konusu olduğu kadar diyaloglarında az gerçekleşebildiği Balat Antikacılar Çarşısı, antikacı, eskici, ikinci el kültürünü sürdürmekle beraber kafeler ile tüketim ve harcama kültürünü de gösterebildiği bir mekân olarak değerlendirilebilir. Bu nedenledir ki, hatırlama, diyalog kurma söz konusu olduğu kadar unutma ve diyalog kurmak istememe söz konusu olabilmektedir. Balat'ta görüşme yapılan A.G isimli görüşmeci fikirleri bu durumu destekler niteliktedir. Balat Antikacılar ve Mezat Çarşısında hızlı alınıp hızlı satılabilen küçük oyuncaklardan taşınabilecek, radyo, televizyon, madeni para, kol saati gibi akla gelebilecek birçok taşınabilen küçük eşya bulunmaktadır. Bu durum hızlı bir şekilde arz ve talebin oluşmasına neden olan sebeplerden biri olabilir. Bu işi eğlenceli hale getirip bireyleri gece bile alışveriş yapmaya itmek nedeni ile de mezatlar bir araç olarak bulunmaktadır denilebilir.

Fotoğraf 16 Balat'ta Bir Antikacı Dükkânında Bulunan Ürünler

Balat'ta bir antikacı dükkânında çekilen fotoğraf 16 Balat'ın renkliliğini ve çeşitliliğini gösterebilmektedir. Daha çok hediyelik eşya odaklı geçmişte kullanılan antika, eski eşya, maddi ve manevi olarak değer biçilen ürünler mevcuttur. Geçmişte kullanılan bakır kazan, telefon, saatler, ahşap ürünler, vazolar bulunabilmektedir. Gözlemlerden edinilen bilgiler ışığında örneği gösterilen ürünler daha çok hediye olarak alınıp değer verilen bir bireye satın alınmak amacıyla tekrar kullanılabilir bir süreci gösterebilmektedir. Balat'ta hediyelik eşya olarak alışveriş yapılması ve alınan ürünlerin bellekte izler taşıması bireyin geçmişe dair anıları önemsemesi olarak değerlendirilebilir. Bu yönüyle Balat'ta görüşme yapılan A.G isimli görüşmecinin söylemleri bu durumu destekleyebilmektedir.

4. BULGULAR VE SONUÇ

Bellek ve mekânın dinamikleri ile örneği verilen Üsküdar, Horhor, Mecidiyeköy, Balat Antikacılar Çarşısından edinilen bilgiler ışından düşünüldüğünde, antikacılar çarşısı, bireyin çarşılarda gezerken hisleri, belleği ile alışveriş yaptığı hem maddi hem de manevi kazançların beraber yaşanabildiği bellek mekânları olarak okunabilir. Horhor Antikacılar Çarşısı'nda görüşme yapılan B.S adlı görüşmecinin fikirleri bu durumu destekler niteliktedir.

Burada her bir eşyanın hikâyesi vardır. Hepsi bir belleğe sahiptir. Ya da mesela daha eskilere gidecek olursak işte. Şeyler vardır. Takı, aksesuarlar vardır. Antika, bunların her birinin çok farklı hikâyeleri vardır. Filin dişi. Çok da pahalı bir üründür. Fildişini neden satın alırlar? İnanışa yönelik satın alıyor insanlar. İnanış ne? Kötü enerjilerden koruyor. Kötü güçlerden koruyor. Bu sefer işin içine ne giriyor? Bu sefer işin içine inançsal boyut girer. Rönesans dönemine bak. Michelangelo dönemine bak. Onların ürünleri, eserleri neden bu kadar popüler? Çünkü bir devrim yarattılar ve o devrim zenginlerden geldi. Medici ailesi onu başlattı. Ama Medici ailesinin bu sanatçılara verdiği destek ile topluma indiler… (Horhor, B.S)

Bu yönüyle örneği verilen antikacılar çarşısı ve antikaya ilgi duyan tanıklıklar belleğe ve miras öğelerine önem vermekte ve onu yaşatabilme süreçlerine katkı sunabilmektedir. Görüşmelerden, gözlemlerden ve bunları destekleyen bellek fikirlerinden edinilen bilgiler ışığında mekânın uzamlarına ve ayrıntılarına bakmanın en iyi yerlerinden biri olarak antikacılar çarşısı özel bir konum olarak değerlendirilebilir. Bu yönüyle örneği verilen antikacılar çarşısı ve antikaya ilgi gösteren bireyler belleğin taşıyıcısı konumunda kendini açığa çıkarabilmektedir. İstanbul antikacılar çarşılarında bulunan her bir eşyanın, hatırası ve geçmiş ile ilgili bir yaşantısı bulunabilmektedir. B.S adlı görüşmecinin dile getirdiği fikirler bu durumu izah etmektedir.

Biz bir şeyler üreterek gelecek nesillere bırakıyoruz. Sirkülasyondur. İletişime geçmedir. Kaynaşmadır aslında. İçgüdülerimiz vardır. Her biri içgüdüseldir aslında. Adamlarda sürekli gelecek nesle bunu bırakmak istediler. O yüzden mağaralarda en başta resimler çizdiler. O formu kazandırdılar. O hafızayı oluşturdular. Mesela mağara resimlerini gördüğün zaman adamların neyi avlayıp neyi avlamadıklarını söylüyor. Adam resmen diyor ki aslandan uzak dur o seni yer. Sana zarar verir. Sen bunu gelecek nesle bırakıyorsun. Sürdürülebilir bir yaşam o zamandan beri başlıyor. Eğer ki bu yaşamımız sürdürülebiliyorsa miras dediğimiz olay o zamanlardan başladı. (Horhor, B.S)

Eşya bir toplumun, bir ailenin veya bir bireyin anısını barındırabilmektedir. Öte yandan bu, kentin bu tür mekânlar ile modern kaba ve silik yapıların süzgecinden geçerek kendini inşa etme serüveni olarak değerlendirilebilir. Eşyanın belleğinden ve görüşme yapılan bireylerin ilgilerinden bunu görebilmek mümkün olmaktadır. Bununla birlikte görüşme yapılan her birey aynı oranda antikacılara veya antikaya ilgi ve alakayı göstermemektedir. Her bireyin ilgi alanı ve çarşıya uğrama nedeni farklılık arz edebilmektedir. Eşya hatırlamaya yaradığı kadar unutmanın da bir ürünü olduğundan pazara sokulan birçok seri üretim malları kentin belleğini hatırlatmak yerine unutmak için bir uğraş içerisine girebilmektedir. Bu durum R.B tarafından farklı şekilde yorumlanabilmektedir.

Bana mezarlık geliyor. Şöyle mezarlık, aslında mezarlık kısmı ben müze için bağdaştırıyordum. Mezarlıktır yani. Hani o dönemde onlar yaşanmış, olmuş, bitmiş, kullanılmış ve o dönemde kalmış yani. Şuan yaşadığımız dönem çok farklı bir dönem. Farklı bir anlamda mezarlık diyorum. Şimdi şöyle tekrar bu eşyalar kullanılamaz mı? Kullanılabilir. Mesela günümüzde moda diye bir kavram var. Moda zaten çok farklı bir dünyadır. Kapitalizmin bize getirdiği bir şeydir. Her şey tüketmekle geçiyor. Aslında biz çok çılgın tüketim döneminden de geçiyoruz. Diyorum ya sana kamerayı koyuyor. Bir şey yapıyor. Ama mesele ne? Bir şeyleri başka tarafa sunup tüketilmesini sağlamaktır… (Üsküdar, R.B)

Anılarını, hatıralarını, belleğini yoklamaya gelen birçok insanın örnekleri verilen antikacılar çarşısına uğraması bireyin geçmişe duyduğu ilgi bağlamında değerlendirilebilir. Bu yönüyle Orhon'un nesnelerle ilgili ifadesiyle örneği verilen İstanbul antikacılar çarşısındaki eşyalar düşünüldüğünde nesneler bir anlatının parçası haline gelebilmektedir. Bununla beraber Orhon, bir anlatının parçası haline geldikten sonra sosyal anlamlar kazanan sadece nesnelerin olmadığını insanların da varoluş hikâyelerini anlamlandırabildiklerini dile getirmektedir (Orhon, 2019: 52). Bu durum Balat'ta görüşme yapılan A. G ile yapılan görüşmede netlik kazanmaktadır.

Benim antika merakım bir eskici arabasında gördüğüm bir yağlı tablodan başladı mesela. Baktım orada bir manzara var. Hani hep klasik olur ya. Bir göl vardır. Bir ev vardır. Baktım böyle bir bezin üzerinde yapılmış. Dedim ki, ya bu neden eskicinin üzerinde yani hiçbir kıymeti harbiyesi yok. Gittim onu o arkadaşa bir yanlış olmasın. Bir iki paket sigara parası verip almıştım onun elinden. Ya dedim ki sonra annemin bakırlarını gördüm filan. Onları aldım. Biriktirdim. Ben bu işi yaklaşık 15 yıldır yapıyorum. (Balat, A.G)

Antikacılar çarşısında yavaş yürümek, diyaloglar kurmak, hızı bir nebze de olsa unutmak isteyen insanın uğrak noktası olarak antikacılar çarşısı bireye mekânsal olarak bir anımsatıcı rolü verebilmektedir. Modern alışveriş mantığından farklı bir dinamizmi olan antika alışverişi bireyin başka

bireyler ile girdiği diyaloglar ile hafızayı yoklamasına neden olup belleğin gücünü aheste bir şekilde keşfetmesine neden olmaktadır. Gonca Kişmir'in ifadesiyle biyografik anımsamanın yazı kültürüne sahip toplumlar da dâhil, her zaman toplumsal bir alışveriş mantığına dayandığını dile getirmektedir. Bununla beraber biyografik anımsamanın doğal yollarla ilerlediğini açıklar (Kişmir, 2021: 47). Bu durum toplumsal alıveriş mantığı olarak İstanbul antikacılar çarşılarını özetler bir nitelik taşıyabilmektedir. Üsküdar, Horhor, Mecidiyeköy, Balat antikacılar çarşısından birey, belleği anımsatmak için kışkırtıcı diyaloglar kurabilmektedir. Bu nedenle birey, geçmişe dair anılarını hem kendine hem de diyalog kurduğu kişi ile ‘‘hatırlıyor musun?’’ sorusu ile belleği kışkırtmaktadır. Eşya, geçmişin bilgisinin kaynağı olarak ele alınabilmektedir. Görüşme yapılan E.K adlı görüşmeciye "unutamadığın bir eşya var mı" sorusu bu durumu özetler niteliktedir.

> *Mahalleyi. O fırfırlı etekle mahallede gezindiğimi hatırlıyorum. Asfaltları hatırlıyorum. Komşuların evlerini hatırlıyorum. Ondan sonra taşları taş taş üstüne koyardık. Topu atardık falan. Ertesi günü bayramda onu hatırlıyorum. Bir de kırmızı eteğimi herkes çok sorardı. Şükran vardı. Benim çocukluk arkadaşım. O evlendi gitti. Şimdi bir mühendisle evlidir. Şükran şey derdi işte. Bunun aynısından bende istiyorum. Anneme söyleyeceğim oda diksin bana. Bende dedim ki annem dikmedi bana. Annem belini daralttı. Biz aldık falan. Öyle, bir de annemin o gece oturup, akşamüstü oturup böyle nasıl söyleyeyim onu daraltma çabasını hiç unutmuyorum. (Balat, E.K)*

Antikacılar çarşısında eşya, belleği ne kadar çok anımsatırsa onu almak isteyen birey için paranın önemi o derece azalabilmektedir. Antikacılar çarşısının önemi, hızla değişmekte olan mekânsal dinamikler ile anlaşılabilir. Mekân varlığını ve belleğini eşya ile icra edebilmektedir. Dolayısıyla salt bir fiziki mekân anlayışı ve bellek üzerine kurulan onca düşünce ve teori eşyanın varlığı olmadan eksik kalabilmektedir. Mekân eleştirileri bu bağlamda eksik kalabilmektedir. Dolayısıyla eşyayı elden avuçtan çıkarmadan mekânı anlamlandırmak veya yeni bir mekânsal anlayış geliştirmek askıda kalabilmektedir. Bu nedenle mekânsal varyasyonlar, biçimlendirmeler, teoriler, antropolojik olarak eşya ile insan ilişkisi arasındaki dinamizmden azade bir şekilde düşünülemez. Sonuç olarak mekân ve belleği anlamak için mekânın yaratılmasına, inşa edilmesine; geçmişi ve belleği anlamanın ön koşulu olarak ise ilk aletin ortaya çıkışından günümüze tarihsel bir süreci anlamak gerekmektedir.

Bu araştırmada örnek olarak alınan Üsküdar, Horhor, Mecidiyeköy, Balat Antikacılar Çarşıları ele alınan teorik kavramsallaştırmalar çerçevesinde çeşitli yönleri ile birbirinden ayrışmaktadır. Horhor Antikacılar Çarşısı, eşya ve antika sayılacak birçok ürünü restore edip satışa sunmaktadır. Eşya veya antika burada hak ettiği değeri ve ilgiyi görebilmektedir. Geçmişin ruhunu kendi üzerinde taşıma fırsatı verilen bir yer olarak Horhor Antikacılar Çarşısı, eşya veya antikanın hak ettiği değeri yerine getirmek

için uğraşan emekçi antikacılarla ayakta kalabilmektedir. Horhor'da görüşme yapılan S. Ş adlı görüşmeci bu durumu izah edebilmektedir.

> *Bazen müşteri ben yaptırırım filanda diyor. Öyle de alıyorlar ama daha çok yapılıyor. Onarılıyor. Son kullanıcıya veriliyor. Tabi burada döşemecisi de var. Tamircisi de var. Eşyanın her şeyini yaptırabileceğin bir yer burası. (Horhor, S.Ş)*

Öte yandan Balat Antikacılar Çarşısı'na bakıldığında daha çok eşyanın nostaljik bir unsur olarak pazara sokulması, ürünün teşhir edilmesi, açık arttırma usulü ile satışa sunulması, en yüksek parayı verenin eşyayı alabilmesi söz konusudur. Bu durum ürünün kişiye hitap etmesi durumunu gölgeleyebilmektedir. Birçok antikacı bu durumdan rahatsız olsa da satış yaparak kendi geçimini sağlayabilmektedir. Sonuç olarak birçok birey ilgi gösterdiği ve bağ kurduğu bir eşya için örnekleri verilen Üsküdar, Horhor, Mecidiyeköy, Balat antikacılar çarşılarına gelebilmektedir. Öte yandan Mecidiyeköy Antikacılar Çarşısı, Horhor ve Balat kadar ilgi görmemektedir.

Özetle İstanbul antikacılar çarşıları büyük bir ilgiyi ve alakayı hak etmektedir. Nedeni ise bireyin kendi kişisel yaşamları kadar geçmiş toplumların engin bilgi birikimini çözümleyebilmenin küçük gizil ayrıntılarını da saklı tutmasından kaynaklanmaktadır. Nesneler dünyası ile örülü yaşamların içinde belleği ve kentsel olana içkin olanı yeniden keşfetmek kolektif bir bellek oluşturma fikrine katkı sağlamaktadır. Günümüz dünyasının her sene değişen moda ve trendlerinin olağanüstü derecede unutkanlığa neden olması ve bireyin kendi geçmişi ile yüzleşememesi aşikardır. Bu nedenledir ki geçmişin dünyasına ait küçük hatırlatma ve ayrıntıların bellek ve kent çalışmalarına olan katkısı yadsınamaz bir gerçek olarak karşımıza çıkabilmektedir. Modern dünyanın yetişilemez güncellemelerine ve yeniliklerine karşılık geçmişin verdiği azim ve kararlılıkla bellek, kendini özgün ve doğal koşullarında antikacılar çarşılarında yeniden var edebilmektedir. Dolayısıyla bellek ve kent çalışmalarına olan ilginin, anıların, hikâyelerin, diyalogların içine gömülü olan eşya ve örneği verilen İstanbul antikacılar çarşılarına yönelmesi önemli olacaktır.

KAYNAKÇA

Bachelard, G. (2021), *Mekânın Poetikası*, İstanbul: İthaki Yayınları.

Bali, R. N. (2021), Türkiye'de Antikacılar, Koleksiyonerler ve Müzayedeler (1929-1980) Haberler-Yazılar, İstanbul: Libra kitapçılık ve Yayıncılık.

Baudrillard, J. (2016), *Tüketim Toplumu*, İstanbul: Ayrıntı Yayınları.

Benjamin, W. (2016), *Pasajlar*, İstanbul: Yapıkredi Yayınları.

Benjamin, W. (2017), *Flanör, Yükselen Kapitalizm Çağında Bir Lirik Şair Charles Baudelaire*, İstanbul: Sub Yayımları.

Birikim Dergisi, (2019), Sayı 367, İstanbul: Birikim Yayınları.

A.Connerton, P. (2014), *Modernite Nasıl Unutturur?*, İstanbul: Sel Yayınları.

B.Connerton, P. (2014), *Toplumlar Nasıl Anımsar?,* İstanbul: Ayrıntı Yayınları.

Çelik, B. (2019), *Neden Bazı Eşyalar…* İstanbul: Birikim Dergisi, Birikim Yayınları, 367, 18-24.

Dörtkaş, F. (2019), *Eşya Bize ne anlatır?*. İstanbul: Birikim Dergisi, Birikim Yayınları, 367, 6-8.

Foucault, M. (2015), *Kelimeler ve Şeyler, (İnsan Bilimlerinin Bir Arkeolojisi)*, Ankara: İmge Kitabevi Yayınları.

Geuss, R. *Eleştirel Teori, Habermas ve Frankfurt Okulu*, İstanbul: Ayrıntı Yayınları.

Goody, J. (2014), *Tarih Hırsızlığı*, İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.

Halbwachs, M. (2019), *Kolektif Bellek*, İstanbul: Pinhan Yayıncılık.

Harvey, D. (2013), *Sosyal Adalet ve Şehir*, İstanbul: Metis Yayınları.

Harvey, D. (2015), *Umut Mekânları*, İstanbul: Metis Yayınları.

Lefebvre, H. (2014), *Mekânın Üretimi*, İstanbul: Sel Yayıncılık.

M. Groh, J. (2021), *Mekân Yaratmak, Beyin Neyin Nerede Olduğunu Nasıl Biliyor?*, İstanbul: Metis Yayınları.

Mauss, M. (2018), *Armağan Üzerine Denemeler*, İstanbul: Alfa Yayınları.

Miodownik, M. (2019), *Eşyanın Tabiatı*, *Üstüne Dünya Kurduğumuz Malzemelerin Olağanüstü Öyküleri*, İstanbul: Domingo Yayınevi.

Mumford, L. (2013), *Tarih Boyunca Kent (Kökenleri, Geçirdiği Değişimler ve Geleceği)*, İstanbul: Ayrıntı Yayınları.

Nohl, A. M. (2018), *Eşya ve İnsan-Bir Pratik İlişkinin Felsefesi, Pedagojisi ve Sosyolojisi*, İstanbul: Ayrıntı Yayınları.

Nora, P. (2006), *Hafıza Mekânları*, Ankara: Dost Kitabevi Yayınları.

Orhon, G. (2019), *Cisimleşmiş Bellek, Yaşayan Nesne: Eşya, Ev, Müze*, İstanbul: Birikim Dergisi, Birikim Yayınları, 367, 51.

Önder, M. (1995), *Antika ve Eski Eserler Kılavuzu*, Ankara: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.

Öztürk, Y. (2017), *Prof. Dr. Salim Cöhce Armağanı: Antikacı ve Tarihçi Arasındaki Fark,* Ankara: Berikan Yayınevi.

Pamuk, O. (2019), *Mahsumiyet Müzesi*, İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.

Rasim, A. (2017), *Şehir Mektupları,* İstanbul: Beyan Yayınları.

Ricoeur, P. (2020), *Hafıza, Tarih, Unutuş*, İstanbul: Metis Yayınları.

Kişmir, G. (2021), *Bellek ve Anımsama*, İstanbul: Kriter Yayınevi.

Kömürcü, S. (2020), *Dünya Lekesi*, İstanbul: Everest Yayınları.

Saramago, J. (2019), *Ölümlü Nesneler*, İstanbul: Kırmızı Kedi Yayınevi.

Serdaroğlu, Ü. S. (2015), *İstanbul Bedestenleri, Antik Çağ'dan XXI. Yüzyıla, Büyük İstanbul Tarihi,* Cilt 6.

Taş, E. (2021), "Üsküdar Antikacılar Çarşısı'ndan Kentin Dönüşümünü Anlamak", *Şehir Tarihi Yazarları, Çok Dilli Çok Kültürlü Şehirler,* Mardin: Mardin Artuklu Üniversitesi Yayınları

Uğur, Y. (2019), *Yaşayan ve Yaşanabilir Üsküdar*, 9. Sayı, İstanbul: Üsküdar Dergisi.

Urry, J. (1999), *Mekânları Tüketmek*, İstanbul: Ayrıntı Yayınları.

DİJİTAL KAYNAKLAR

https://www.tebozelmuze.com/KoleksiyonerligeBakis

https://turkcenedemek.com/arama/antika/

https://www.google.com/maps/search/istanbul+bedestenleri/@41.0166248,28.8363335,11z

https://www.google.com/maps/search/istanbul+antikac%C4%B1lar+%C3%A7ar%C5%9F%C4%B1lar%C4%B1/@41.0169082,28.8363324,11z/data=!3m1!4b1

.

EKLER

EK 1: Mülakatlar

Görüşme 1 Üsküdar

- Merhaba, size göre yeni bir eşya ile eski eşya arasındaki fark nedir?

R. B – Bir ara yeni özel üretim arabalara denk geldim. Mesela Vosvos'un yeni güncellenmiş halini yapmışlar. Bu aslında geçmişe ait olduğu için yeni bir eşyayı üretirlerken eskiye ait nostaljiyi kullanıyorlar. Ya da bir elbisenin mesela, hani biçimine baktığınızda, şekline baktığınızda, her şeyine baktığınızda bu günü yansıtıyor ama üzerindeki desen veya şekil diyelim otuz, kırk yıl öncesine dayanıyor. Referans veriyor.

- Peki, bu durum belleği, geçmişi de pazarlamak değil midir bir nebze?

R. B – Ya pazarlama işin içerisinde her türlü var. Bu arada yaşadığımız dönem nasıl bir dönem biliyor musunuz? Her şeyin evirilip, çevrilip bir şekilde pazarlandığı bir dönemdir. Duyguyu pazarlayabiliyorsunuz bugün. Mesela bir instagram paylaşımı, bazen böyle denk geliyorum. Kamerayı bir yere sabitlemiş veya birine vermiş bir çocuk seviyor ya da bir hayvan seviyor bu aslında pazarlıyor yani sosyal medyada dahi olsa bile pazarlıyor. Karşılığında ne alıyor? Direkt parada almıyordur ama etkileşim alıyordur.

- Evet, peki mesela bu antikacılara uğrayan sizden farklı insanların işte en iyi antika mobilyaları zenginler alır veya çok eski bir tablo bu konuda ne düşünüyorsunuz?

R. B - İşte burada bir dönem korunup, muhafaza edilmiş, korunmuş, günümüze denk gelmiş, o zamandan bu zamana kadar taşınmış yani. Tekrardan üretilmiyor, tekrardan yapılmıyor. Zaten onu özel kılan şey onun sayılı olabilecek bir şeyde olması… Bir saat modeli düşünün 1970 diyelim ya da 1950 diyelim. O saatten bir tane olması ile on bin tane olması arasında bir fark var. Burada işte ulaşılabilirlik söz konusudur.

- Peki, burada sizin de ilginizi çekecek yönüyle sanatsal bir şey mi devreye giriyor. Biricik midir antika, özgün mü?

R. B - Sanat çok farklı bir nokta. Antika biriciktir yani elmasa sanat diyebilir misin? Tasarımına sanat dersin. Ama elmasın kendisine siz sanat diyemezsiniz. Elmas çok farklı yani elması farklı kılan şey hem

görüntü olarak verdiği bir etki hem de çok nadir olmasıdır. Düşünsenize her sene tonlarca elmas bulunuyor. Bu ne olur? Birden elmasın fiyatını düşürür. Bu biraz arz talep meselesidir.

- Burada bir sorum olacak. Mesela burada hiçbir yerde bulunamayan bir nadir parça var. Bunu nasıl değerlendiriyorsunuz?

R. B – Şimdi arzı ne kadar olursa fiyatı da o ölçüde yükseliyor. Dedim ya bir şeyin bir tane olması ile on bin tane olması arasında bir fark var. Çünkü çabuk ulaşabiliyorsun. On tane diğeri satar, yüz tane diğeri satar. Çıkıp onu bir milyona satamaz. Satabileceği bir fiyattan satar.

- Peki, size antika deyince aklınıza ilk ne geliyor?

R. B – Bana mezarlık geliyor. Şöyle mezarlık, aslında mezarlık kısmı ben müze için bağdaştırıyordum. Mezarlıktır yani. Hani o dönemde onlar yaşanmış, olmuş, bitmiş, kullanılmış ve o dönemde kalmış yani. Şuan yaşadığımız dönem çok farklı bir dönem. Farklı bir anlamda mezarlık diyorum. Şimdi şöyle tekrar bu eşyalar kullanılamaz mı? Kullanılabilir. Mesela günümüzde moda diye bir kavram var. Moda zaten çok farklı bir dünyadır. Kapitalizmin bize getirdiği bir şeydir. Her şey tüketmekle geçiyor. Aslında biz çok çılgın tüketim döneminden de geçiyoruz. Diyorum ya sana kamerayı koyuyor. Bir şey yapıyor. Ama mesele ne? Bir şeyleri başka tarafa sunup tüketilmesini sağlamaktır. En basiti instagram mesela. Mesela geçenlerde kendi instagramımda bir şeye denk geldim. Hani geliyorsun buraya okudun, tükettin geçiyorsun. Ondan sonra başka yere geliyorsun. İlgini çekecek bir şey varsa duruyorsun. Mesela Tiktok var artık. Müzikli saçma videolar oluyor. Bazıları acıklı bazıları size güzel geliyor. İşte o an kendini bir kaosun içerisinde hissediyorsun. Yani bunu saatlerce yaptığınızı düşünün. Toplumun büyük çoğunluğu kullanıyor. Mesela şu heykele bakalım. Bir bunun aslı var. Bir de bunun kopyası var. Artık bu seri üretilebilir bir hale getirildi. Muhtemelen bunun gerçeği zaten var. Yüzü bana yabancı gelmiyor. Yani günümüzde aslında bu da bir tüketim, alıyorsun, tüketiyorsun. Bir yerde bir süs olarak kalıyor. Bir şey olarak, dekoratif bir şey olarak kalıyor.

- Bir şeyin özgünlüğü ile bir şeyin seri üretime geçmesi var. İşte üretim araçları var. Sanayi yükseldi ve insanlar, örnek veriyorum. Mona Lisa tablosu, o tablonun özgünlüğü var ve bir kişinin elinden çıkma bir eser bu seri üretime geçince tamamen sürekli üretilen ve her yerde bulunan bir şey haline geliyor. Bu da aslında önceki eseri yıpratan veya değersizleştiren bir şey olarak mı ortaya çıkıyor?

R. B – Aslında tam aksine değerli kılıyor. Neden biliyor musun sana ikon üzerinden örnek vereceğim. Bu duvarlara yapılan şeyler mesela. Che Guavera ondan sonra böyle böyle belli isimlerin, anlık sprey ve şablon ile başladıkça aslında aslını merak ediyorsun. Burada bir gizem kalıyor. Mesela bunu medya çok iyi kullanıyor. Bu aslında onu öznel olarak değerli kılıyor aslında. Ulaşılabilirlik, tanınabilirlik. Bu aslında yaşadığımız dönemin bize getirdiği bir şey.

-Tüketim toplumumu?

R. B – Evet, bu obje sende var. Görsel olarak sende var, ulaşabiliyorsun. Sen bunu tanıdığın için artık asıl amaç ulaşmak.

- Sanırım tam olarak anlamıyoruz o şeyi. O şeyi anlamıyoruz ama sonraki sürekli basılan nesneleri, objeleri falan onları normal bir obje olarak görüyoruz. Onları bir meta olarak görüyoruz. Antika değil de meta olarak görüyoruz.

R. B – Evet. Evet. Metalaştırıyorsun aslında. Yani bildiğin metalaştırıyorsun. O Gizemde nerde yatıyor biliyor musun? Aslında tam olarak da gizem değil. İşin içinde biraz gizem var ama diğer kısmı ulaşılabilirlik, ulaşılabilirlik, ulaşılabilirlik. Bunu sadece ben tanıyor olsam ona ulaşmamdaki algı ile bunu herkesin bilmesi biraz farklı. Nasıl söyleyeyim? Diyelim ki çok iyi bir sanatçı adayı var. Ama birden her yerde fotoğrafları asılmaya başlandı. Afişleri asılmayı başlandı. Herkes tanımaya başladı. Bu sefer herkes o sanatçıya ulaşmaya çalışacak. Asıl gizem orda yatıyor çünkü herkes artık tanıyor. Tanınırlık kısmı da mesela çok çok önemli bir meseledir. Yani yıpratma işin içerisinde var mı? Evet, var ama o başka bir noktadadır. Ama bizim konuştuğumuz şey o eserin kendisine ulaşma şeyi yani düşünsene Mona Lisa'yı tamam mı? Nereden izleyebiliyorsun biliyor musun? Şu duvardan şu duvara aranda bu kadar bir mesafe var. Yani Louvre Müzesi'ne filan gittiğinde ben gitmedim ama belki bir gün giderim. İzlerken bile arada bir şey var. Bir de zarar gelmemesi için kat kat camlar falan var arada ve sen bu mesafeden Mona Lisa'ya bakıyorsun. Normal bir fotoğraftan, internetten girdiğin yerden baksan daha şey görürsün. Düşün öyle bir talep var ki öyle bir tanınırlık var ki hani bu tanınırlıkta nedir? Mona Lisa tablosu işte iki yüz elli milyar dolarla şu şu milyarder kişiye gitti. Üzerine makaleler yazıldı. Dergilerde yer aldı. Televizyonlarda yer aldı. Bunların hepsi bir şeydir aslında, o aslı yüceltiyor. Pohpohluyor. E o zaman biz özü nerde arayacağız? Aslında iş biraz daha popülerleşme yani sen o popüler olan şeye ulaşma gayendir.

- Peki, geçmiş hakkında, nostalji hakkında, bellek hakkında, antikayı düşündüğünüzde neler söylenebilir?

R. B – Mesela ileri yaşlarda olan birini düşünelim. Hantallaşma dediğimiz şey. Artık yaşayacağın bir şeyin yok. Bedensel yorgunluk diyelim. Çünkü artık yaşayabileceğin bir şey yok. Mesela bir pencerenin önünde caddeye bakıyorsundur. Çünkü bir hareketin yok. Bu sefer ne oluyor. Geçmişe gidiyorsun. Gözlemliyorsundur. Bu elinde olan eski eşyalarla ya da eski arkadaşlarınla oturup bir rakı sofrası kurmak mı dersin. Bir nostalji yaratırsın. Geçmişi hatırlarsın. Antikayı böyle düşünebiliriz.

- Çok teşekkür ederim bu güzel sohbetiniz için umarım tekrar görüşebilme imkânımız olur.

- R. B - Rica ederim. Ben teşekkür ederim.

Görüşme 2 Üsküdar

- Merhaba, Çocukluğunuzda unutamadığınız bir eşyanız var mı?

K. K – Sedef kolyem vardı. Geçen günler sedef taşlarını buldum. Çok mutlu oldum. Annem düğünler için bazı şallar bulundurdu. Oğlumun kıyafetlerini yıkayayım derken bazı elbiseler ayıkladım. Şalı bulunca çok mutlu oldum. Kolyemdeki sedef taşlarını bu şallara takmıştım. O kolyenin taneleri ile karşılaşmak beni çok mutlu etmişti. İrili ufaklı sedef boncukları sürekli benim boynumdaydı. Bir sıra halindeydi. Bizim zamanımızda boncuk çok yoktu ki onu değiştir bunu tak. Şalı görünce o zamanlar boynumdaki sedef kolyeyi hatırladım. Sonra dedim ki demek ki eskileri atmamak lazım. Kıymeti şimdi anlaşılıyor. Bir iki sedef boncuğu şimdi o şal ile gelmeseydi o anıları hatırlamayacaktım.

- Peki, sizin için eşya ne anlam ifade ediyor.

- K. K – Eşyanın benim için hiçbir önemi yok. Eşya derken antika eşyadan mı bahsediyorsunuz? Normal bir şey benim için. Eşya ihtiyaç duyduğun şeydir. Kullanmaya, hayatı daha kolaylaştırmak için işe yarayan şeylerdir.

- Peki, antika sizin için bir anlam ifade ediyor mu?

- K. K – Geçmişi hatırlatıyor. Geçmişten gelen bir şey olduğu için kıymeti var benim için sadece. Yoksa bunların pek bir değeri yoktur normalde.

- Peki, bu çarşı hakkında ne düşünüyorsunuz?

- K. K – Keşke param olsaydı da bunların hepsini alabilseydim diyorum şuan benim bu çarşıya ilk gelişim ve beni çok etkiledi.

Görüşme 3 Horhor

- Merhaba, antikalar hakkında ne düşünüyorsunuz? Sizin için ne anlam ifade ediyor? Biraz anlatabilir misiniz?

B. S - Gittiğin bir antikacılar çarşısında siz buna para vermiyorsunuz. Şuna da para vermiyorsunuz. Şuna da para vermiyorsunuz. Neyi satın alıyorsun biliyor musun? Hikâyeyi. Şimdi buraya gelen insanlar neyi seviyorsunuz abi. Ama sen bu eşyanın birçok şeyini sevebilirsin. Baktığın zaman sevmezsin. Ben dünyanın neresine gitsem de bu eşyaların nefes ile yaşam bulduğunu anlattıktan sonra vay be diyeceksin. Çünkü nefes yoksa bu antikaların hepsi çöptür. Nefes ile yaşar antikalar. İşte birçok insan bu hikâyeler için geliyor antikacılar çarşısına. Yani geldiği zaman mobilyayı görüyor, teybi

görüyor. Dikiş makinasını görüyor. O yüzden antika dediğimiz şey merak. Herkes meraktadır. Çünkü keşfetmek farklıdır. Elon Musk ne dedi. Programını bilmiyorum izledin mi? Sonra da dediler abi sen manyak mısın? Sen her şeyini sattın. Nedir senin amacın nedir? Dünyanın en zenginlerindensin. Marsla ne belanı arıyorsun. E dedi… Biz geçmişten günümüze hep keşfetmedik mi? Coğrafi keşifleri tamamladık. Dünyada keşfedeceğimiz yer kalmadı. Ve dedi ki ben kendim içimdeki o içimdeki keşif duygusunu öldürmedim. Öldüremiyorum ve hiç kimse öldüremiyor aslında. Ve diyor ki biz dünyada keşfedeceğimiz bir şey kalmadı Marsı keşfedeceğiz diyor. O şimdi bir şey keşfederken tamam mı ama aynı zamanda geçmişi de keşfetmemiz gerekiyor. Çünkü biz orda da yoktuk. E nasıl keşfedeceğiz? Antika ile.

- Yani keşfetme arzusu iyi bir şey mi?

B. S - Yani böyle bir şey yani. İnsanlar artık şey demiyor. Biz bunu keşfedeceğiz falan o bilinçle değil duygusal olarak biz öyle bir yaratığız yani. O yüzden. İnsanoğlu çünkü sürekli keşfetmek ister. Hatırlamak ister. Bilmek ister. Nerden geldik? Nereye gidiyoruz? Düşünsene milyarlarca hücre var şu bedende. Ve ne yazık ki çok üzüldüğüm noktalardan biri. O kadar öldürüyoruz ki şurayı(başını göstererek), o kadar farklı bir kısma yöneliyoruz ki ama o milyarlarca hücre arasında var olan şeyi keşfedemiyoruz. Belki bunu keşfetmemizi sağlayacak bir antika gördüğün şu fincan. Ha birde kimileri de antikayı miras olarak görüyor. Biliyor musun? Antikayı özellikle çok fazla takip eden kesimler var. Böyle işte gelecek nesle bırakılacak. Çoluğuna çocuğuna bırakılacak bir özel hediye olarak görür. Çünkü gelecek nesle bu mesajı veriyor aslında. Geçmişi nerden bileceksin? Çünkü sen oradan geliyorsun. Osmanlı dönemi motifiyle ilgili yüzük dünya kadar satıyor. Değil mi? Neden çünkü sana bir şey hatırlatmaya çalışıyor.

- Peki, antikacılarda sizi en fazla cezbeden antika nedir?

B. S – Eşya olarak mı?

- Evet

B. S – Onu birebir hiç düşünmedim. Çünkü her birine ayrı bir gözle baktığım için. Yani antikada bence o eşyadan ziyade. O var olan ürünün hikâyesidir beni cezbedecek olan şey belki de. Çünkü bir sürü ürün var. Hani ay ben radyo hastasıyım falan filan değil.

- Diyenler var ama?

- B. S – Diyenler var, oda neden? Tamam mı? Koleksiyonerler var mesela.

- Bu işin ticaretini yapan mı?

- B. S – Ticareti değil. Adamın ya çok ciddi bir anısı var. Kendi geçmişini satın alıyor. E haliyle biriktiriyor. Bildiğin geçmişini biriktiriyor. Ya da baktığın zaman bir de böyle bir boyutu var. Tabi ki de güzellik anlayışı dediğimiz bir kavram var sanat tarihinde ve çok değişkenlik gösterir. Ama o güzellik anlayışının en dibine indiğin zamanda yaşanmışlıklardır. Yani senin güzellik anlayışını belirleyen şey sen değilsindir. Çevresel faktörlerdir. Çünkü biz altıncı aydan itibaren yüklenen normlarla şekilleniyoruz. O yüzden sen şey diyemezsin. Bu beni zevkimdir diyemezsin. Sen dersin ki bu bana yüklenen çevresel faktörlerin zevki. Öyle bir zevk oluşuyor çünkü sende.

- Hımm, Evet…

- B. S – Öyle yani antika çok derin. Bir de mesela özel olarak radyo dediğimiz şey hani. Radyoların en fazla kullanılan süreçlerde neler oldu? Radyolarda neler çıkıyordu? Ve neden o yüzden radyoya çok merak vardı? Bak mesela radyoya çok meraklı var. Mesela darbe? Darbe diyorum çünkü spesifik bir şey olduğu için. O süreçte çünkü insanlar kötü bir süreç yaşıyorlar ve her şeyi oradan alıyorlardı. Günümüze bakalım. Telefon mesela. Mesela twitter'dan bahsedelim. Şuan biz twitter'dan alıyoruz haberleri televizyondan da değil. Ama doksanlara gittiğimiz zaman televizyondan alıyorduk o haberleri. O yüzden antikaya olan bakış açımız böyle olmalıdır.

- Yani şunu mu demek istiyorsunuz? Radyo insana bir eşya olarak bellek verdi. İnsanlara bazı kötü durumları mı anımsattı?

- B. S – Yani şöyle burada her bir eşyanın hikâyesi vardır. Hepsi bir belleğe sahiptir. Ya da mesela daha eskilere gidecek olursak işte. Şeyler vardır. Takı, aksesuarlar vardır. Antika, bunların her birinin çok farklı hikâyeleri vardır. Filin dişi. Çok da pahalı bir üründür. Fildişini neden satın alırlar? İnanışa yönelik satın alıyor insanlar. İnanış ne? Kötü enerjilerden koruyor. Kötü güçlerden koruyor. Bu sefer işin içine ne giriyor? Bu sefer işin içine inançsal boyut girer. Rönesans dönemine bak. Michelangelo dönemine bak. Onların ürünleri, eserleri neden bu kadar popüler? Çünkü bir devrim yarattılar ve o devrim zenginlerden geldi. Medici ailesi onu başlattı. Ama Medici ailesinin bu sanatçılara verdiği destek ile topluma indiler. Toplumsal ayaklanma oldu. Ve halk o devrimi yaptı. Bizde ne oldu? Türkiye Cumhuriyeti kurulduğu zaman ne oldu? Halk hiçbir şey yapmadı. Halk o sanat anlayışını benimseyemedi çünkü çok ciddi bir süreç, savaştan çıkmışsın. Atatürk tak tak tak şeyler kurdu. Sanat nerede oluştu? Askeriyede oluştu. Türkiye'de ilk sanat askeriyededir. Toplumdan gelmedi. Ama Rönesans'ta neydi? Toplumdan geldi abi. Halkın o sırada düşüneceği mesele karın tokluğu, inanış, kıyafet geçişi bile çok zor yani. Yani tamamen değiştiriyorsun sen değil mi? Halk o zaman yaşam mücadelesi verirken sen sanatla ilgilenemezsin. Zaten sanatı bu toprakların başlatması lazım çünkü Michelangelo halktan biriydi. Anladın mı? Halktan biri olarak yüksek bir yere geldi. Zenginleri işte

ayna yok ya. Portreler yapıldı. Yani realist form oluştu ve insanlarla birlikte bu aşağıya geldi. Zaten aşağıdan gelen şey yukarıya geldi. Birbirini destekleyerek koskocaman bir şeyi yıktılar yani. Şimdi sen kalktığın zaman Michelangelo'nun tablosuna para verdiğinde sen o tablonun güzelliğine mi para veriyorsun? Yoksa sen o devrim anlayışına mı para veriyorsun? Mesela hemen arkanda bir antika var. Niye buna para veriyorsun? Bunu alan kişi muhakkak o eşyaya baktığı zaman onunla bir vakit geçirdi ve o anıyı satın alıyor. Çünkü hafıza dediğimiz şey silinebilir bir şeydir. O yüzden senin bir şeye ihtiyacın var ki…

- Bu olay Fotoğraf çekmek gibi mi?

- B. S – Aynen öyle. Mesela şuan post modern çağdayız. Modern çağ ile geleneksel çağı birleştirip ortaya bir ürün koydu. Her şey olabilir. Her şey sanattır. Her şey mümkündür.

- Peki, siz bu konu hakkında ne düşünüyorsunuz?

- B. S – Adam ben diyor resim yaparken şu halimle sıçrattım diyor. Orada sen o anlayışı satın alıyorsun.

- Peki, o anlayışı, demin bahsettiğiniz anıyı satın almak insana nasıl bir güç verir?

- B. S – Süreç halinde birçok çağı atlattık. Sadece bilindik hikâyelerden bahsedeceğim. Tabi bu süreçler içindeki savaşlar… İlkler… Sen onu satın aldığın zaman şükrediyorsun aslında. Seni motive ettiriyor. Senin ataların o süreci atlattı. Sen bu çağımı atlatamayacaksın? Ya da sana bir şey kazandırmasına da gerek yok…

- Evet, bazı mağara resimleri vardır. Bilirsiniz belki. Mağarada üst üste eller vardı. Örnek vermek için söylüyorum. Örneğin bu el resimlerini, birçok asır, yıllar boyunca ellerinin izini çizmişler. Farz edelim ki o duvarlara resmedilen el izlerini kesip bir müzede sergilediler veya kendine mal ediyorsun bunu nasıl yorumlarsınız?

- B. S – Bu aslında aktarma meselesidir. Biz bir şeyler üreterek gelecek nesillere bırakıyoruz. Sirkülasyondur. İletişime geçmedir. Kaynaşmadır aslında. İçgüdülerimiz vardır. Her biri içgüdüseldir aslında. Adamlarda sürekli gelecek nesle bunu bırakmak istediler. O yüzden mağaralarda en başta resimler çizdiler. O formu kazandırdılar. O hafızayı oluşturdular. Mesela mağara resimlerini gördüğün zaman adamların neyi avlayıp neyi avlamadıklarını söylüyor. Adam resmen diyor ki aslandan uzak dur o seni yer. Sana zarar verir. Sen bunu gelecek nesle bırakıyorsun. Sürdürülebilir bir yaşam o zamandan beri başlıyor. Eğer ki bu yaşamımız sürdürülebiliyorsa miras dediğimiz olay o zamanlardan başladı.

- Referanslarınızı mağara resimlerinden vermeniz Horhor Antikacılar Çarşısı'nı, antikayı anlamam için çok önemli benim için çok teşekkür ederim.

- B. S – Tabi, ilk hafıza oradan başladı gibi bir şey.

- Severek aldığınız bir antikanız oldu burada?

- Evet. Bende mesela hesap makinası var bir tane. Antika. Fokus marka. O dönemi hiç görmedim. Tamam mı? Deli gibi hayal ediyorum. Kitap okursun canlanır. Muhteşem ütopik bir şeye sahip olursun o karakterlerle. O ütopik dünyanın bir karakteri de sen olursun tanrısal bakış açısıyla. Ama bir filmi izlerken öyle değilsin çünkü tanrı yönetmendir. O yüzden ben bir antikaya baktığım zaman aslında o dönemin tanrısı oluyorum. Bildiğin kendimce o bu hesap makinası böyle kullandılar. Biz erkek arkadaşımla televizyon kullanmazdık. Uzun zaman evde televizyon olmadı. Ne yaptık biliyor musun? Çok güzel bir salonumuz vardı. Kahveci güzelini bilir misin? Duvar halısı. Muhteşem bir halıdır. Antikadır. O halıyı koyduk. Her gelen giden o kahveci güzeline bakıyor. Ya diyorlar acaba evin hanımı bu mu? Ya bunlar hizmetkâr olabilir mi? Arap kızı da var orda. İçindesin. O sahnenin içindesin. O neydi acaba? Kahveci güzeli nereden çıktı? Ya da duvar resmi vardır geyik. Çocukluğumuzda ben korkardım mesela. Çok farklı bir bakışları vardır. O halılara baktığın zaman direk seni hipnotize ediyor. Direk onu hayal ediyorsun. Ordasın. Onun sahibisin. Ya da onun kölesisin. O sıra kendini normlarında köle gibi hissediyorsan o sıra geyiğin kölesisin. Ama kendini lider olarak görüyorsan o geyiğin arkasındaki manzaranın görmediğin kısımlarına sahipsindir.

Görüşme 4 Horhor

- Merhaba, izninizle size birkaç soru sormak istiyorum. Çocukluğunuzda unutamadığınız bir eşyanız var mı? O size ne anlatıyordu? Neyi hatırlatıyordu?

- S. Ş – Öyle beni buraya getirecek bir hikâye oluşturabileceğim bir hikâyem yok. Bugünlere getirebilecek ve onun üzerinden bir hikâye oluşturacağım bir şey yok.

- Benim mesela hiç unutmadığım bazı mantar tabancaları vardı bilirsiniz?

- S. Ş - Tabi. Ben 63 yaşındayım o devirleri yaşadık yani. Yani sen mantar tabancası filan deyince biz o mantarları tel koyardık iki ucuna patlatır insanları korkuturduk. Öyle olaylar yaşadık. Betona değdiği zaman patlıyordu. Öyle haylazlıklarımız filan vardı. Mesela o torpiller vardı. Biz Beyoğlu'nda oturuyorduk. Bazılarının masasının altına koyar patlatırdık veya kendi arkadaş grubumuz arasında böyle haylazlıklar yapardık. Kızılay'ın Türk Hava Kurumu'nun kulvarları olurdu böyle. Milli bayramlarda biz onlara giderdik. Kurumlardan kumbaraları alırdık. Bayramlarda rozetler vardı. Onları takardık. Onlarda kumbaralara para atarlardı. Bir iki gün o kumbaralar bizde kalırdı. Bayram bittiğinde biz o kumbaraları kuruma teslim ederdik. Bunlar işte ortaokul sıralarında yaptığımız şeylerdi. Yani sen mantar patlatma deyince böyle anılar aklıma geldi.

- Biz böyle salça kutuları vardı. Torpilleri yakıp içine koyardık salça kutuları havaya uçardı.

- S. Ş – Mesela bizde o dönemlerde Beyoğlu'nda bulunduğumuz mahalle plastik top bulamazdık, alamazdık. Plastik ve kâğıtları doldururduk falan. Unutamadığım şeylerden bazılarıydı. Onlarla top oynardık. Doldururduk, öyle şişkinlik olurdu. Öyle top oynardık onunla.

- Peki, bu tür anıların sizi antikaya yönelmesi mümkün mü? Bunların etkisi var mı?

- S. Ş – Yok. Benim şöyle benim babamda bu mesleği yapıyordu yani. Babamdan dolayı merak sardım. Bir de ben sanat okulunda okudum. Boya ve dekorasyondu benim bölümüm. Hem boya dekorasyon hem de baba mesleğiydi. Öyle işte askerden sonra seksenin eylül ayı itibariyle 42 senedir ben bu işi yapıyorum. Yani baba mesleği babadan geliyor ilgim.

- Peki, Horhor'u biraz anlatabilir misiniz?

- S. Ş – Horhor en eskilerinden seksenli yılların Eylül'ünde burası açıldı. Babalarımızın döneminde kule dibindeydi. Kule dibinde otuz kırk tane baraka vardı. Belediyenin tahsis ettiği barakalarda eskicilik yaparlardı. Böyle antika değil de eski eşya alıp satıyorlardı. Zaten onlarda o dönemlerde antikanın ne olduğunu filan bilmezlerdi. Ondan sonra bu askeri ihtilalde belediye başkanı paşaydı. Belediyenin yerinden babamları filan çıkardılar oraya el koydular. Orası yıkılınca filan Horhor boş bina olarak duruyordu. Burayı buldular. İlk etapta burası 35 kişi ile kule dibinden geldiler babamlar. Burası 35 kişi ile kuruldu. Ondan sonra başka yerden insanlar çarşıya geldiler. Şu an dolu yani.

- Şuan 202 dükkân ve 8 katlı bir bina olarak duruyor değil mi?

- S. Ş – 7 katlı bir çarşı burası işte. Eşyaya dair, antikaya dair derli toplu bir çarşısıdır burası. Çukurcuma'da da var. Üsküdar'da da var. Mesela burası bir çarşı olduğu için derli topludur. Mesela buraya bir eşya gelir hasta olarak, onun bakımı, tamiri filan yapılır. Ondan sonra satışa sunulur.

- Genelde restorasyon tarzı bir mantığa sahiptir değil mi? Eski eşyalar restore edilerek sunulur burada değil mi?

- S. Ş – Bazen öyle de oluyor. Bazen müşteri ben yaptırırım filanda diyor. Öyle de alıyorlar ama daha çok yapılıyor. Onarılıyor. Son kullanıcıya veriliyor. Tabi burada döşemecisi de var. Tamircisi de var. Eşyanın her şeyini yaptırabileceğin bir yer burası.

- Bu Horhor'a gelen eşyalar geçmişteki eşyalar mı? Antika olabilecek eşyalar mı?

- S. Ş – Yani şimdi antika olabilecek de var. Bir de eski ama kullanılmış ev eşyası da var. Yani her eski eşya antika olmuyor. Antika olabilmesi için o dönemin ünlü birinin kullanabilmesi lazım veya o

dönemin tarihi yapısını yansıtması lazım. Mobilyada arnevu vardır filan. Öyle şeyler vardır. Sırf eskidir. Eski Rum ustaların yaptığı şeyler vardır. Eski eşyadır ama antika değeri yoktur yani. Bu mesela 15 – 20 sene öncesine kadar yurt dışında fuarlar oluyor çoğu arkadaşımız gidip oradan alıp geliyor. Onlarda çok antika değil de Avrupa'nın eski eşyaları gibi bulunuyor. Oradan zaten çıkışı zor oradan da çok pahalı alıp burada satmak çok zor oluyor. 15 sene öncede daha önce yurt dışından gelmiş iç piyasada çıkan mobilyalar normalde hepsi Avrupa'dan gelen mobilyalar İngiliz mobilyası, Fransız mobilyası öyle mobilyalar vardı. O zamanlar hakikaten hepsi antika oluyordu. Şimdi gelen mobilyaların çoğu kullanılmış eski ev eşyası gibi duruyor. Tabi bu marka olan şeylerde geliyor bu arada.

- Tam da burada bir soru sormak istiyorum. Eşya ile antika arasındaki fark nedir sizce?

- S. Ş – Eşya ile antika arasındaki fark tarihi olması lazım, o dönemi yansıtması lazım veya da o dönemin ünlü kişilerin kullandığı şeyler olması lazım. Her eşya antika olmuyor. Şimdi mesela bir gazoz şişesi alalım. Toprağa gömelim. Yüz sene sonra çıkaralım. Bu antika olmaz. Eski eşya olur yani. Örneğin Rönesans mobilya antikadır. Art deco antikadır. Arnevu antikadır. Bir de porselende markalar vardır. Onlar antikadır. Porselende yüzyıl geçmesi lazım onların antika olabilmesi için.

- Sizce sadece antika elit zümrenin elinden çıkma mıdır? Bu konu hakkında ne düşünüyorsunuz?

- S. Ş – Yani çok elitten çıkma iddiaları oluyor. Yani tesadüf öyle sıradan bir yerlerden de çıkıyor ama çoğu anneannesi veya babaannesi kraliyette veya sarayda oluyor. Öyle yani bunun zaten alıcısı da elit tabakadan oluyor. Bir de antikada o kadar çok çeşit var ki, hepimiz her gün bir şeyler yaşayarak öğreniyoruz. O kadar farklı ki ağacı farklı bunun, avizesi farklı, yağlı boyası farklı, tablosu farklı, halısı farklı, camı farklı, porseleni farklı. Hepsini çok çok iyi biliyoruz değil. O yüzden bu 202 dükkânda bazıları işte ağaçla uğraşıyor, bazıları abajurla uğraşıyor. Birbirimizden destek alıyoruz yani. Atladığımız çok şeyde oluyor. Çok ucuza alıyorsun sonra bakıyorsun aaa! Bilmem bu parça nereden çıkma filan diyorsun. Antikayı bu yüzden sürekli araştırmak lazımdır. Bir de moda, akım, işte tasarımcılar, modacılar her seferinde farklı bir şeyi moda yapınca işte bunlar çok iyi yönlendiriyor. 5 sene önce varaklılar çok modaydı onlar çok satılıyordu. Şimdi artık yavaş yavaş onun modası geçti. Vintage modele döndü olay. Klasik çalışanlarda tekrar moderne döndü falan. Bu dönemle ilgi sürekli değişim oluyor yani. Ne moda ise o daha iyi para ediyor yani.

- Size uğrayan kesim daha çok hangi kesim oluyor? Antikaya meraklı kişiler mi? Elit tarafına özenen kişiler mi? Kimler uğruyor size?

- S. Ş – Ya bir meraklı kesimi var. Elit kesim daha çok işte. Onlar biraz sanattan hoşlanan bazı tipler var. Sanatçılar mesela çok gelir gider. Mesela ben yeni olan bazı mağazaları filanda dolaşıyorum. Burada antika daha ucuz. Yeni mağazalarda bakıyorsun. Dünya paralar falan onu aldığın zaman ki ay

sonra satmaya kalksan fiyatı yarısı bile etmez. Burada ne alırsanız alın. Onun bir geriye dönüşümü oluyor yani. Eğer bilinçli bir müşteriyseniz zaten iyi şeyler seçersiniz ve her zamanda kazanırsınız. Mesela dediğim gibi yağlı boya tablolar, tabloyu yapan ressamın kişiliği çok önemli, imzalar, bazı imzalar kar ediyor bazı imzalar kar etmiyor. Onu işte dönem dönem ünlü biri biliniyor ertesi vakit bilinmiyor durumu da oluyor. Farklı ama yani bir şey aldığın zaman hiçbir zaman aldanmazsın bizde yani. Öncelikli hem biraz yatırım açısından da yatırım yapıp iyi para kazanan koleksiyonerler var yani. Her kesimin farklı merakı var.

Görüşme 5 Mecidiyeköy

- Eşya sizin için ne anlam ifade ediyor? Genel itibariyle ne anlam ifade ediyor? Unutamadığınız bir eşyanız var mıydı?

- Ü. Y – Belki eşyayı şöyle ifade edebilirim. Anlam ifade etme olayı üzerine gidersek. Normalde benim için çok fazla anlam ifade etmez. Ama çocukluğumda kullandığım bisikleti hala hatırlarım. Borelli marka idi. Bir tane kırmızı ve beyaz bisikletti. Amortisörlüydü. Çok da güzel bir bisikletti. Abim bana almıştı. İlk bisikletimdi ve onu halende hatırlarım. Bu anlamda eşyaları severim.

- Sizde o zaman belleği çağrıştıran bir şey gibiydi değil mi? Mesela kırmızı olduğunu hatırlıyorsunuz?

- Ü. Y – Evet, hem bisiklet çok iyiydi hem de ilk bisikletimdi onunla gezme olayım çok zevkliydi. O yüzden onu sürekli hatırlarım.

- Peki, o bisiklete bindiğiniz zaman ne hatırlıyor musunuz? Mekâna özgü bir şeyler hatırlıyor musunuz?

- Ü. Y – Çocukluğumun saf, temiz ve gamsız hali aklıma geliyor. Biniyorsun. Bir bisikletin var. Para derdin yok. Bir şeyin yok. Kafa her şeyle meşgul değil. Onun için özgürsün yani.

- Size o zaman eşya bir şey anlatıyor sanırım?

- Ü. Y – Bazı eşyalar ile güzel zaman geçirdiğim. O aklımda kaldı diyebilirim sizlere.

- Peki, o bisikletiniz şimdi yanınızda olursa sizin için bir anlam ifade eder mi?

- Ü. Y – Yine duyguya girer miyim? Bilmiyorum. Ama aktif olarak kullanır mıyım? Sanırım sağlam olduğu sürece kullanırım o bisikleti.

- Peki, artık günümüzde teknoloji çok ilerle biliyorsunuz? O geçmişinizde kalan bisikletimi tercih edersiniz? Yoksa daha modern, sağlam bir bisikleti mi tercih edersiniz?

- Ü. Y – Şimdiki modern bisikleti tercih ederim.

- Peki, geçmişte gördüğüm, beraber anılar biriktirdiğin bisikletiniz şimdi bu antikacılar çarşısı'nda bulsaydınız onu saklar mıydınız?

- Ü. Y – Onunla güzel anılarım olduğu için saklardım. Zamanın şartlarına göre anıları var diyebilirim. Çağrışımları oluyor tabi.

- Peki, antika sizin için ne anlam ifade eder? Antika ile eşya arasındaki fark nedir? Sizce.

- Ü. Y – Antika ile eşya arasındaki fark yaşanmışlık olması ve orijinal olması. Yani antika dediğin şey genelde göze bu vazolar, işleme bakırlar gelir ama bunun piyasa malını bir ton bulabilirsin piyasada ama onun içinde bir tarih gerekir. Antika için o tarih olayı olması lazım. O antikanın yaşanmışlığı o antikayı atfeder. Tarih onu değerli kılar.

- Peki, ailenizde senin için antika olmaya aday bir eşya var mı? Dede yadigârı, nene yadigârı?

- Ü. Y – Vardır. Ben pek önemsemem evde bu tür işleri, eşyayı biriktirmeyi ama ailemde var. Abim eski eşyaları biriktirmeyi çok sever. Hatta bir tane perde vardı baya eskiydi. Onu güncel forma soktu. Onu kendine gömlek yaptı mesela. Çöp olmasın. Eskiliği de kalsın. Ama daha işlevsel bir şekilde kullanılabilsin diye. Belki çöp olarak görülebiliyor ama onun için daha değerli bir şey haline geliyor.

- Şu an bu antikacılar çarşısında en çok ne hoşunuza gidiyor. Neye daha fazla ilgi duyuyorsunuz?

- Ü. Y – El işleme bakır ve gümüş. Daha eski daha küçük materyaller. Mesela tütün tabakası. Bir şeyin daha eski daha orijinal olmasını isterim.

Görüşme 6 Mecidiyeköy

- Merhaba, eşya hakkında ne düşünüyorsunuz? Eşyaya dair neler söyleyebilirsiniz?

- Y. V – Seyithan Kömürcü'nün bu mektup sana değil / konuşma yaşına gelen eşyalara / demiri dövenin elinden canıma geçen ağrı büyüyor / sabahları beni dışarı çıkaran acı ağacı / geceleri beni eve gönderen zaman / yapmamam gereken şeyler / kalbimde sürtünüp büyüyen delik / zaman hızlı ama vakit geçmiyor / öyle ki bazen yukarıdan attığım öfkeyi aşağıdan toplayabilecek kadar hızlı çarpan bir kalbim var / okudum / öfke yavaş yavaş düşüyormuş aşağıya..

Bu mektup sana değil / bakma yaşına gelen eşyalara / utandığım bir yüzü oluyor bazı eşyaların / durmadan bir yerimi kurcalıyor yoksulluk / kalbi kırık bir ok nereyi vurabilse orası oluyorum bazen / gövdemi doldurdum alkolle / gözlerimi kırmızı kırmızı edip bakıyorum yüksek binalara / hepimiz dünya soğuktur diyen o nineden olmadık mı / inin aşağı / izledim / öfke yavaş yavaş çıkıyormuş yukarıya..

Bu mektup sana değil / duyma yaşına gelen eşyalara / günün öğünlerinden yapılmış bir mutsuzluğa çağırıyorsunuz birbirinizi / günde kaç kere yanımdan geçiyorum / aklımdan hem ekmek hem gül geçiyor / siz yoksunuz / ayın ortası her pazartesi

Bu mektup sana değil / susma yaşına gelen eşyalara / dünyanın kaç harikası var biri de yutkunmak / önümü ilikleyip çıktığım dışarılar / biliyorsunuz bazı fotoğraflarda canı sıkılan bir ağaç gibi bakıyorum dünyaya / umduğum felaket bu değildi diyorum / bu dünyada birini sevdik oda öldü diye karşılandığım bir yasta / göğe bakıyorum / bende aferin diyorum tanrıya / çünkü şöyle savaşlara inandım / sonuncu dünya savaşında kaç asker intihar etti / kaç kez yutkundu dünya / olsam mutlaka yanlış yerde nöbet bekleyen bir asker alacaktım / kırk gün kırk gece aynı dalgınlıkla…(Kömürcü, 2020: 57)

- Seyithan Kömürcü'nün bu şiir değil mi?

- Y. V – Evet.

- Çok güzel bir şiir çok teşekkür ederim. Ahmet Hamdi Tanpınar'ın ve Orhan Pamuk'unda eşya üzerine yazdıkları var. Bilir misiniz?

- Y. V – Hayır. Pek okuma fırsatım olmadı.

- Size bir soru sordum ve bana konu ile alakalı bir şiirle cevap verdiniz. Çok istifade ettim. Çok teşekkürler ederim.

- Y. V – Rica ederim.

- Unutamadığınız bir eşyanız var mı?

- Y. V – Evet, Fender marka gitarım vardı. Onu çok severdim. Bir keresinde ciddiye almadığım bir arkadaş ortamında çalarken teli koptu. O gün kendime söz verdim. Bir daha sevmediğim ortamlarda gitar çalmayacağım diye.

- Antikalar hakkında ne düşünüyorsunuz? Bir önemi var mı sizin için?

Y. V – Benim için pek bir önemi yok ama değer verdiğim bazı nadir eşyalar var. Gitar, Klasik eski bir kitap bir eski plak görünce hoşuma giden yanları oluyor tabi.

- Çok teşekkür ederim bu güzel sohbet için.

Y. V – Rica ederim. Ne demek.

Görüşme 7 Balat

- Merhaba, çocukluğunuzda unutamadığınız bir eşyanız var mı?

- E. K – Benim bir matruşka bebeğim vardı. El oyuncağı, minnacık bir şeydi. Hep yanımdaydı. Ben çocuktum daha Can Deniz vardı. Kuzenim. O daha bebekti. Onlarda İstanbul'da yaşıyor. Bir gün halamla birlikte oturduk. Can Deniz'e mektup yazmak istedim ben. Kuzenime. Bir de o bebeği zarfın içine koydum. O oynayacak artık, onun olsun diye. Mektubu gönderecektik ama geçmiyormuş postadan sonra oyuncak bana geri geldi. Mektup gitti ama oyuncak gitmedi. Böyle bir hatıram var. Ama daha bebekti Can Deniz.

- Sevdiğiniz bir eşyanızı nasıl paylaşabildiniz?

- E. K – Yok. Ben çok sevdiğim şeyleri özellikle sevdiğim insanlarla paylaşıyorum. En sevdiğim şeyleri en sevdiğim insanlarla paylaşıyorum. Yine bende kalmış oluyor.

- Yine sizde kalmış oluyor? Bu çok güzel bir şeydir.

- E. K – Evet. Yapıyorum ben bunu. Maddi şeylere pek önem vermiyorum. Babam bana bir keresinde büyük fırfırlı bir etek almıştı. Annemde ertesi gün bayramdı. Annemde onu oturup daraltmıştı benim için. Beli büyüktü. Onu daraltmıştı ve o eteği görünce ben kafayı yemiştim. Altına da babam kırmızı ayakkabılar almıştı. Böyle çıtçıtlı yanları vardı. O eteğin bende öyle bir hatırası var. Mahallede kimsede yoktu o etekten. Ben o konuda biraz şımarık büyüdüm biliyor musunuz? Gerçekten herkesin giydiği yoktu bende. Farklı giyiniyordum hep. Ya halam Almanya'dan yolluyordu. Ya bizimkiler üstüme düşüyordu biraz.

- Peki, o fırfırlı eteğiniz, o zarfın içine yollayıp göndermek istediğiniz oyuncak size ne hatırlatıyor?

- E. K – Mahalleyi. O fırfırlı etekle mahallede gezindiğimi hatırlıyorum. Asfaltları hatırlıyorum. Komşuların evlerini hatırlıyorum. Ondan sonra taşları taş taş üstüne koyardık. Topu atardık falan. Ertesi günü bayramda onu hatırlıyorum. Bir de kırmızı eteğimi herkes çok sorardı. Şükran vardı. Benim çocukluk arkadaşım. O evlendi gitti. Şimdi bir mühendisle evlidir. Şükran şey derdi işte. Bunun aynısından bende istiyorum. Anneme söyleyeceğim oda diksin bana. Bende dedim ki annem dikmedi bana. Annem belini daralttı. Biz aldık falan. Öyle, bir de annemin o gece oturup, akşamüstü oturup böyle nasıl söyleyeyim onu daraltma çabasını hiç unutmuyorum.

- Bir emekle gelmiş size o süreci unutmamışsınız.

- E. K – Evet. Emek, unutmuyorum onu. Beni bu denli düşünmesi, hani bu kadar üzerime titremesi, mükemmeliyetçi olması, işte yarın giyecek diye demesi. Oturdu bir saat belini daralttı. Bir giydirdi.

Çıkarttırdı. Bir daha giydirdi falan. O kenarlarını açtı. İnceltti belini. Bu yüzden unutmadığım şeylerden biridir. Kırmızı fırfırlı eteğimi unutmam. Ondan sonra bayram günü düşmüştüm. Hala izleri vardır çocukluğumdan kalma. Burası, düştüm. Kanadı. Baya derindi ama biliyor musun? Bayram günü olan oldu. Çorabım parçalanmıştı. Annem işte sıcak suyla açtı yarayı filan. Onu unutmuyorum mesela.

- Peki, Balat'ta o fırfırlı eteğinizle karşılaşsaydınız neler hissederdiniz?

- E. K – Ooo! Hemen alırdım onu.

- Burada ilginizi çeken bir şey oldu mu?

- E. K – Büyük kapı anahtarları ilgimi çok çekiyor. O koca anahtarlar. O evlerde neler yaşandı onlara çok merakım var. Bir de eski sandıklara çok merakım var. Burada çok güzel sandıklar var.

- Çok teşekkür ederim bu güzel sohbet için.

Görüşme 8 Balat

- Antika size ne anlam ifade eder? Size göre antika nedir?

- A. G – Hocam şimdi şöyle bir şey var. Her eski eşya antika değildir. Her antika da eski eşya değildir. Şimdi insanlar ellerinde bulundurdukları her eski şeyin böyle otuz kırk yıllık her şeye antika diyorlar ama biz öyle bakmıyoruz. Eskiden beri bu kitaplarda da yazar zaten. Antika dediğimiz şey doksan ile yüz elli yıla uzaması lazım yaşlılığı. Bugün 1300 ile 1500 yıllarından tutun 1900 yılına kadar olan eşyalar aslında antika eşyalardır. 1920'den sonra 1990'a kadar olan şeylerde bunlar eski eşya olur aslında yani hatıraları olan yaşanmışlıkları olan şeylerdir. Ben hep şöyle söylerim. Bir çöp kutusunun yanında eski bir koltuk veya bir eşya gördüğümde ya bunu niye buraya atmışlar ki derim. Bunun hiç mi hatırası yok, hiç mi yaşanmışlığı yok. Böyle kendi kendime iç geçiririm mesela. Benim antika merakım bir eskici arabasında gördüğüm bir yağlı tablodan başladı mesela. Baktım orada bir manzara var. Hani hep klasik olur ya. Bir göl vardır. Bir ev vardır. Baktım böyle bir bezin üzerinde yapılmış. Dedim ki, ya bu neden eskicinin üzerinde yani hiçbir kıymeti harbiyesi yok. Gittim onu o arkadaşa bir yanlış olmasın. Bir iki paket sigara parası verip almıştım onun elinden. Ya dedim ki sonra annemin bakırlarını gördüm filan. Onları aldım. Biriktirdim. Derken daha sonra hobi olarak yaptım. Ben kamuda çalışıyorum. Sadece hafta sonları bu işle uğraşıyorum. Bende çok şey barındırdığı için mesela çocukluğumda bir eşya gördüğümde hani böyle bir insanın içi cız eder ya. İçimiz cız ediyor mesela ya diyoruz ki çocukluğumuzda bu ne kadar kıymetliydi o zamanlar. Ne kadar değerli şeylerdi. Aslında kalitesiz bir şey gibi, basit bir tabak ya da basit bir tabure ya da bir sandalye gibi aslında ama kıymetlidir. İnsanlar bunlara ticari gözle bakıyor aslında. Alalım. Satalım. Ama ben öyle bakmıyorum. Benim bazı yayın tarzı belgesel çekimlerim oldu. Dolayısıyla ben onlara hep ticari gözle bakmıyorum. Ticari gözle

baksam. Kamudaki görevimden ayrılırım. Bu işi büyütürüm. Buradan para kazanırım. Ama öyle bakmıyorum. Ben daha çok böyle hem onları genç nesle öğretmek hem de ben onlara bir kültür faaliyeti olarak bakıyorum. Genç nesil geldiğinde buraya mesela bakıyor aaa! Ne güzel falan aaa bunlar dedemizin, aaa! Diyor abi bu kaç yüzyıllık? Diyorum ki yetmiş seksen yıllık. Sen bu ürünlerden anlamazsın bilmezsin. Diyorum. Çünkü senin dedenin, babanın babasının ya da anneannenin, büyük dedenin kullandığı eşyalar bunlar diyorum. Tamam mı? Ama senin bunları şimdi merak ediyor olman. Bunlarla ilgileniyor olman ne kadar kıymetli diyorum. Hatta o gençlere ufak böyle jeton, eski kâğıt paralar, demir paralar ufak tefek objeler var. Onları onlara hediye ederek gönderiyorum. Niye? Onu benimsesin, sevsin. Yine gelsin. Bu eşyalar biraz kıymetlensin. Bunları çöplere atmasınlar. Böyle bakıyorum olaylara. Çöpe atmasınlar. Çünkü bugün günümüzde kullandığımız belki seksen, yüzyıl sonrada antika olacak. Bir sonraki jenerasyondan sonra da belki bu eşyalar artık kullanılmayacak. Milenyum çağı dediğimiz çağdayız ama bunun daha ilerisi ne olur bilmiyorum ama yukarıdan araçlar geçer. Arabalar kullanılamaz hale gelir, böyle ışınlanma sistemi falan olur. Biz bir de öyle bir kuşakta yaşıyoruz ki, şöyle bir kuşakta yaşıyoruz. Bak, siyah beyaz televizyonu gördük, eskileri gördük, antikaları gördük, renkli televizyonu gördük, cep telefonlarını, tabletleri gördük, her şeyi gördük tamam mı? Ondan sonra diyorum. Daha ne olabilir arkadaş? Tamam mı? Tam bir orta kuşaktayız. Öyle bir güzel kuşaktayız ki aslında çok değerli bizim yaşadığımız kuşak. Yetmişli yıllarında, seksenli yıllarında doğanlar ve bu günlere kadar yaşayanlar bundan sonra da zaten hadi bir otuz yıl daha yaşasak 2050'lilerde diyelim. 2050'li gören kuşan zaten çok iyi bir kuşak. Çünkü 2050'den sonrasını düşünemiyorum hiç ben. Her şeyin daha çok dijitalleştiği ve daha çok aklının hayalinin alamayacağı şeye doğru gittiği bir döneme gittiğimiz için çok sonraları da herhalde zaten dünyanın sonu gelir gibi geliyor bana. Bilmiyorum ama. Dolayısıyla antika bana şunu çağrıştırıyor. Eski insanları çağrıştırıyor. Eski insanları, eski kültürü, eski değerleri çağrıştırıyor bana biraz. Çünkü onların ne kullandıklarını görüyoruz. Hatta zenginlerin ne kaliteli ürünleri kullandığını ve fakirlerin de ne kadar zorluklar içerisinde yaşayıp, ne kadar kıymetli ürünleri olduğunu aslında görüyoruz. Onun için ben bunları elimde tutuyorum. İşte alıyorum. Bakımlarını yaptırıyorum. Önemsiyorum. Durum bu. Ben burada kültürümüzün eşyalarını da satıyorum. Gaz lambasından tut, bir tıraş setinden tut bir fotoğraf makinesine kadar.

- Evet, ben Balat'ta şunu fark ettim. Daha böyle sanırım tüketim odaklı, gençler özellikle sanırım tercih ediyor burayı.

- A. G – Gençler şöyle. Bu dizilerin çekildiği bu sokaklarda biraz da gelelim bir fotoğraf çekelim. Biraz gezelim. Nedir, ne değildir. Falan filan oluyor. Gençlerin antika aldığı çok fazla yok. Merak ediyorlar. İçeri giriyorlar. Üzerinde yorum yapıyorlar. Konuşuyoruz falan ama sadece birbirlerine böyle doğum

günü hediyesidir filan alıyorlar. Bunları alıyorlar. Bunlar haricinde çok antika satın aldıkları yok. Böyle burada çok döngü yok. Döngü biraz daha mezatlardan canlı yayınlardan satılan ve esnafın birbirine ürün sattığı, aman Balat'a gidelim de şuradan bir tane çevirmeli telefon alalım, bir plak alalım diyen dışardan gelenler var.

- Siz kaç yıldır bu işi yapıyorsunuz?

- A. G – Ben yaklaşık bu işi 15 yıldır yapıyorum. Daha önce de akide şekeri dükkânım vardı. Yıllardır akide şekeri satan bir dükkânı devir almıştım.

- Sizce neden Balat'ta antika ve mezat dükkânları açıldı?

- A. G – Ya şimdi buradaki mimari yapı var ya. Buradaki binalar biraz hani eski Rum evlerinin Türk mimarisinin dışında biraz böyle hoş mimari var. Taş evler, taş sokaklar, bir de diziler çekildiği için açıldı. Eskiden burada her türlü millet varmış. Yaklaşık 800 yıldır bu sokaklar varmış. Neden? Karmakarışıkmış burası. Rumlar, Museviler, Ermeniler, Türkler iç içe yaşamışlar. Daha sonraları da tabi değişmiş. Vakıflar almış. Buradan kovulup gidince o millet, bizimkilere kalmış. Farklı kültürlerden kaynaklanıyor bence buralar. Bir de Fatih Sultan Mehmet Balat ve Galata civarına çok Türk ve Müslüman yerleştirmiş ki, buradaki demografiyi dengelesin.

- Balat'ta sizin gibi iş yapan kaç antikacı dükkânı var?

- A. G – Antikacı dükkânlarının yaklaşık 7 – 8 tanesi showroom şeklinde açık ve ürün satıyor. Birçoğu bak. Canlı yayın yapıyor. Akşamları instagram mezatı yapıyor bunlar. Haftanın iki üç günü, dört günü yapıyorlar. Sadece bu canlı yayın mezatını yapmayanlardan bir tanesi benim işte. Hiç yapmadım. Yapmayı da çok düşünmüyorum. Ben keyfe keder yaptığım için birazda çok da önemli değil diyorum. Ha ilerde haftada bir gün belki burada nasıl oluyormuş diye bakıp bende yapabilirim yani. Toplamda 20 tane antikacıdan çoğu yapıyor. Burada gördüğün gibi kafe kültürü de çok var. İnteraktif bir şekilde salon mezatı kültürü var. Hafta sonları ve cuma, cumartesi, pazar üç gün salon mezatı yapılıyor. İnsanlar bunlara geliyor. Hücum ediyor. Böyle 20 liradan 30 liradan ürün açıyorlar. Öyle açık arttırma usulü satışlar oluyor. Sahafları görmüşsündür. Onlar var. Yani burada aslında eskiden olan esnafların birçoğu hala duruyor burada. Nalburlardır, takıcılardır, tamirciler, kurşun, çatı tamircileri, seramikçiler, sanat atölyeleri gibi dükkânlar var.